

Arbejdsrapport fra
Danmarks Miljøundersøgelser
Miljø- og Energiministeriet

NR. 20

Emne: Ynglefugle 1995

Lokalitet: Vejlerne

Udgivet: 1996

Naturovervågning

Datablad

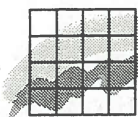
- Titel:** Ynglefugle 1995. Vejlerne.
- Forfatter:** Jørgen Peter Kjeldsen
- Vejlernes Økologiske Feltstation
Lyngvej 15
7741 Frøstrup
Tlf.: 97 99 13 39
- Afdelingsnavn:** Afdeling for Kystzoneøkologi
- Serietitel og nummer:** Arbejdsrapport fra DMU nr. 20. Naturovervågning
- Udgiver:** Miljø- og Energiministeriet
Danmarks Miljøundersøgelser
- Udgivelsesår:** 1996
- Redaktion:** Pelle Andersen-Harild og Michael Stoltze
Layout: Jørgen Peter Kjeldsen
Databehandling og figurer: Jørgen Peter Kjeldsen
Forsidetegning: Jens Gregersen
- Referees:** Jørgen Peter Kjeldsen og Michael Stoltze
- Bedes citeret:** Kjeldsen, J. P., 1996: Ynglefugle 1995. Vejlerne. 85 s. -
Arbejdsrapport fra DMU nr. 20. Naturovervågning.
- ISSN:** 1395-5675
Oplag: 250 stk.
Sidetotal: 85
Tryk: DSR Tryk
- Pris:** 50 kr.
- Købes hos:** Danmarks Miljøundersøgelser
Afdeling for Kystzoneøkologi
Grenåvej 12, Kalø
8410 Rønne
Tlf. 89 20 17 00 - Fax 89 20 15 14
- Miljøbutikken
Information og Bøger
Læderstræde 1
1201 København K
Tlf. 33 92 76 92 (information)
Tlf. 33 93 92 92 (bøger)

Arbejdsrapport fra DMU nr. 20

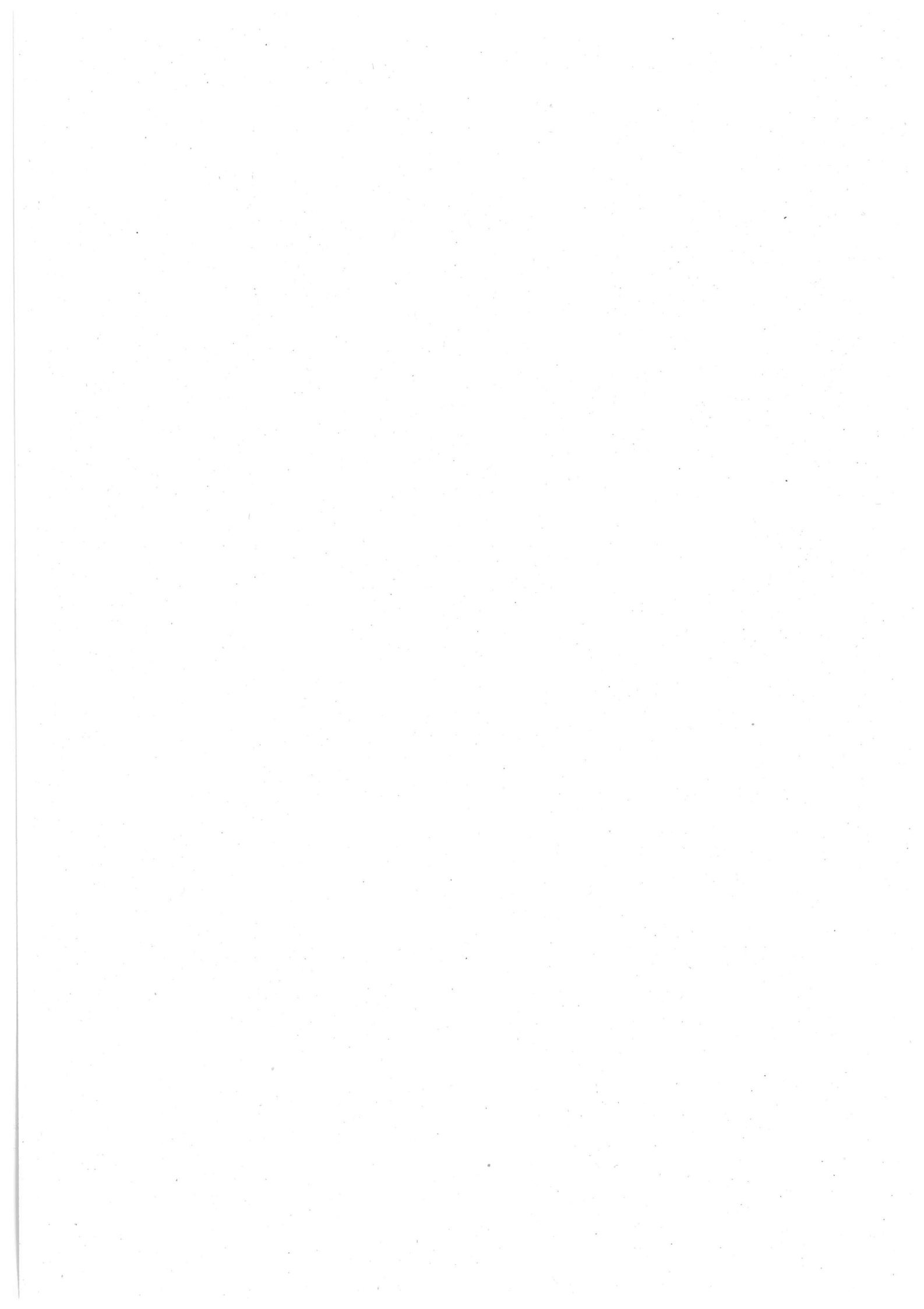
Naturovervågning

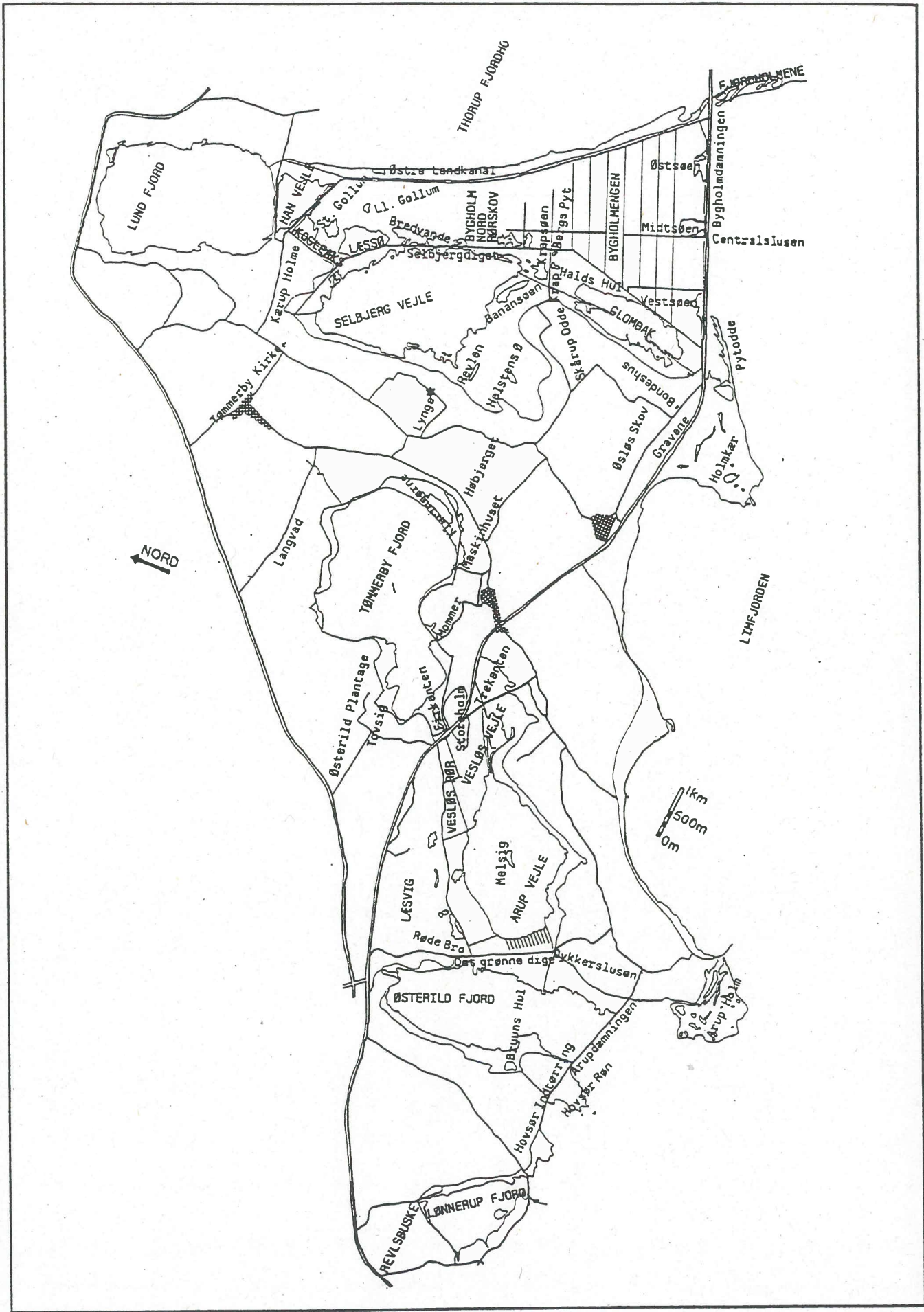
Ynglefugle 1995 Vejlerne

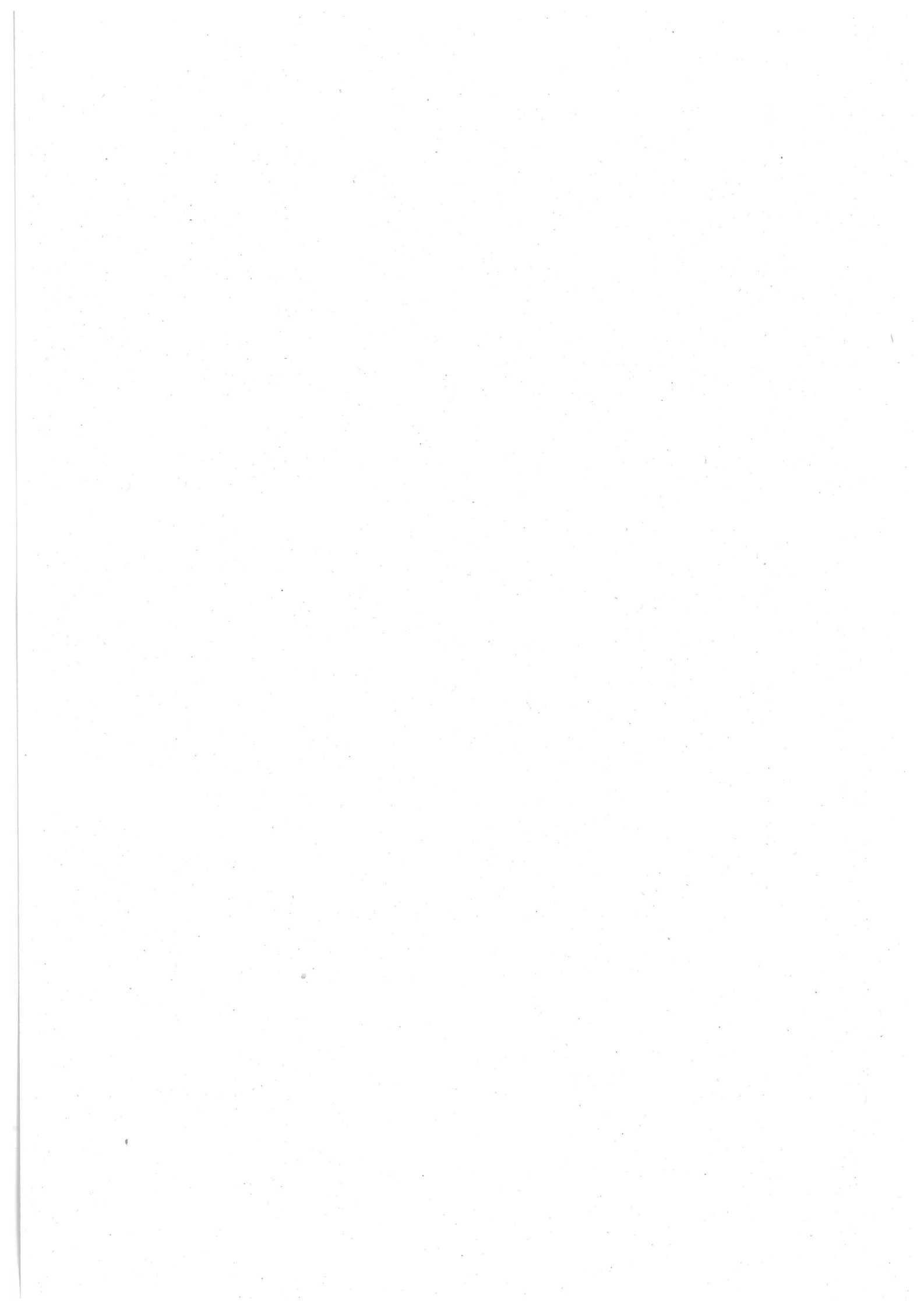
Jørgen Peter Kjeldsen
Afdeling for Kystzoneøkologi

Miljø- og Energiministeriet
Danmarks Miljøundersøgelser
1996

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	6
Sammenfatning, ynglesæsonen 1995	7
Anbefalinger	9
Vejret	11
Vandstandsforhold	13
Kreaturgræsning og sommerslåning	16
Rørskær	17
Randarealernes udnyttelse	19
Predation	28
YNGLEFUGLE 1995 - ARTSGENNEMGANG	29
Lappedykkere	29
Skarv	33
Rørdrum	33
Hvid Stork	36
Knopsvane	37
Grågås	38
Svømmeænder	40
Dykænder	44
Rørhøg	45
Vandhøns	47
Vadefugle	53
Måger	67
Terner	70
Spurvefugle	72
Litteraturliste	85

INDLEDNING

1995 var det 18. år, hvor Vejlernes Økologiske Feltstation talte ynglefugle i og omkring Vejlerne. Resultaterne af disse tællingerne præsenteres i denne rapport, sammen med visse fysiske/klimatiske data. Formålet med overvågningen er at følge bestandssvingningerne hos de vigtigste ynglefugle i Vejlerreservatet og de omgivende randarealer. For at forstå de observerede svingninger sættes disse i relation til nogle af de fysiske forhold (vandstand, rørskær, græsning m.v.), der har betydning for områdets funktion som ynglelokalitet for de enkelte arter.

Optællingerne blev gennemført af Martin Lund, Henrik Haaning Nielsen og Jørgen Peter Kjeldsen som basisbemanding (ansatte observatører). Desuden medvirkede Dennis Broe Nielsen (militærnægter og volontør), Flemming Holmslykke Nielsen (militærnægter) og Ejnar Dahl Jensen (ansat til database-bearbejdning, men fungerede også som observatørhjælp).

Hjælp udefra fik stationen denne sæson fra bl.a. Esben Colding Broe, og Timme Nyegaard som hjælp på første enggennemgang af Bygholmengen.

Thorbjørn Eriksen var tilknyttet feltstationen i forbindelse med et projekt vedr. lydoptagelser af Rørdrum-stemmer og bidrog med mange gode observationer fra felten. Jens Nyeland Kristiansen hjalp med optællingen af gåsereder fra fly, i forlængelse af hans specialeprojekt om Grågåsens ynglebiologi.

Poul Hald Mortensen har stillet sine tal fra optællinger af Skarver på Melsig til rådighed.

De lokale ornitologer Jens Frimer Andersen, Inge Marie Fruelund, Bjarne Bertel, Helge Røjle, Susanne Bruun, Albert Schmidt, Bjarne Pedersen og Irene Sander leverede altid velvilligt deres iagttagelser til feltstationen.

Ole Amstrup og Ole Thorup på Tipperne forsynede os med informationer omkring vadefuglenes fænologi, så vi kunne forsøge at ramme det optimale optællingstidspunkt.

Alle, som på den ene eller anden måde har bidraget til den vellykkede '95-sæson takkes på det varmeste.

Endelig en tak til Aage V. Jensens Fonde for adgangstilladelser til reservatet og for det daglige samarbejde.

SAMMENFATNING ynglesæsonen 1995

Vejret: Der var et stort overskud af nedbør i årets første tre måneder. Januar havde rigtigt vintervej, men februar var usædvanlig mild, og det betød en tidlig start på ynglesæsonen. Det var ustadigt i marts og det meste af april. Fra sidste tredjedel af april og til midsommer skiftede vejret mellem varmt og køligt. Der faldt jævnlige regn, men ikke i store mængder. Fra Skt. Hans og juli måned igennem var det varmt sommervej. En kort blæsevejrperiode i juni oversvømmede Fjordholmene og nedsatte ynglesucces'en for visse vadefuglearter, og var formentlig også årsag til, at Sortterneerne opgav at yngle, men vejrtilstandene for ynglefuglene som helhed vurderes som rimeligt gode.

Vandstand: Der var en høj vandstand forud for ynglesæsonen, og da der blev suppleret med nedbør indtil midt i juni, kunne der opretholdes en god fugtighedstilstand. På Bygholmengen og i de øvrige vandsystemer lå vandstands-niveauet 10-15 cm over gennemsnittet. En retablering af Krapdiget i sommeren og efteråret 1994 betød en opstemning i Bygholm Nord Rørskov, som sikrede en meget langsom udtørring. Ved Centralslusen på Bygholmengen var isat stem ved ± 15 cm (i forhold til DNN).

Kreaturgræsning: 467 kreaturer græssede på Bygholmengen. Bygholmengen har igennem mange år været i færd med at gro til, specielt mod vest, men de seneste par års forøgede græsningstryk, i kombination med sommerslåning i 1991-93, har betydet en genåbning af tidligere meget tilgroede områder. Der er dog stadig store områder domineret af tagrør på den vestlige del af Bygholmengen. I Kogleaks-indhegningen græssede i 1995 min. 31 kreaturer. Også her er en udvikling henimod større tilgroning blevet vendt i de seneste år. I resten af Vejlerne (incl. randarealerne) taltes på enggennemgangene i juni 1801 kreaturer, 74 heste og 374 får, og på Limjordsstrandengene 660 kreaturer, 10 heste og et større antal får. Udsætningstidspunktet for kreaturer i Vejlerne er ret sent, og græsningstrykket vurderes generelt ikke at være nogen væsentlig begrænsende faktor for ynglefuglenes succes.

Høslæt: Der høstes i 1995 kun mindre arealer ved Vesløs Vejle.

Rørskær: Der blev høstet ca. 450 traver rør, hvilket er det laveste antal igennem de seneste 15 år. Der blev søgt og givet dispensation til rørhøst frem til og med den 24.3.

Arealudnyttelse i randarealerne: Arealudnyttelsen er kortlagt i forbindelse med ynglefugletællinger i randarealerne. Der er en langsigtet tendens til forringelse af naturværdierne, p.g.a. tilgroning, dræning og opløjning af engene. Overtrædelser af Naturbeskyttelsesloven forekommer næsten hvert år.

Predation: Der var et stort antal iagttagelser af Ræve (140 i januar-juli), men forholdvis få inde i reservatet, specielt Bygholm Vejle - formentlig p.g.a. den høje vintervandstand. Derfor var predationstrykket på engenes og rørskovenes ynglefugle måske i 1995 noget lavere end sædvanligt.

Ynglefuglebestandene: **Tilbagegang** er konstateret for en række arter. **Toppet Lappedykker**-bestandens tilbagegang fortsatte i 1995, formentlig p.g.a. ustabile økologiske forhold i søerne. **Skarven**, som i 1994 efter 4 års tilstedeværelse i Vejlerne nåede 1000 par, gik en smule tilbage i år. Endnu en gang blev yngleforsøget søgt forpurret ved ulovlig ødelæggelse af rederne, men mange fugle gennemførte alligevel ynglecycklus. **Rørhøgen** gik lidt tilbage i forhold til 1994. Flere vadefuglearter gik tilbage, men det skal ses på baggrund af rekord-forekomster i 1994 - det gælder bl.a. **Klyde** og **Rødben**. For en enkelt art, **Almindelig Ryle**, har der dog været tale om en meget urovækkende tilbagegang i de seneste år - fra 175 par i 1989 til knap 70 registrerede par i 1995. **Hættemågerne** gik tilbage på yngleøen Melsig (formentlig p.g.a. Skarvernes tilstedeværelse), og Lund Fjord-kolonien blev prederet, men til gengæld etableredes en stor koloni på Bygholmengen, hvoraf ialfald en del af parrene fik unger på vingerne. Fuglene er dog langt mere sårbare på denne lokalitet end på Melsig, hvorfor udviklingen må siges at være bekymrende i betragtning af artens karakter som "nøgleart" i Vejlerne. Også **Fjordterne** klarer sig i disse år dårligt, da Skarv-øen Melsig er deres hovedlokalitet i Vejlerne. Bestanden mindsker, og ynglesucces'en er dårlig. For **Sortterne** var 1995 det dårligste år nogensinde. Kun 23-26 par ankom til Vejlerne, og selv om de fik etableret en god, stabil koloni på en oversvømmet del af Bygholmengen, blev kun ét kuld på to unger registreret. En kortvarig sommerkuling i juni betød overskylning af rederne, som på dette tidspunkt har indeholdt små unger. Sortterne har ikke haft god ynglesucces siden 1989.

Fremgang kunne bl.a. noteres for **Gråstrubet Lappedykker**, der i 1995 havde det bedste år siden registreringernes start i 1978, med omkring 100 par. Der var en særdeles god ynglesucces. **Rørdrummerne** slog i år alle rekorder; hele 77-106 pakkende hanner kunne kortlægges, en fordobling i forhold til de senere års nogenlunde stabile bestand. Ikke alene kortlægningsresultatet, men også alle øvrige registreringer udviste en tilsvarende stigning, som må betragtes som reel. Arten har reageret særdeles positivt på en højere vandstand i kombination med en lang række milde vintre. **Grågåsen** har igennem hele feltstationens tid været i konstant fremgang. Bestandsopgørelserne har været behæftet med stor usikkerhed, men i 1994 og 1995 blev rederne registreret fra fly. Resultatet i år blev 731 reder. Der blev optalt 252 ungekuld, hvilket er rekord. **Svømmeænderne** havde generelt et godt år (med undtagelse af Skeand), og der blev registreret mange ungekuld. Det samme gælder for **Troldand**. **Vagtlen** havde et af sine stadigt hyppigere invasionsår i 1995; 10 fugle registreredes i Vejlerområdet. Efter tilbagegang i 1993-94 var **Vandrikserne** i 1995 tilbage på fuld styrke - givetvist endnu et positivt resultat af den høje vandstand. **Hvidbrystet Præstekrave** blev i 1995 en ny ynglefugleart i Vejlernes overvågningsområde - i Aggersborg Vildtreservat. **Sølvmågen** er gået kraftigt frem på Melsig siden bekæmpelse ved giftudlægning stoppede i 1990, og Skarverne etablerede sig i 1991. Årets optælling på ca. 200 reder er den største nogensinde. Arten trives tilsyneladende sammen med Skarverne. **Havterne** havde fremgang på Bygholmengen og i Aggersborg Vildtreservat (men udeblev fra den traditionelle lokalitet Hovsør Røn). De gode lyttebetingelser om natten influerede måske på antallet af kortlagte **Kærsangere**, som med 36 syngende hanner markerede en rekord. En positiv overraskelse var **Drosselrørsangeren**, hvoraf 2 fugle blev hørt i 1995. **Skægmejserne** havde fremgang i forhold til 1994, og opretholder fortsat en meget stor bestand i Vejlerne - efterårsbestanden skal tælles i måske flere gange 10000. For de resterende arter var bestandene **nogenlunde uforandrede**.

ANBEFALINGER

Vandstand: Den høje vandstand i ynglesæsonerne 1994 og 1995 har på overbevisende måde indvirket positivt på mange af Vejlernes ynglefugle. På Bygholmengen sås i 1994 nogle af de største bestande af ynglende vadefugle, der er registreret siden feltstationens start i 1978, og i 1995 var der for første gang store Hættemågekolonier, som ynglede med succes på Bygholmengen. Bestandene af Gråstrubet Lappedykker, Rørdrum og Grågås toppede i 1995, og Vandrikserne havde et af de bedste år nogensinde. Det må antages, at især den høje vandstand ligger til grund for de store bestandstal. Det kan derfor anbefales, at administrationen af sluserne for de delområder, hvor det er muligt at isætte stem uden hensyntagen til "naboerne" (Bygholmengen, Tømmerby Fjord), sikrer, at der fortsat opretholdes en høj forårvandstand. Evt. kunne forsøges med en yderligere forhøjelse af tærsklen på nogle få cm på Bygholmengen, således at Hættemågekolonierne yderligere sikres mod predation. Også i de Østlige Vejlers rørskovsomkransede søer (Selbjerg Vejle, Han Vejle, Lund Fjord og Glombak) ville det være særdeles ønskeligt med en hævnning af vandstanden af hensyn til de ynglende rørskovsfugle.

Sommerslåning: Høslæt på Bygholmengen i sæsonerne 1991-93 har medvirket til en genåbning af tidligere meget tilgroede partier af engen. På Tipperne har erfaringerne med en kombination af kreaturgræsning og høslæt været meget positive for ynglefuglene, og effekterne ser også indlysende gavnlige ud på Bygholmengen. Det kan derfor anbefales, at der også i fremtiden hvert år afhøstes dele af engen efter ynglesæsonens ophør, i det omfang vandstanden tillader det. Den sommerslåning, som i flere sæsoner er foregået i Vesløs Rør og på engene nord for Arup og Vesløs Vejler, bør følges op af græsning, da slåning alene ikke er i stand til at åbne engene tilstrækkeligt til, at de bliver tiltrækkende for vadefugle.

Rørskær: Der bør ikke efter milde vintre gives tilladelse til rørskær efter 1.3, idet mange fugle allerede etablerer territorier i rørskoven meget tidligt - Rørdrummer ofte allerede i februar. Der er ikke ud fra hensyn til fuglelivet behov for rørhøst i de permanent vanddækkede rørskove, som ikke er i fare for tilgroning. Derfor bør rørhøsten først og fremmest udføres i de mere tørre dele af rørskovene. For en del arter stiger værdien af rørskoven som redehabitat, efterhånden som den bliver ældre. Dele af rørskovene kunne med fordel tages helt ud af drift, således at det blev muligt at følge udviklingen af fuglelivet i rørskovsområder helt uden rørskær igennem en længere årrække.

Græsning i randområderne: Der bør arbejdes for at sikre, at græsningsfenerne i engene rundt om Vejlerne føres helt ned til vandfladerne, således at der skabes en fugtig/våd overgangszon mellem randområde-engene og reservat-vandfladen, hvad enten det er en kanal eller en sø. Desværre er den tidligere praksis vedrørende græsning i mange tilfælde i de senere år blevet ændret, således at kreaturerne er blevet frahegnet muligheden for at græsse helt ud til vandfladen. Dette er meget uheldigt for de ynglende vadefugle, og også f.eks. Sortterner er afhængige af denne overgangszon (såkaldte "blå bånd") til fouragering.

Hættemåge: I erkendelse af denne arts betydning som "nøgleart" i Vejlernes ynglefuglesamfund bør tiltag til forbedring af Hættemågernes muligheder prioriteres højt. Arten bliver fordrevet fra Melsig (af Skarver), og det er derfor ekstra vigtigt at sikre gode, alternative ynglesteder. Man kunne eksempelvis forsøge at genskabe nogle af de tidligere yngleøer i Arup Vej-

le, Selbjerg Vejle, Glombak og Lund Fjord, ved oprensning, hvor tilmudring truer med at gøre øerne landfaste, og ved rørhøst, hvor tilgroning gør det umuligt for mågerne at yngle. På Bygholmengen yngler Hættemåge gerne i år med en høj vandstand, men engen er lidt af en fælde, idet der er for let adgang for pattedyr-predatorer (hovedsageligt Ræv). Eneste mulighed for at hindre Rævenes mobilitet på engen er en sikring af en meget høj vandstand, evt. kombineret med en uddybning af kanalerne. Evt. andre foranstaltninger som kunne begrænse Rævenes adgang til engen afprøves, f.eks. lave elhegn, som er blevet anvendt med succes bl.a. i Holland.

Sortterne Sortternen var engang en karakterart i Vejlerne, men er i disse hastigt på retur. Den lysåbne, tuede rørsump er i dag en mangelvare i Vejlerne - i modsætning til i 1930'erne, hvor 1000 kreaturer græssede i Bygholm Vejle, og hvor der yngede måske 50.000-75.000 par Hættemåger og 500-700 par Sortterner. Hvis arten skal reddes som ynglefugl i Vejlerne, er det formentlig nødvendigt at genskabe større arealer med åben rørsump, helst i Bygholm Vejle nord for Krapdiget, i lighed med parcellen mellem Krapdiget og Halvkanalen, hvor de få ynglepar i 1995 slog sig ned. Det anbefales at udvide græsningsarealet omkring Kogleakssøen (det sumpede hjørne mellem Store Gollum, Læssø og Kogleassøen), som i mange år har været et af artens foretrukne opholdssteder.

VEJRET januar - juli 1995

Januar 1995 bød på vinterligt vejr, med stort set konstant nattefrost, men som regel positive temperaturer om dagen. Middeltemperaturen var tæt på det normale ($0,2^{\circ}\text{C}$). Koldest var det sidst på måneden (ned til -8°C den 31.1). Der var rigeligt med nedbør (69,8 mm, 10 mm over normalen), en stor del af den i form af sne. I **februar** dominerede vinde fra den sydvestlige sektor, og det blev derfor en meget lun måned (gennemsnitligt $3,6^{\circ}\text{C}$, imod en månedsnormal på 0°C), med kun få frostnætter og en maksimumstemperatur på $8\frac{1}{2}-9^{\circ}\text{C}$ målt ved adskillige lejligheder. Der faldt store mængder nedbør, i alt 90,3 mm (51 mm over normalen). **Marts** fortsatte med overvejende ustadigt og vådt vejr, ofte ganske blæsende fra vestlige retninger; dog med en tolv dages periode 5.-16.3, som var tør og præget af sydøstenvind. Den 23.3 målt 11°C som månedens maksimum. Gennemsnitstemperaturen ($2,7^{\circ}\text{C}$) var lidt over normalen, og nedbøren (79,2 mm) en del over normalen. Det generelt ustadige vejr fortsatte ind i **april**, men fra omkring den 20. slog vejret om, og en sommerlig periode med tørt højtryksvejr og op til $21\frac{1}{2}^{\circ}\text{C}$ (den 24.) karakteriserede den sidste tredjedel af måneden. Samlet var temperaturen normal ($5,7^{\circ}\text{C}$) og nedbøren en smule under det normale (36,5 mm) i april. **Majs** første uge fortsatte hvor april slap, med maksimumstemperaturer på op til lige over 20°C , mens midten af måneden var særdeles kølig, og nattemperaturen tangerede frysepunktet flere gange. Igen i sidste uge blev det sommerligt varmt (maksimum $23\frac{1}{2}^{\circ}\text{C}$ den 28.) Som helhed blev måneden lidt koldere ($9,2^{\circ}\text{C}$) end gennemsnittet, mens nedbøren (68 mm) var noget over det normale. Frem til midsommer var **juni** måned overvejende kølig og regnfuld (ikke store mængder, men regn næsten hver dag), og dagene 18.-19.6 bød på et kraftigt, meget afkølede blæsevejr fra nord og vest (vindstyrke 6). Fra Skt. Hans slog vejret om, og den sidste uge af måneden brød varmen igennem, med maksimumstemperaturer i nærheden af 30°C 25.-28.6 - maksimum 32°C den 26. I gennemsnit var måneden lidt køligere ($13,4^{\circ}\text{C}$) end normalt, mens nedbøren (35,9 mm) var noget under normalen. **Juli** var en rigtig sommermåned, tør og varm, med dagtemperaturer nærmest konstant over 20°C , og en månedsmiddel på $16,4^{\circ}\text{C}$. - $0,8^{\circ}$ over normalen. Samlet faldt der 19,9 mm regn, hvilket er 43 mm under normalen. Over halvdelen af nedbøren faldt den 4.-5.7, som var et par atypiske dage denne måned, idet det blæste kraftigt fra nordvest (op til vindstyrke 7), i kombination med regnskyl. Samlet vurderet var vejrbetingelserne for ynglefuglene i 1995 rimeligt gode.

VEJRET I ÅRETS FØRSTE 7 MÅNEDER er afbildet i 3 figurer, som viser middeltemperaturen (fig. A), nedbøren dag for dag (fig. B) samt nedbøren over hele sæsonen akkumuleret (fig. C). 1995-værdierne er desuden sammenlignet med gennemsnit fra de seneste 10 år. Data er fra kvadrant 3 (kilde DMI/SP).

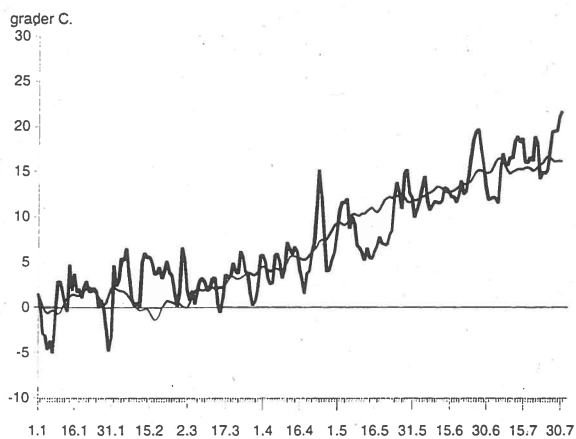
Desuden er det månedlige temperaturgennemsnit og den månedlige nedbørssum sammenlignet med normalen (tabel A).

Middeltemperatur

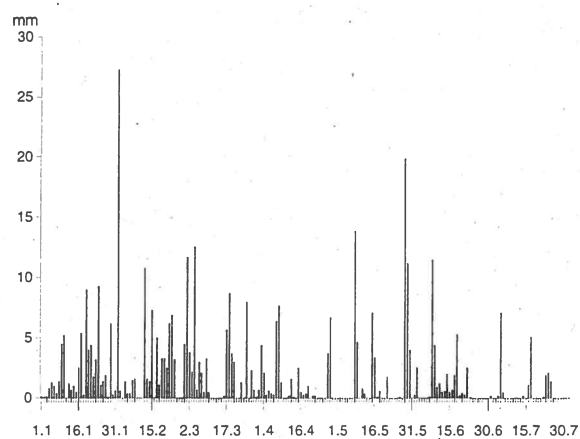
Nedbør

	kvadrant 3 1995	Danmark Normal	kvadrant 3 1995	Viborg Amt Normal
jan	0,2	0,0	69,8	60
feb	3,6	0,0	90,3	39
mar	2,7	2,1	79,2	48
apr	5,7	5,7	36,5	40
maj	9,2	10,8	68,0	49
jun	13,4	14,3	35,9	56
jul	16,4	15,6	19,9	63

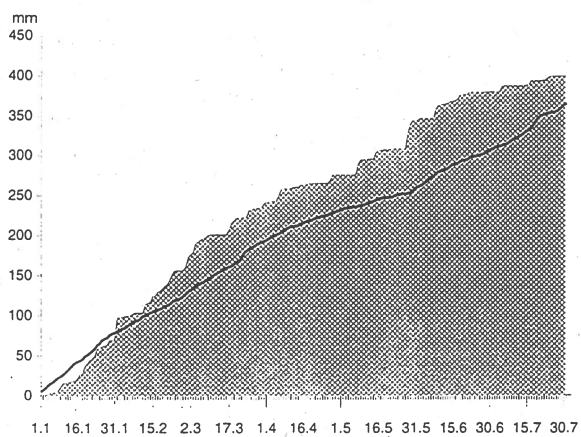
Tabel A Middeltemperatur og nedbørssum pr. måned, jan-jul 1995, sammenlignet med Danmarks-normalen (temperatur) og Viborg Amt-normalen (nedbør). Danmarks-normalen gælder for hele landet undtagen Bornholm og øerne i Kattegat. Bemærk, at DMI pr. 1.1.1995 har indført en ny "normalperiode", 1961-90.

Fig. A Daglig middeltemperatur januar-juli 1995 (kraftig linie) samt gennemsnit 1985-94, 3 dages glidende middel (tynd linie).

Fig. B Daglig nedbør januar-juli 1995.

Fig. C Daglig nedbør akkumuleret, januar-juli 1995 (skraveret), samt gennemsnit 1985-94 (linie).

VANDSTANDSFORHOLD

Vandstanden i Vejlerne er formentlig den mest afgørende enkeltfaktor for ynglefuglenes antal og succes.

På fig. D og E ses kurver over vandstanden i to af de vigtigste områder i reservatet for ynglefuglene, især engenes ynglefugle (Bygholmengen og Østerild Fjord). Vandstanden er angivet i cm i forhold til DNN, Dansk Normal Nul. Målene bliver aflæst én gang i hver femdagesperiode.

De store mængder nedbør i december 1994-marts 1995 resulterede i en høj vandstand igennem årets første måneder. Et niveau på noget over nul betyder væsentlige oversvømmelser på engene - også engene i randområderne omkring reservatet. Først i løbet af april nåede vandstanden i Vejlerne under DNN, og herefter skete på Bygholmengen i løbet af foråret et naturligt, langsomt fald i takt med fordampningen, idet der ved Centralslusen blev isat stemmebrædder i niveau $\div 15$. Når vandet er stemmet op, er Bygholm Vejle et lukket system, som kun "drænes" via fordampning. Derimod foregik i Østerild Fjord (og Vesløs/Arup Vejler - de to søer er sammenhængende via Dykkerslusen) en hurtigere udledning af vand i forbindelse med lave vandstande i Limfjorden i sidste halvdel af april. Vandstanden holdt sig dog ret stabilt på over $\div 20$ i maj-juni. Generelt var der tale om et niveau som må betragtes som tilfredsstillende for de eng-ynglende fugle.

På Fig. D, som viser Bygholmængens vandstand, indikerer en stiplede linie $\div 15$, det niveau, hvortil Vejlerne ejer, Aage V. Jensens Fonde, ligesom i 1994 valgte at opstemme engens vandstand. Indtil fondenes overtagelse af Vejlerne fra 1.1.1993 eksisterede en aftale med Skov- og Naturstyrelsen om opstemning til $\div 20$. Denne forskel i opstemningstærskel har betydet en væsentligt langsommere udstrømning fra Bygholm Vejle i 1994 og 1995, ligesom det har haft betydning, at stemmebrædderne i 1994-95 har været monteret permanent, hvor de tidligere først blev isat når vandet var sunket til den gældende tærskel.

En optimal vandstand for ynglefuglene på Bygholmengen i maj/juni ligger formentlig omkring $\div 10$ - $\div 15$. I 1995 har der således igennem hele maj og det meste af juni været en noget nær ideel vandstand på Bygholmengen. Først i juli måned faldt vandstanden for alvor, men på dette sene tidspunkt var det af mindre betydning for ynglefuglene.

I løbet af sommeren og efteråret 1994 blev Krapdiget repareret, så det igen kom til at adskille Bygholm Vejle i to selvstændige vandsystemer - den egentlige Bygholmengen og Bygholm Nord Rørskov. Dette har betydet en endnu langsommere udtørring af rørskoven i den nordlige del af vejlen end ellers, hvilket er illustreret i fig. F, der viser vandstanden henholdsvis nordligst og sydligst i Bygholm Vejle-systemet: i Kogleakssøen mod nord og ved Centralslusen 7 km længere mod syd. I Bygholm Nord Rørskov ligger vandstanden tæt på målet i Kogleakssøen. Her skete udtørringen i år så langsomt, at vandstanden først nåede ned på DNN ved udgangen af juli måned!

For Vejlerne øvrige vandsystemer afhænger vandstanden i praksis af nedbøren, fordampningen og af udstrømningsmulighederne til Limfjorden; dvs. at ved lave vandstande i Limfjorden bliver sluseportene altid holdt åbne. Kun i Tømmerby Fjord bliver vandstanden bevidst holdt på et højt niveau ved hjælp af stem i afløbet gennem ringkanaldiget ved Mommer. Dette gøres af hensyn til fiskeriet - men er også til stor gavn for rørskovsfuglene.

Selbjerg Vejle udgør et stort rørskovsområde (afbildet på fig. G), som når en meget lavere vandstand end i Bygholm Vejle, fordi vandet her uhindret lukkes ud, når det er fysisk muligt, via Glombak og Vr. Landkanal til Centralslusen. Men også her var der dog i 1995 tale om en

relativt god vandstand, ca. 10 cm over gennemsnittet for de seneste 17 år.

Den tredje af de store rørskove, Tømmerby Fjord, har derimod en meget højere vandstand. Her holder man bevidst vandstanden så høj som muligt. Tømmerby Fjords vandstand er afbildet på fig. H. Som det ses, var denne vandflade tidligt på foråret helt oppe på omkring +70, i maj måned omkring +50, og i juni stadig over +40. Her sker udtørringen i løbet af foråret langsomt (der ser dog i 1995 ud til at være blevet lukket vand ud i en kort periode i april), og det meget høje niveau igennem flere år har skabt fremragende forhold for rørskovsfuglene.

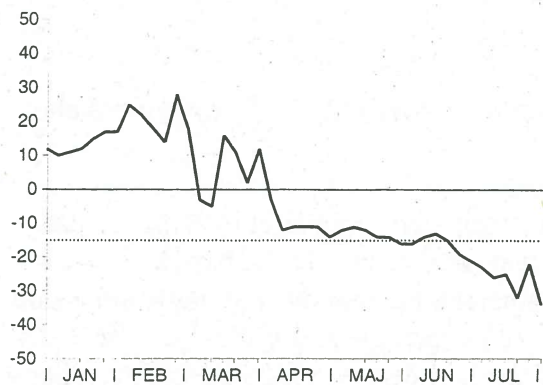
Sammenligning med andre år.

På fig. I er årets vandstand på Bygholmengen sammenlignet med de seneste par år. Fugtighedsforholdene på engen varierer betragteligt fra år til år. 1993 var et meget tørt år, og 1994 hørte, lige som 1995, til blandt de godt fugtige år. I 1993 faldt vandstanden allerede midt i maj til under det "kritiske" niveau på $\div 20$, og i løbet af de fleste vadefuglearters ungeførsperiode tørrede engen totalt ud. Midt i juni var der kun vand tilbage i de dybeste søer og kanaler. Det reducerer ynglesuccesen betragteligt.

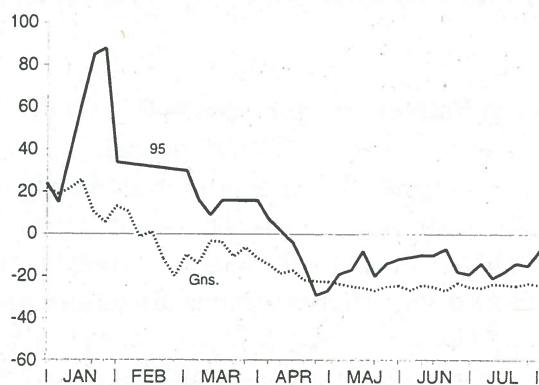
1994-95 har været de eneste år siden 1978, hvor større kolonier af Hættemåger har ynglet på Bygholmengen, og kun i 1995 havde de ynglesucces. Ligeledes har der været pænt store bestande af bl.a. ænder og vadefugle.

Med vor nuværende viden vil en optimal vandstand på Bygholmengen for den bredest mulige artssammensætning af ynglefugle være omkring $\div 10$ til $\div 15$ cm, således som det var tilfældet i år i hele maj og det meste af juni. Ved dette niveau ligger engen hen med store partier med sjapvand, som bl.a. svømmeænderne ynder, og som også er til gavn for de fleste vadefugle. For Ske- og Atlingand kunne vandstanden med fordel være endnu højere, og ligeledes ville forholdene være mere gunstige for kolonirugende måger og terner ved en vandstand på over $\div 10$, p.g.a. vanskeligere adgangsforhold for pattedyr-predatorer. Det ville imidlertid give plads til færre ynglende vadefugle.

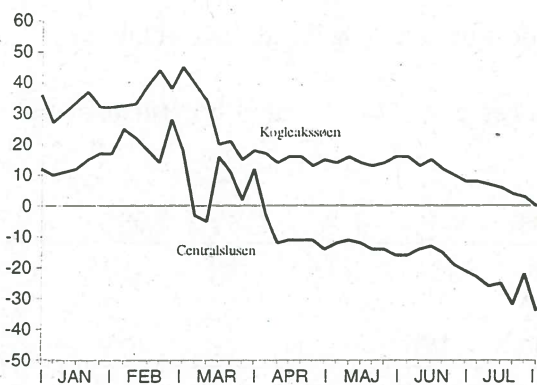

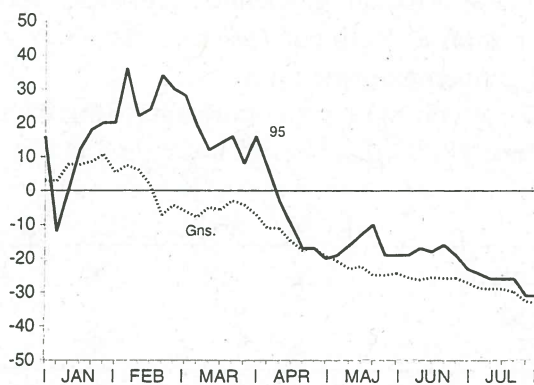
Fig. D Vandstand Bygholmengen 1995.
Stipling viser opstemningsniveau ved centralslusen.

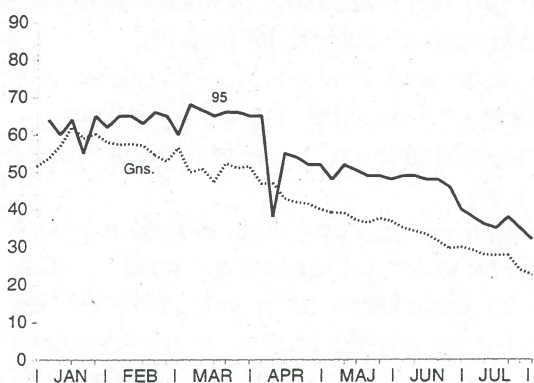
Fig. E Vandstand Østerild Fjord 1995
samt gennemsnit 1978-94.

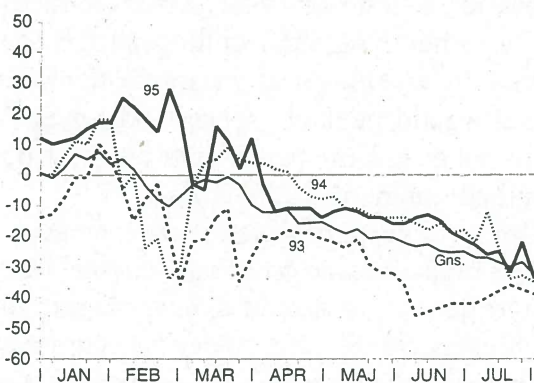
Fig. F Vandstand Byholm Vejle 1995, henholdsvis
nordligst (Kogleakssøen) og sydligst (Centralslusen).

Fig. G Vandstand Selbjerg Vejle 1995
samt gennemsnit 1978-94.

Fig. H Vandstand Tømmerby Fjord 1995
samt gennemsnit 1978-94.

Fig. I Vandstand Bygholmengen 1993, 1994 og
1995, samt gennemsnit 1978-94.

KREATURGRÆSNING og SOMMERSLÅNING

På **Bygholmengen** græssede 467 kreaturer, hovedparten i perioden 29.5-25.9, mens enkelte først kom ud i starten af juni måned.

Græsningsarealet på Bygholmengen udgør ca. 825 ha.

De seneste 4 år har kreaturgræsningen på Bygholmengen været suppleret med høslet; det blev ikke tilfældet i år. Sommerslåningen har, siden den iværksattes i 1991, betydet en markant ændring i tilgroningen af Bygholmengen. Kombineret med vinterhøst af nogle af de samme arealer har sommerslåningen betydet, at kreaturerne nu igen græsser villigt i områder, der før var godt på vej til at forvandles til rørskov. Store arealer i den vestligste del af engen har dog stadig karakter af rørskov, men udviklingen er helt klart vendt. Medvirkende til en gunstig udvikling har været, at der i 1994 og 1995 har græsset væsentligt flere kreaturer end i årene forinden (omkring 470 mod 340-385 i årene 1991-93).

I **Kogleaks**-indhegningen græssede min. 31 kreaturer, som havde mulighed for at skifte mellem Kogleaks-indhegningen og en tilstødende kulturgræsmark. Kogleaksengen blev slået i 1992-93, og i forening med et større græsningstryk de senere år betyder det, at arealet i dag fremstår noget mere åbent end for få år siden.

I **resten af Vejlerne** (reservat såvel som randområder) blev de græssende dyr optalt på enggennemgangene i juni.

Disse tællinger gav som resultat 1801 kreaturer, 74 heste og 374 får (tabel B). Sidste år var tallene 1809 kreaturer, 85 heste og 358 får.

	LUN	Ø-L	SEL	GLO	TØM	V-A	L-V	ØST	LØN
kreaturer	280	143	200	47	390	356	144	184	57
heste			6		52	4	3	2	7
får	6		226		53	70		6	13

Tabel B Græssende dyr registreret på enggennemgangene i juni. (Forkortelser: LUN=Lund Fjord, Ø-L=Ør.Landkanal, SEL=Selbjerg Vejle, GLO=Glombak, TØM= Tømmerby Fjord, V-A=Vesløs/Arup Vejler, L-V=Læsvig, ØST=Østerild Fjord, LØN=Lønnerup Fjord).

Derudover græssede på de forskellige **fjordlokaliteter** følgende antal dyr: **Fjordholmene** 606 kreaturer, 4 heste og min. 600 får (sidstnævnte ved Aggersborggård/Borreholm), **Holmkær** 28 kreaturer, 6 heste og 19 får, **Arup Holm** 36 kreaturer og 3 får, mens der på **Hovsør Røn** ingen dyr var under ynglefugletællingen (men der græssede kreaturer tidligere på foråret).

Ved disse tællinger af græssende dyr kan man ikke regne med, at alle er ude på engene på optællingstidspunktet - specielt ikke malkekvæg. Men det bliver i alle tilfælde registreret, hvorvidt de enkelte parceller er blevet afgræsset den pågældende sæson (se endvidere afsnittet om randområdenes udnyttelse).

Der ser ikke ud til at være nogen langsigtet tendens til nedgang i omfanget af kreaturgræsning i randarealerne omkring Vejlerne. Men der er, ud fra et ornitologisk synspunkt, en uheldig tendens til, at flere af dyrene græsser på de højereliggende kulturgræsarealer fremfor i de lavtliggende enge, som støder op til reservatet. En anden uheldig tendens er, at kreaturernes adgang til vandfladerne i de senere år ofte er blevet frahegnet. For ynglefuglene på engene er det af stor værdi, at græsningsarealet føres helt ud til vandarealerne (kanaler eller søer), så vadefugleunger eller Sortterner kan fouragere i den åbne overgangszone mellem eng og vand. Langs Arup Vejle er der næsten overalt adgang for kreaturerne ud til vandfladen. Det samme

gælder mange steder omkring Østerild Fjord, mens det kun få steder er tilfældet i de Østlige Vejler. Der græsses mange steder ned til Tømmerby Ringkanal, både omkring Tømmerby Fjord og ned til videreførelsen af kanalen langs Læsvig, men desværre er der mange steder i de senere år sat hegn op langs kanalen, hvorefter der hurtigt etableres en rørbræmme. Dermed forhindres ynglefuglenes adgang til den sumpede, kreaturoptrampede zone langs kanalen. En genåbning af græsningsmulighederne helt ned til kanalen vil øge naturværdierne i disse randarealer. Langs Glombak Vejle er store græsningsarealer ned til vejen i de senere år taget helt ud af drift. Det ville forbedre kvaliteten af disse tidligere græsningsenge markant, hvis græsningen blev genoptaget.

Udsætningstidspunktet for kreaturer i Vejlerområdet er generelt ret sent, og græsningstryk- ket er kun få steder så stort, at det vurderes at være begrænsende for ynglefuglenes succes. Værst i den henseende er enkelte meget tæt fåre- eller hestegræssede arealer i randarealerne, som er praktisk taget uden ynglefugle, bl.a. på sydsiden af Selbjerg Vejle.

Der blev i år kun foretaget sommerslåning i Vesløs Rør og engene nord for Vesløs Vejle. Disse enge har været uden græsning i nogle år og er godt i færd med at gro til. Desværre blev der ikke slået ud til vandfladen, hvor en høj bræmme af spredte tagrør og høje græsser nu er under etablering. Slåningen i dette område burde følges op af kreaturgræsning for effektivt at genåbne engene.

RØRSKÆR

Rørhøstarealerne i vinteren 1994/95 er vist på fig. J-K. Kortene er tegnet ud fra feltskitser samt flyfotos, som blev optaget den 17.5.1995. Der høstede i alt ca. 450 traver i reservatet (driftsleder Mogens Andersen).

Der høstede i år kun mindre arealer i Bygholm Nord Rørskov, Trekanten (Vesløs Kær), samt Lund Fjord (private lodsejere).

Det høstede areal denne vinter var bundrekord. Det skyldes primært det våde vintervejr og den deraf følgende høje vandstand i rørskovene. Siden vinteren 1978/79 er der aldrig høstet under 5500 traver, og gennemsnittet har været 12215 traver.

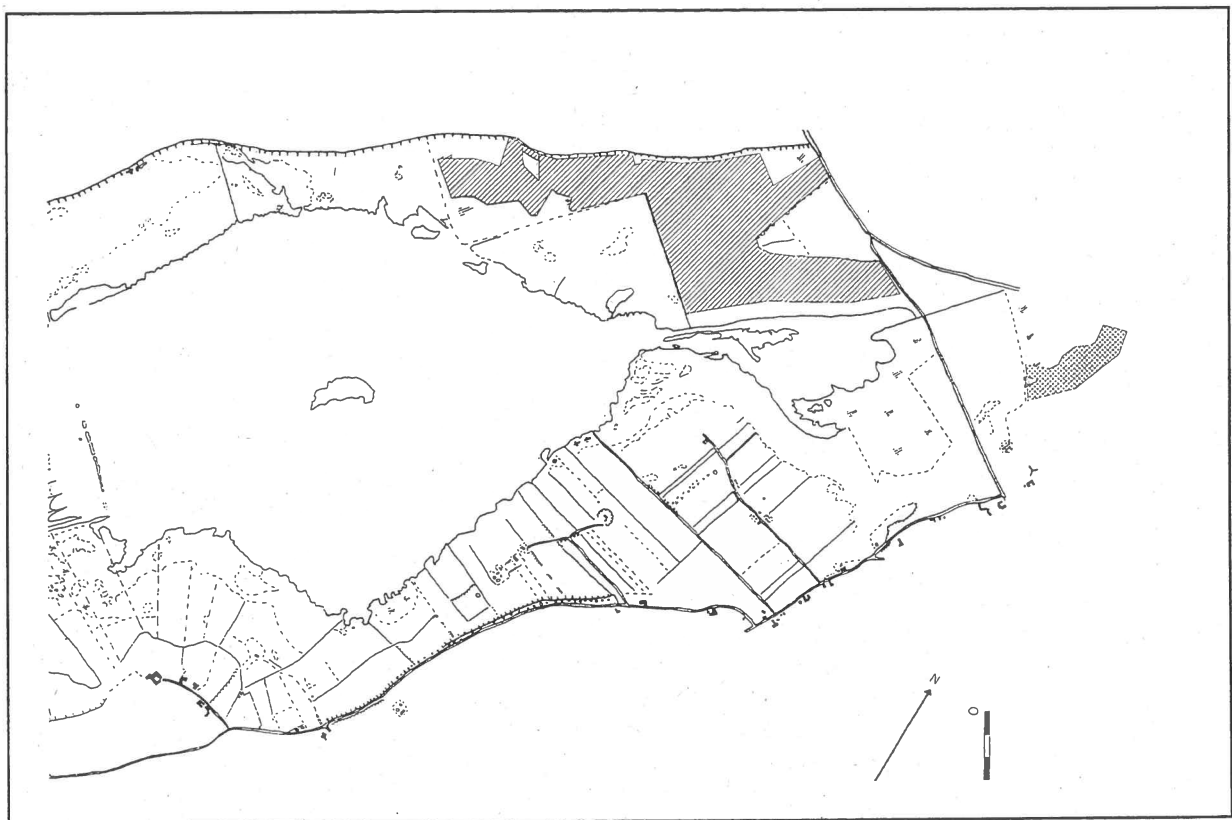
Der blev, ligesom alle øvrige år, søgt om dispensation til rørhøst ud over den i naturbe- skyttelsesloven anførte frist 28.2. Ligesom alle øvrige år, bevilgede Skov- og Naturstyrelsen dispensation til fortsat rørhøst, i år frem til og med den 24.3, i Trekanten (Vesløs Kær).

Rørhøsten er, foruden af stor kommerciel interesse, af afgørende betydning for rørskovs- fugle og deres fordeling i området. Store sammenhængende områder med våd rørskov er vigti- ge for arter som Grågås, Rørhøg, Rørdrum, Vandrikse og Plettet Rørvagt. Mange nyere undersøgelser tyder på, at værdien af rørskoven som red habitat stiger for mange arter, jo flere år rørskoven får lov til at stå uhøstet. Omvendt kan høstede arealer være af værdi for visse kolonirugende fugle som f.eks. Hættemåge og Sortterne, men ofte mislykkes yngleforsøget i sådanne afhøstede områder, hvis den nye rørskov vokser op så tæt, at fuglene får besvær med at komme til rederne.

Den vanddækkede rørskov er ikke i umiddelbar risiko for at gro til, mens f.eks. pilebuske og urter vil indvandre i de mere tørre dele af rørskoven, hvis der ikke høstes. Dette kan opfattes som en negativ udvikling, men man kan også anlægge den betragtning, at tør rørskov ikke har stor værdi for ynglefuglene, hvorimod pilekrat ofte er en meget småfuglerig biotop.

Fig. J Rørskær i Lund Fjord samt Byholm Nord Rørskov, vinteren 1994/95.

Fig K Rørskær (dobbeltskraveret) vinteren 1994/95, samt sommerslåning (enkeltskraveret) sommeren 1995, i Vesløs Vejle.

RANDAREALERNES UDNYTTELSE

På enggennemgangene af randarealerne i juni blev arealudnyttelsen kortlagt. Disse kortlægninger bringes, sammen med kortlægningerne fra 1994, der ikke tidligere har været publiceret, som fig. L-Æ.

Omfanget af græsning og tilgroning er af stor betydning for ynglefuglene. Der har igennem mange år været en tendens til, at traditionelt udnyttede græsenge ned til reservatet enten er blevet opdyrket eller opgivet. Opgives græsningen på en eng, ændrer området sig i løbet af få år så meget, at mange arter forsvinder. Mere drastiske ændringer er sket i form af dræning og opdyrkning af engarealerne. En retablering som naturområde er ofte udsigtsløs, eller vil i bedste fald tage mange år. Naturbeskyttelsesloven fra 1992 indførte en generel beskyttelse af ferskeenge med et areal over 2500 m², således at deres tilstand kun må ændres efter dispensation fra amtsrådet. Der ses imidlertid næsten hvert år overtrædelser af naturbeskyttelsesloven på dette område.

Det pointeres, at der ved kortlægningen af græsarealer er tale om en subjektiv vurdering af, hvorvidt der er tale om naturlige enge eller kulturgræsmarker.

Signaturer til figurerne:

Græsset eng □ Under tilgroning/krat ■ Kulturgræs ▨

Vårsæd ▩ Vintersæd □ Brak ⊗ Andet ⊞

Fig. L Arealudnyttelse i randarealerne omkring Lund Fjord, 1994.

Fig. M Arealudnyttelse i randarealerne omkring Lund Fjord, 1995.

Fig. N Arealudnyttelse i randområderne omkring Selbjerg Vejle, 1994.

Fig. O Arealudnyttelse i randområderne omkring Selbjerg Vejle, 1995.

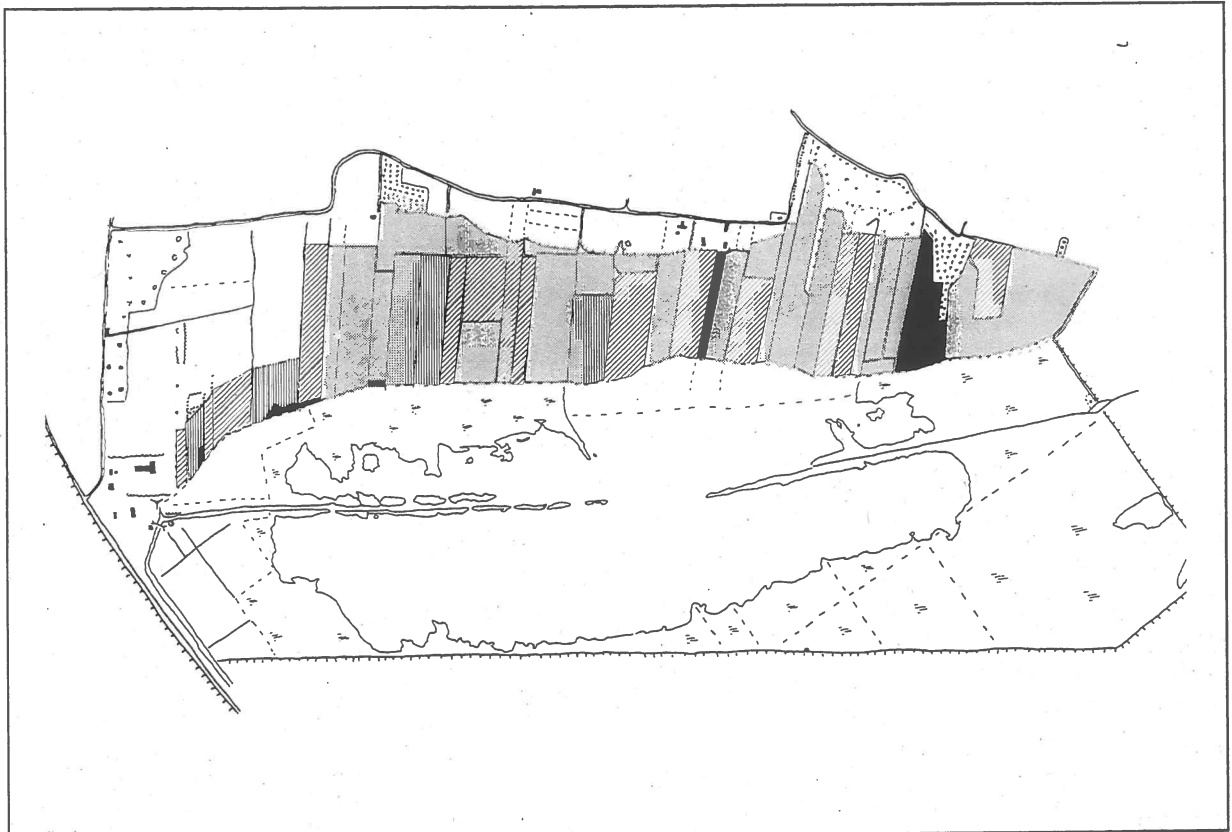

Fig. P Arealudnyttelse i randområderne omkring Glombak Vejle, 1994.

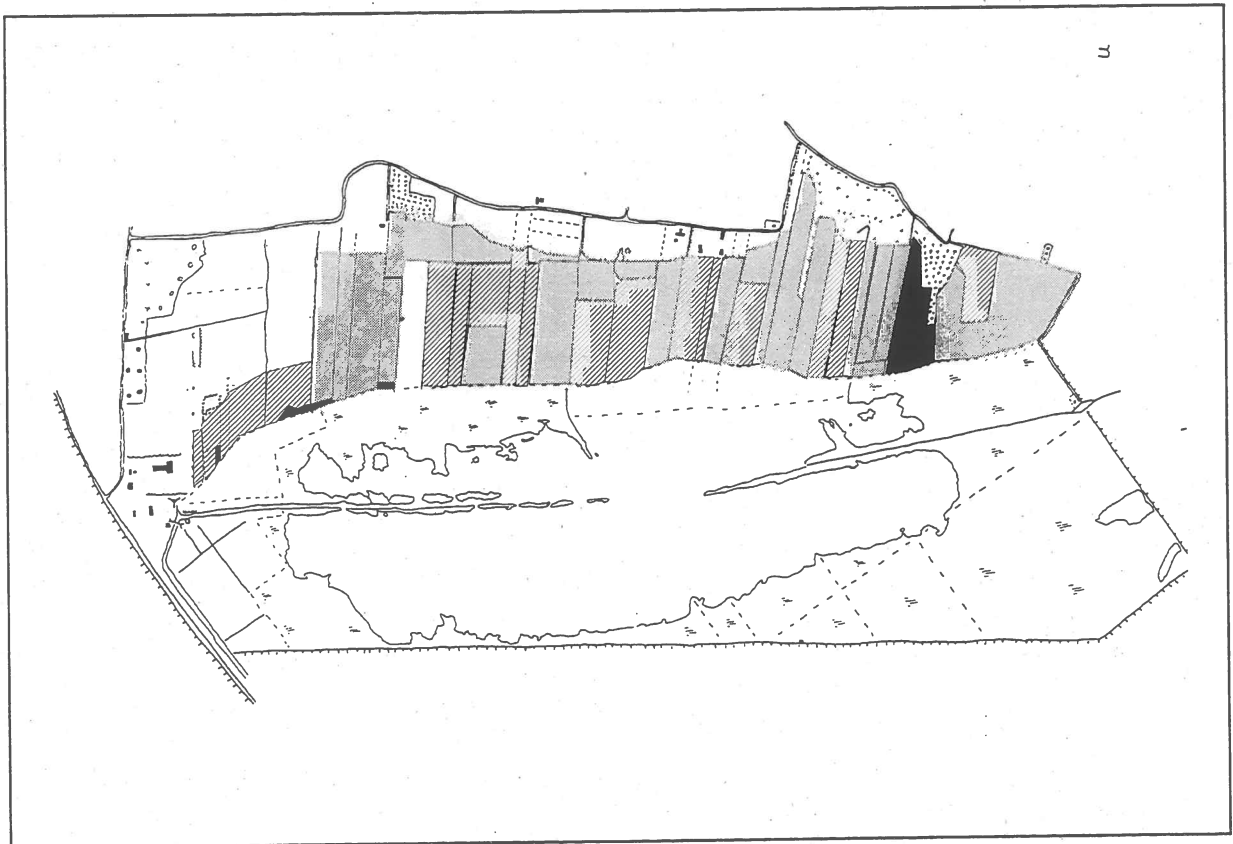

Fig. Q Arealudnyttelse i randområderne omkring Glombak Vejle, 1995.

Fig. R Arealudnyttelse i randområderne omkring Tømmerby Fjord, 1994.

Fig. S Arealudnyttelse i randområderne omkring Tømmerby Fjord, 1995.

Fig T Arealudnyttelse i randarealerne omkring Arup Vejle, 1994.

Fig U Arealudnyttelse i randområderne omkring Arup Vejle, 1995.

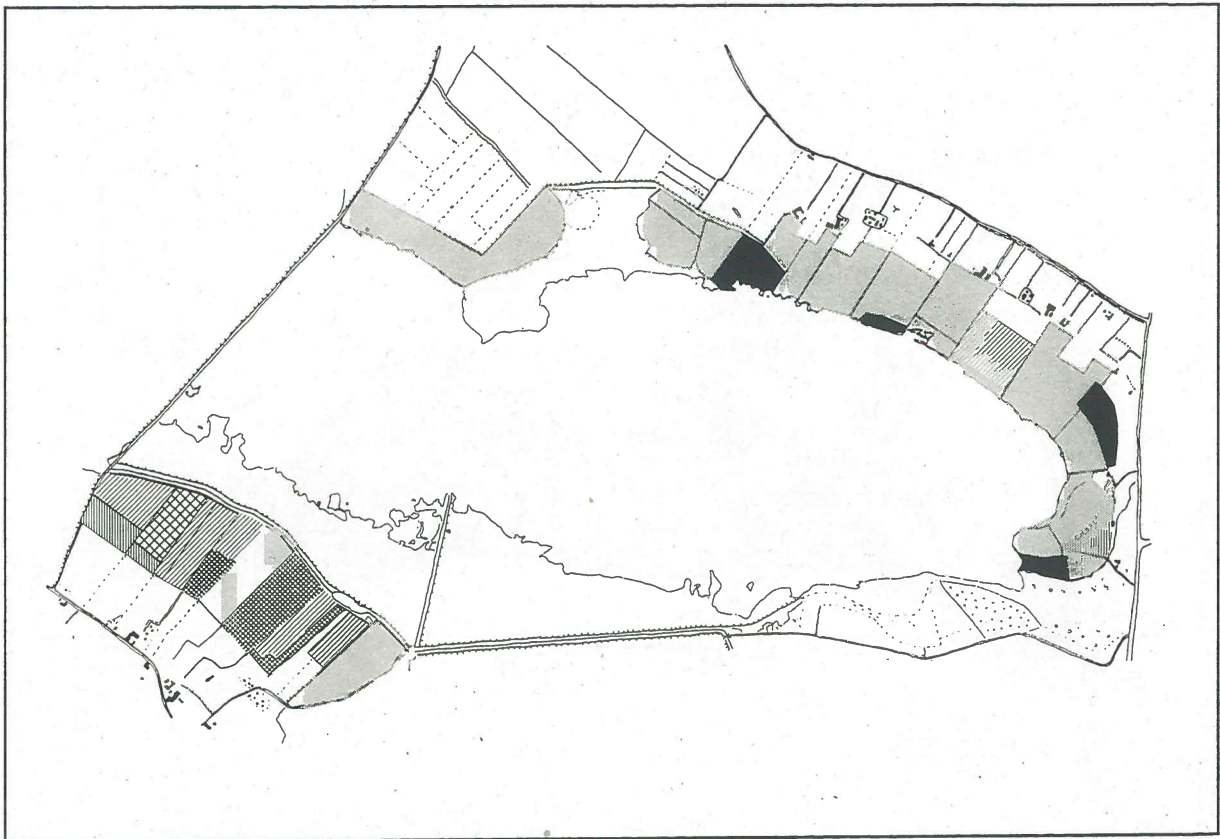

Fig. V Arealudnyttelse i randområderne omkring Østerild Fjord, 1994.

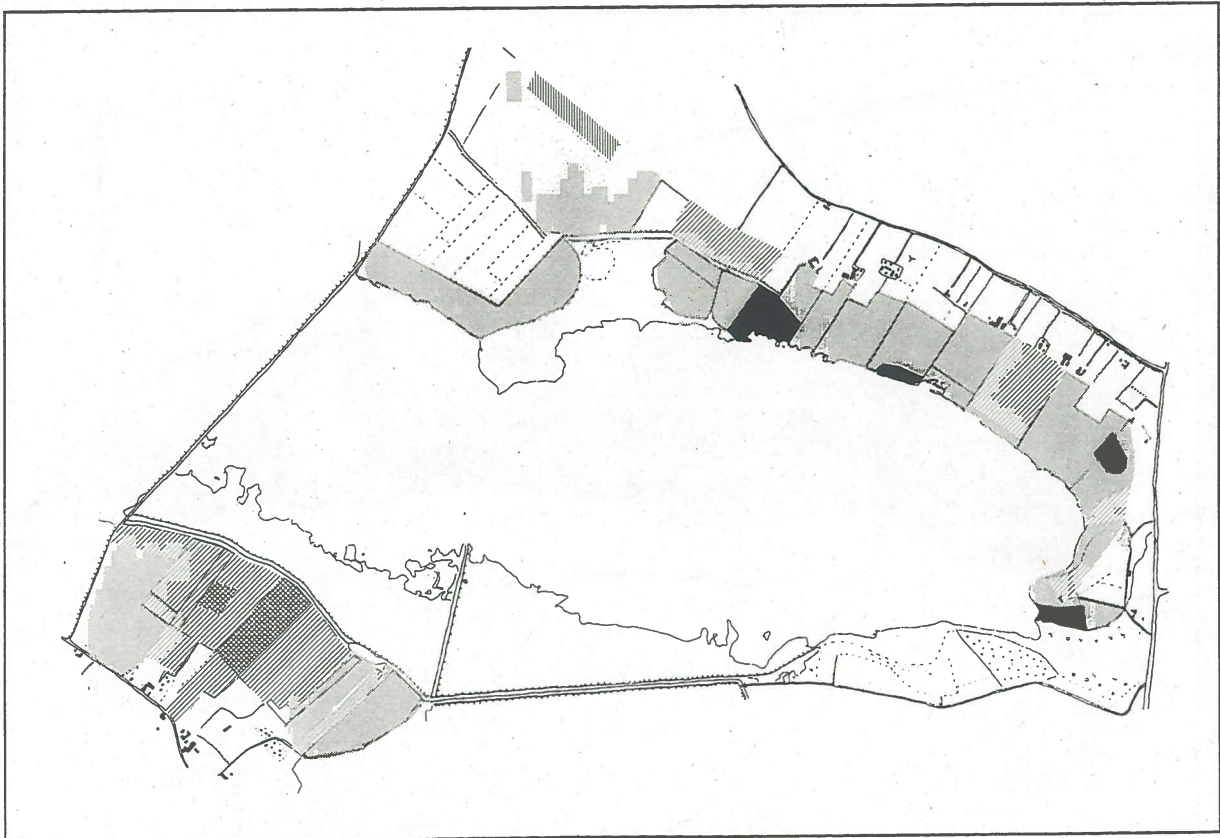

Fig. W Arealudnyttelse i randområderne omkring Østerild Fjord, 1995.

Fig. X Arealudnyttelse i randområderne i Læsvig, 1994.

Fig. Y Arealudnyttelse i randområderne i Læsvig, 1995.

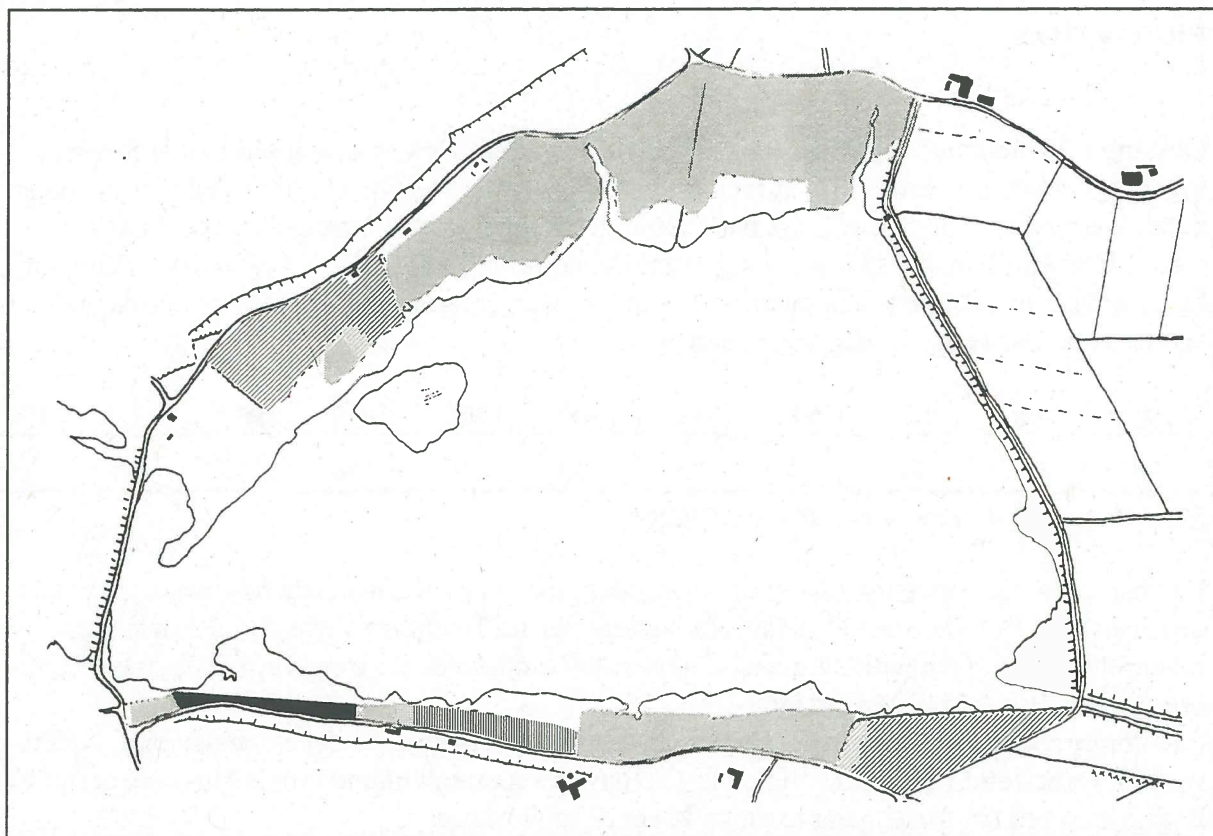

Fig. Z Arealudnyttelse i randområderne omkring Lønnerup Fjord, 1994.

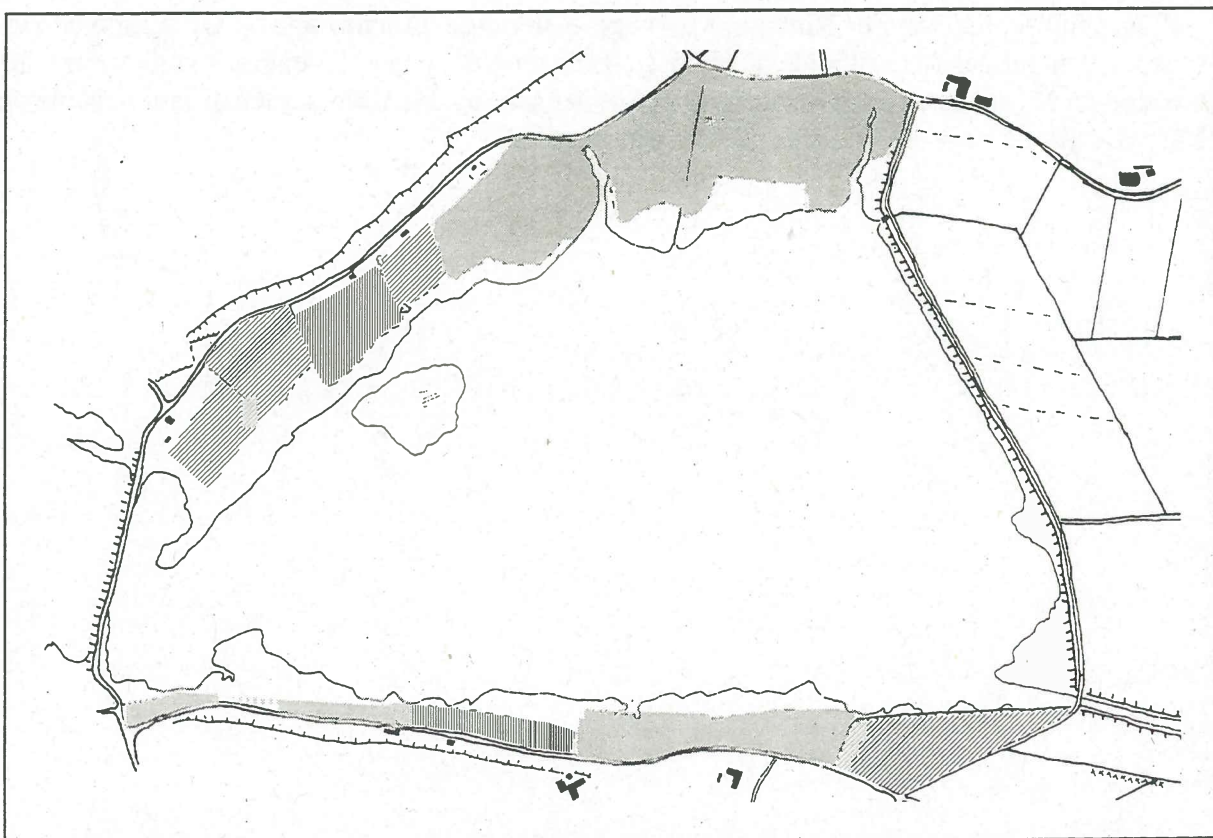

Fig. Æ Arealudnyttelse i randområderne omkring Lønnerup Fjord, 1995.

PREDATION

Omfanget af predation på Vejlernes ynglefugle er meget svært at kvantificere. Der foregår ingen systematisk overvågning af predatorbestandene, der for størstedelens vedkommende er nataktive pattedyr, og derfor langt mere almindelige end vore få iagttagelser tyder på.

Kun **Ræven** bliver set så ofte, at der er mulighed for at sammenligne bestandsudviklingen fra år til år. I år sås i perioden januar-juli i alt 140 Ræve, fordelt på 73 observationsdage. Det største antal dyr set på én dag var 6, den 30.1.

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
34	91	50	40	87	132	126	166	95	158	140

Tabel C Antal observerede Ræve januar-juli 1985-95.

Der har været tale om en stor stigning i perioden, med et gennemgående højt bestandsniveau de seneste år. Der var i år forholdsvis få iagttagelser fra Bygholm Vejle og i det hele taget indenfor digerne, formentlig p.g.a. den høje vintervandstand, der oversvømmede gravene og pressede dyrene ud i randområderne.

Kolonirugende arter som f.eks. Hættemåge er særligt sårbare, og det er sandsynligt, at den tynde rævebestand i Bygholm Vejle i år kan have været medvirkende til, at Hættemågerne på Bygholmengen for første gang i mange år havde ynglesucces.

Øvrige pattedyrpredatorer, som blev iagttaget i 1995 er **Mink, Hermelin, Brud, Ilder, Husmår** og **Odder**.

Blandt fugle-predatorer er **Rørhøg, Musvåge, Sølvmåge, Stormmåge** og **Gråkrage** de vigtigste. I år iagttoges flere tilfælde af Musvåge-predation på unger af Vejlernes ynglefugle - den 6.6 slog en Musvåge en Klyde-unge på Bygholmengen, og 2 gange i starten af juni hentede en Musvåge Hættemåge-unger i kolonien i Kogleakssøen.

YNGLEFUGLE 1995 - Artsgennemgang

I det følgende præsenteres resultaterne af årets optællinger. I visse tilfælde, specielt hvor 1995-resultaterne afviger meget fra de foregående år, eller hvor materialet på anden vis har indbudt til nærmere bearbejdning, er årets tal i tabeller eller figurer sammenlignet med andre år.

For tabeller med bestandsudviklingen for alle årene siden feltstationens start i 1978 henvises til ynglefuglerapporten for 1994 (Kjeldsen 1995).

Optællingerne fulgte i 1995 med nogle få afvigelser (beskrevet i artsteksterne) de samme metoder, som er anvendt i al fald siden 1988 (og for de fleste arters vedkommende også tidligere). En detaljeret manual for ynglefugletællingerne er publiceret i ynglefuglerapporten 1990 (Kjeldsen 1992). Heri indgår bl.a. en kronologisk oversigt vedrørende tidspunkter og metoder for kortlægning af alle vigtige ynglefuglearter.

Følgende forkortelser er anvendt i rapporten: LUN=Lund Fjord, HAN=Han Vejle, KOG=Kogleakssøen, BNR=Bygholm Nord Rørskov, B-E=Bygholmengen, GLO=Glombak Vejle, SEL=Selbjerg Vejle, HLM=Holmkær, TØM=Tømmerby Fjord, V-A=Vesløs/Arup Vejler, ØST=Østerild Fjord, L-V=Læsvig, HOV=Hovsør Røn, A-H=Arup Holm, LØN=Lønnerup Fjord + Revlsbuske, FJH=Fjordholmene incl. Aggersborg Vildtreservat.

Generelt for kortfigurerne over territoriefordeling gælder det, at udfyldt signatur betyder et sikkert territorium, mens ikke-udfyldt signatur betyder et usikkert territorium.

LILLE LAPPEDYKKER *Podiceps ruficollis*

1-? ynglepar.

Lille Lappedykker blev set og hørt ved ganske få lejligheder i løbet af månederne april-juni. Iagttagelser af en spillende fugl i Han Vejle den 20.4 + den 2.6 er eneste antydning af, at arten yngede her i 1995. Desuden sås den 16.7, en flyvedygtig ungfugl på Bygholmengen.

TOPPET LAPPEDYKKER *Podiceps cristatus*

125-145 ynglepar.

Østlige Vejler: 69-81 par, Vestlige Vejler: 56-64 par.

Der var enkelte iagttagelser af overvintrende Toppede Lappedykkere i løbet af vinteren, og fra den 9.2 var der til stadighed fugle til stede i søerne.

Bestanden kortlagdes hovedsageligt i dagene 30.4-2.5 ved fjernkortlægning af fugle på vandfladerne. For enkelte vandområder er der gjort supplerende observationer senere på sæsonen, bl.a. i Selbjerg Vejle, hvor et besøg sidst i maj i Hættemågekolonien i nordenden af søen afslørede flere ynglefugle end der var kortlagt.

Ved kortlægningen er både tydelige par og enlige fugle i nærheden af rørbræmmerne regnet som sikre ynglepar (foruden naturligvis fugle som er kortlagt på rede), mens fugle ude midt på vandfladerne er medtaget i bestandsopgørelsen som usikre par.

Fig. 1 viser yngleparrenes fordeling på de vigtigste delområder, sammenlignet med optællinger fra årene siden 1989. Siden dette år har optællingen været gennemført efter samme metode, med en hovedkortlægning ult. april/pri. maj. Der er formentlig tale om en mindre undervurdering af bestanden, men resultaterne vurderes at være særdeles sammenlignelige.

Årets bestand er den markant laveste i denne årrække, som har været karakteriseret ved en løbende tilbagegang siden et topniveau i 1990-91 på omkring 200 par. Bag tilbagegangen skjuler der sig imidlertid store forskydninger de enkelte delområder imellem. Mest markant er en voldsom tilbagegang i Glombak, Han Vejle, Vesløs/Arup Vejler og i Østerild Fjord, mens en modsat tendens har gjort sig gældende i Tømmerby Fjord, hvor årets resultat, 32-37 par, er det hidtil højeste. Før 1990 registreredes sjældent over 10 par her! I Lund Fjord og Selbjerg Vejle har bestanden været mindre svingende, og årets resultat var omtrent gennemsnitlig.

Bestandssvingningerne skyldes formentlig ustabile økologiske tilstande i Vejlernes søer, hvilket også rast- og fædningsforekomsterne udenfor yngletiden antyder. Endvidere spiller artens forkærlighed for at yngle i tilknytning til Hættemågekolonier en rolle. I Glombak, Han Vejle og Arup Vejle var der tidligere kolonidannelser af Toppede Lappedykkere i nu forsvundne Hættemågekolonier. Rekordbestanden i Lund Fjord i 1994 var for størstedelens vedkommende at finde i en Hættemågekoloni. Denne koloni eksisterede også i 1995, men blev prederet i løbet af maj måned, inden vi nåede at opsøge den. Der kan derfor have været en større faktisk bestand i Lund Fjord end den kortlagte i 1995.

Første unger iagttoges den 20.5 i Lund Fjord. Der registreredes min. 17 ungvuld i 1995, bl.a. 8 på én dag i Tømmerby Fjord. Ungeproduktionen bliver ikke fulgt systematisk, men et subjektivt skøn siger, at der i 1995 var tale om en god ynglesucces.

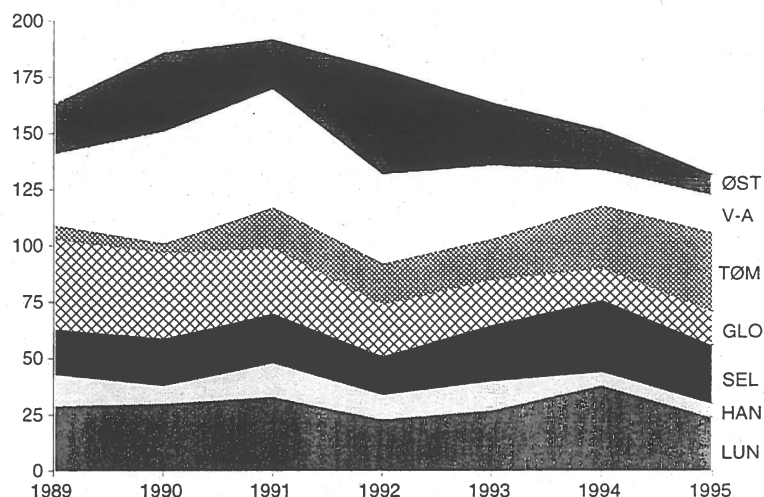

Fig. 1 Toppet Lappedykker. Bestandsudvikling 1989-95, fordelt på vigtigste delområder (middeltal).

GRÅSTRUBET LAPPEDYKKER *Podiceps griseigena*

98-106 ynglepar.

Østlige Vejler: 96-103 par, Vestlige Vejler: 2-3 par.

Den 18.2 registreredes de første Gråstrubede Lappedykkere, et par i spil i en klaring i BNR, samt et par i yngledragt i Kogleakssøen, og allerede den 1.3 noteredes et par med redemateriale. Første unger iagttoges den 9.5 (3 kuld), og den 18.5-20.5 konstateredes klækning i halvdelen af de fundne reder på rørbræmmegennemgangen.

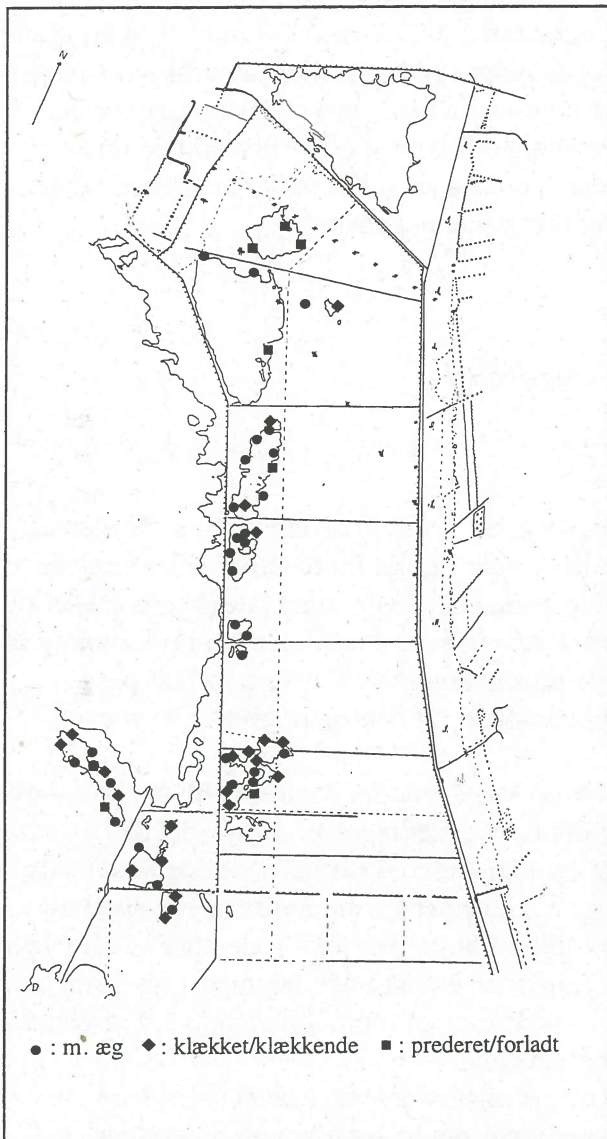

Fig. 2 Gråstrubet Lappedykker. Redefund på rørbræmmegennemgangen af prøvefeltet 1995.

Ved den årlige redeeftersøgning gennemgås den yderste rørbræmme i søer og kanaler i artens kerneområde langs Selbjergdiget (prøvefeltet). Under rørbræmmegennemgangen registreres udelukkende reder, som indeholder eller har indeholdt æg, mens tomme, nybyggede reder ikke medtages. Rørbræmmegennemgangen gennemførtes i 1995 i dagene 18.-20.5. En enkelt sø blev ikke gennemgået i 1995. Det drejer sig om parcellen imellem Krapdiget og Halvkanalen, som henlå åben og overskuelig p.g.a. slåning og rørhøst, og hvor parrene let kunne fjernkortlægges fra diget. Den meget høje vandstand betød, at de normale søbredder ikke kunne erkendes; hele parcellen var mere eller mindre oversvømmet, og der lå spredte Lappedykkerreder over et stort areal. I alt kortlagdes i dette område samt i kanalen langs Krapdiget igennem første halvdel af maj 18-20 par, mod normalt under 10 reder.

I den resterende del af prøvefeltet fandtes 58 reder (fig. 2), foruden 2 kuld unger i Læssø, som ikke umiddelbart kunne relateres til nogle af de fundne reder. I Store Gollum var tidligere kortlagt 4 par, mens der på rørbræmmegennemgangen kun fandtes 3 reder. Desuden blev der ved et par lejligheder kortlagt skrigende fugle i en lille sø i Bygholm Nord Rørskov, som ikke fandtes under rørbræmmegennemgangen. I alt kan kortlægningerne og redeoptællingerne fra hele prøvefelt-området summeres til en bestand på min. 79-82 par, idet enkelte kan være overset.

Redernes indhold var 3x1 æg, 5x2, 8x3, 12x4 og 1x6 æg, samt 21 klækkede/klækkende reder og 8 prederede/forladte reder. Den gennemsnitlige kuldstørrelse i reder med æg var 3,1 og andelen af klækkede reder 36%. Omfanget af predation varierer meget fra år til år. I år var 14% af rederne prederede.

Udover prøvefeltet er i løbet af sæsonen kortlagt i alt 19-24 par, heraf 6-7 i Kogleakssøen og 5 par i et høstet område i vestsiden af Selbjerg Vejle, som var oversvømmet langt hen på foråret. Fuglene forsvandt dog herfra i maj måned, da lokaliteten tørrede ud.

En samlet bestand på omkring 100 par er den største i den periode, feltstationen har optalt ynglefugle i Vejlerne. Tidligere har bestanden toppet i 1989/90 med omkring 90 par, men ringe ynglesucces i årene 1991-93 betød en mindre bestandsnedgang til under 80 par.

Iøvrigt påvirkes artens bestandssvingninger af vandstanden i rørskoven samt vinterklimaet.

Mindst 29 forskellige ungekuld er registreret i perioden 9.5-27.7 med 1-4 unger i hvert (gennemsnitligt 2,0), foruden de 21 klækkede/klækkende reder som noteredes på rørbræmmegenemgangen. Der er hos Gråstrubet Lappedykker tale om en langstrakt ynglesæson, hvor det nok i mange tilfælde blandt de sene ungekuld drejer sig om omlæg efter mislykkede første-kuld. Det er ikke alle kuld, som bliver fundet, men det pæne antal bekræfter indtrykket af et særdeles godt yngleår for arten i 1995, formentlig det bedste nogensinde.

SORTHALSET LAPPEDYKKER *Podiceps nigricollis*

3-5 par i de Østlige Vejler.

Årets første Sorthalsede Lappedykkere var et par, som den 9.4 lå i parringsspil i sydenden af Lund Fjord. Herefter lå igennem april og maj op til 4 fugle i Lund Fjord (hvor arten yngede med succes sidste år) og op til 5 fugle i den tilgrænsende Han Vejle. Intet tydede dog på seriøse yngleforsøg her; mest lignede det i Lund Fjord, hvor et par sås indtil den 3.6 i tilknytning til hættemågekolonien i sydvestenden af fjorden. Hættemågekolonien blev dog forladt p.g.a. predation, og derfor har også de Sorthalsede Lappedykkere formentlig opgivet. Der regnes med 0-1 par herfra til bestandsopgørelsen.

I andre tidligere ynglesøer, Glombak Vejle og Arup Vejle, var der også enkelte par på besøg, men her var opholdet af så kortvarig karakter, at disse ikke medregnes i den ynglende bestand.

Der var flest iagttagelser i Selbjerg Vejle, hvor der registreredes Sorthalsede Lappedykkere fra den 2.5 til den 24.7, flest (7) på den første dag. Fuglene her var tilknyttet hættemågekolonien i nordenden af søen. Ved et besøg ved den lille rørholm den 30.5 skræmtes 3 fugle væk fra kolonien. Ynglesucces konstateredes den 14.7, hvor en enkelt unge iagttoges, og formentlig den samme sås den 24.7. Iagttagelserne herfra vurderes som repræsenterende 3-4 ynglepar - selvom måske ikke alle har gennemført hele ynglecycklus.

Men Sorthalset Lappedykker er en art med en meget diskret levevis i såvel ruge- som ungeføringstiden, og det er ofte tilfældigheder, som afgør om man får set resultaterne af yngleforsøgene.

SKARV *Phalacrocorax carbo*

Ca. 885 par i de Vestlige Vejler.

Efter tre år med en voldsomt stigende Skarvbestand på øen Melsig i Arup Vejle (fra 8 reder i 1991 til 1009 i 1994) var der i 1995 tale om en svag tilbagegang.

En stor del af oplysningerne fra årets ynglesæson stammer fra Poul Hald Mortensen, som aflagde Melsig adskillige besøg i forbindelse med en fødeundersøgelse (Mortensen 1995).

Sæsonen startede allerede den 12.2, hvor der første gang sås en fugl siddende på Melsig. Herefter indfandt flere fugle sig gradvist, således at der sidst i marts kunne tælles 230 fugle fra land. Den 22.3 besøgte øen, og der fandtes ca. 100 reder, heraf kun få med æg. På dette tidspunkt var vandstanden i Arup Vejle meget høj, store dele af Melsig oversvømmet, og alle rederne placeret i opskylszonen. Den 1.4 sås første gang Skarver i Fiskehejrekolonien i Læsvig, og 10.4 kunne tælles min. 360 fugle på Melsig og 300 fugle i Læsvig-kolonien, hvor der blev bygget aktivt på rederne. Fra den 20.4 sås rugende fugle i Læsvig. Herefter steg antallet af fugle på Melsig hastigt, i takt med faldende vandstand, mens der blev færre fugle i Læsvig. Den 25.4 taltes 650 reder på Melsig. Igen den 6.5 besøgte øen, men nu fandtes kolonien ødelagt (af mennesker) - ca. 800 reder var smadret og 38 intakte. Fuglene genoptog dog hurtigt de afbrudte yngleforsøg, og 26.5 kunne 870 reder tælles. Endelig taltes 27.6 573 reder, langt de fleste med unger, men min. 8 reder med æg blev ruget endnu.

Læsvig-kolonien endte med at huse ca. 15 reder med unger (pers. medd. fra Carsten Schultz, som ringmærker Fiskehejre-unger i kolonien).

Siden etableringen i 1991, måske med undtagelse af 1993, er der konstateret ulovlig ødelæggelse af Skarvkolonien på Melsig. Destruktionen er dog foregået så tidligt på sæsonen, at det ialfald siden 1993 er lykkedes fuglene at gennemføre ynglecyklus alligevel, og der er produceret flyvefærdige unger hvert år 1993-95.

Undersøgelser af gylp fra kolonien på Melsig samt observationer af fuglenes til- og fraflyvningsretninger godtgør, at omkring $\frac{2}{3}$ af fourageringen foregår i Limfjorden, mens ca. $\frac{1}{3}$ af fuglene fouragerer i Vesterhavet (Mortensen 1995).

Som i de seneste år kunne det konstateres, at Skarvernes tilstedeværelse på Melsig har en stor effekt på øens øvrige ynglefugle. Hættemågerne var i år trængt sammen til to små kolonier på tilsammen blot 1100 par, og som de senere år havde Fjordterneerne dårlig eller ingen ynglesucces. En af øens sjældne ynglefugle, Pibeanden, som formentlig siden 1960'erne har ynglet her, er ikke konstateret siden Skarvernes etablering på Melsig.

RØRDRUM *Botaurus stellaris*

77-106 paukende hanner, heraf
62-82 Østlige Vejler, 15-24 Vestlige Vejler.

Der var 4 iagttagelser af Rørdrum i løbet af januar og 1. halvdel af februar, i BNR, Selbjerg Vejle, Lund Fjord og Kogleakssøen. Disse enkeltiagttagelser afslører dog ikke meget om omfanget af overvintring; det er givetvist en større del af bestanden (-hannerne?), som satser på at tilbringe vinteren i Vejlerne for at være på plads i territorierne så tidligt som muligt.

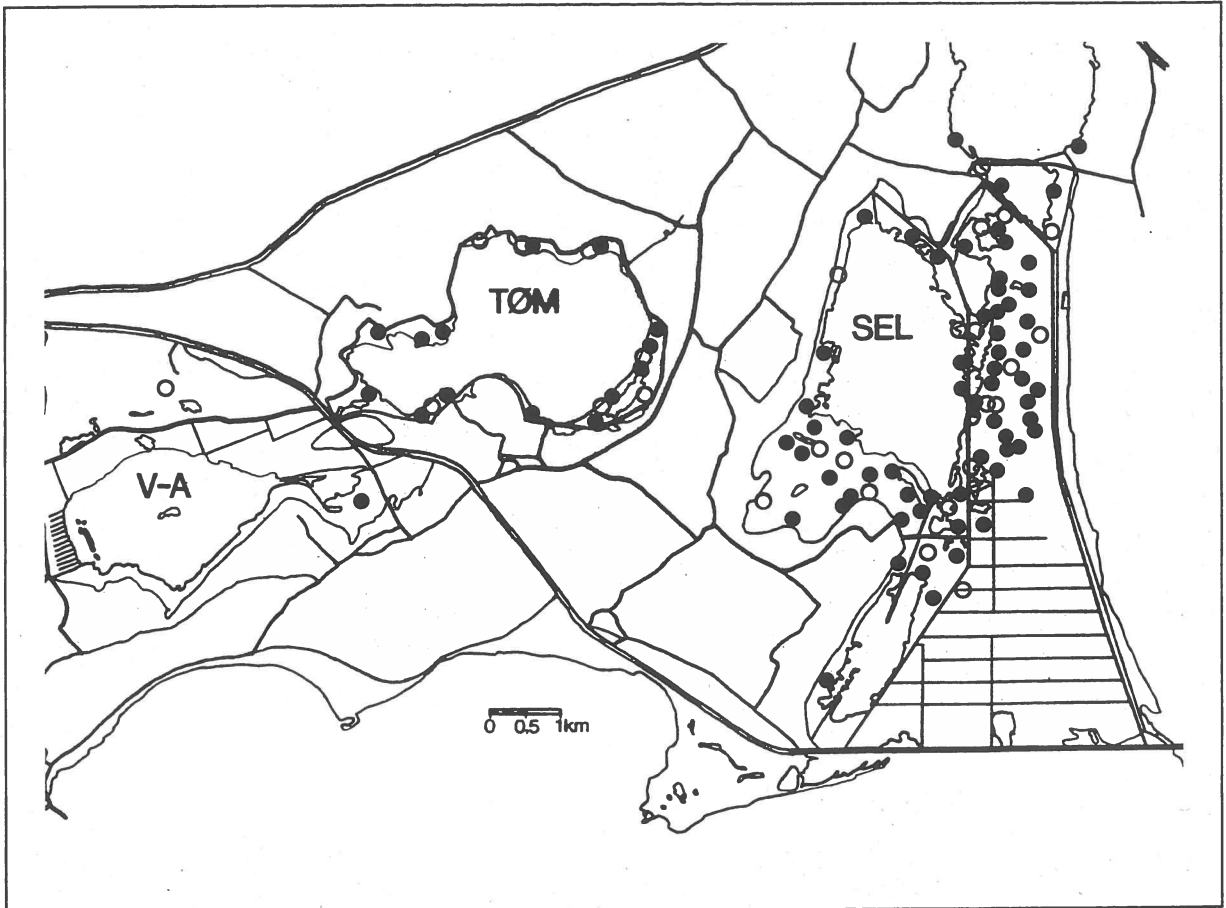

Fig. 3 Rørdrum. Territoriefordeling 1995.

Første paukende Rørdrummer i 1995 hørtes relativt tidligt, den 18.2. Herefter blev fuglene kortlagt ved enhver lejlighed, hvor forholdene gjorde det muligt med rimelig sikkerhed at stedfæste observationen på kort. Afhængigt af de topografiske forhold kan det være en vanskelig opgave at kortlægge en paukende Rørdrum, særligt i tætte bestande i brede, uoverskuelige rørskove, mens det andre steder i smalle rørbræmmer kan være ganske let. Vanskelighederne ved kortlægning af Rørdrummer er beskrevet mere indgående i tidligere ynglefuglerapporter, se bl.a. 1990-rapporten (Kjeldsen 1992).

Materialet fra feltkortene er behandlet på den måde, at 3 eller flere registreringer af en paukepost indenfor samme begrænsede område er tolket som et stationært territorium, hvorimod 1-2 registreringer blot er medtaget som usikre territorier. Der er endvidere ved vurderingen taget hensyn til, om de paukende hanner fra tætbeliggende territorier er kortlagt samtidigt. Fig. 3 viser placeringen af årets territorier.

Efter den første pauken var hørt tiltog aktiviteten hurtigt; før 1.3 var i alt 19 paukende fugle kortlagt, 1.4 var tallet steget til 40, og inden 1.5 var antallet af paukeposter nået op på 79. På fig. 4 er vist paukeaktiviteten i løbet af foråret, med nyregistrerede paukere i hver pentade vist særskilt. Figuren viser ikke den faktisk registrerede aktivitet, men summerer for hver pentade antallet af territorier, som ud fra kortlægningerne må antages at have været besat på det pågældende tidspunkt (d.v.s. summen af de faktisk paukende plus de fugle, som er registreret såvel før som efter den pågældende pentade). Aktiviteten toppede i april måned, hvilket er normalt, men i år opretholdtes et meget højt aktivitetsniveau igennem hele maj måned. Dette skyldes først og fremmest fuglene i BNR, hvor der i modsætning til i Tømmerby Fjord og

Selbjerg Vejle skete en fortsat stigning i paukeaktiviteten til langt ind i maj (fig. 5). Maks.-tællingen fandt sted så sent som 4.6 med 38 fugle, heraf 34 paukende (23 i BNR). Herefter skete der et meget brat fald i aktiviteten i BNR, mens kurverne for Tømmerby Fjord og Selbjerg Vejle udviste en mere naturlig "udfasning". Sidste pauken blev hørt den 11.7, hvilket er sent.

Årets bestandsopgørelse er en voldsom stigning i forhold til sidste års 42-59 paukende hanner, og den største registrerede i Vejlerne nogensinde. Der registreres således i år lige så mange Rørdrummer i Vejlerne, som man for få år siden regnede med fandtes i hele Danmark.

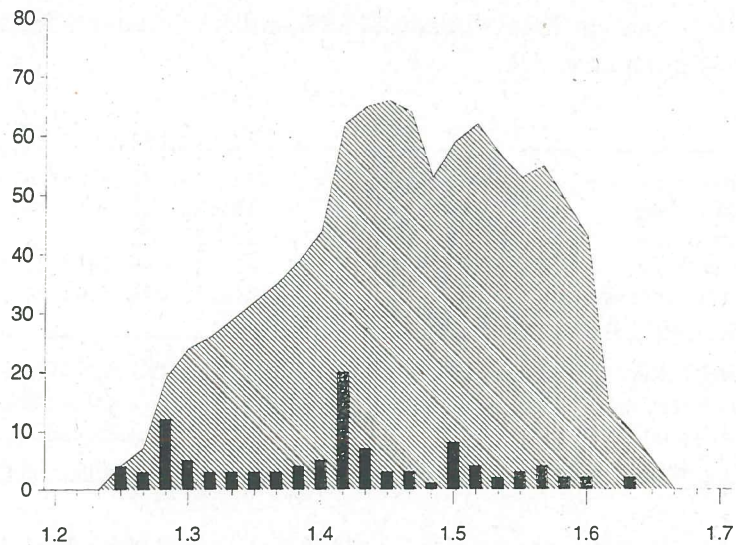

Fig. 4 Rørdrum. Paukeaktivitet totalt 1995 (aktivt paukende fugle i hver pentade summeret, se tekst), samt nyregistrerede paukere hver pentade vist særskilt.

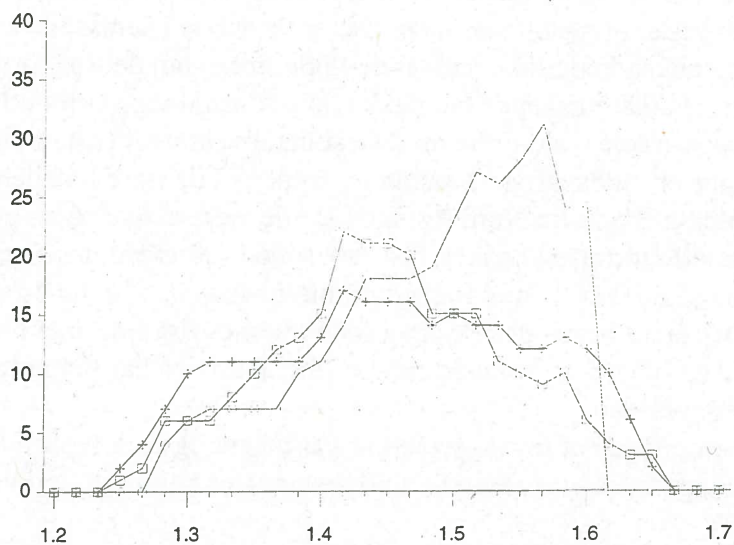

Fig. 5 Rørdrum. Paukeaktivitet 1995 i Bygholm Nord Rørskov (O), Selbjerg Vejle (□) og Tømmerby Fjord (+), aktivt paukende fugle i hver pentade summeret (se tekst).

Det er ikke første gang, at bestanden tager et så stort spring og fordobles fra et år til et andet. Tabel 1 præsenterer talmaterialet behandlet på flere måder, for at gøre det muligt at vurdere, om stigningen er reel.

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95
Sum af iagttagelser	66	95	83	221	152	450	413	474	518	316	372	800	579	646	876	538	515	1131
Maks.-tælling	5	3	4	10	9	19	21	17	16	12	13	23	21	21	32	24	22	38
Bestand min.	4	3	5	8	14	21	28	24	29	23	23	44	41	41	52	48	42	77
Bestand maks.	4	3	5	9	22	32	43	40	41	42	29	62	57	55	78	69	59	106
Sum af lokalitets-maks.	3	4	5	15	11	24	33	26	26	26	23	38	40	37	46	42	37	63
Sum af lokalitets-maks., paukende																36	33	60

Tabel 1 Rørdrum. Observationsmateriale 1978-95. FORKLARING: sum af iagttagelser=alle årets iagttagelser summeret; maks.-tælling=maksimum talt på én dag i hele området; bestand min./maks.=intervallet i bestandsopgørelsen ud fra kortlægningerne; sum af lokalitets-maks.=maks.-tællingerne for de enkelte lokaliteter summeret, sum af lokalitets-maks., paukende=maks.-tællingerne af paukende fugle for de enkelte lokaliteter summeret.

Uanset hvordan observationsmaterialet behandles, er der tale om en stor parallelitet imellem de enkelte talsæt. Der er således over hele linien tale om en meget betragtelig fremgang fra 1994 til 1995.

Skulle tallene forekomme urealistiske, så må under alle omstændigheder de 60 fugle, som udgør summen af det maksimale antal paukende fugle fra hver lokalitet, være udtryk for et absolut minimumstal, da det anses for usandsynligt, at en han flytter paukepost fra ét delområde til et andet i løbet af sæsonen. Der er desværre i sumskemaerne fra før 1993 ikke skelnet mellem paukende og ikke-paukende fugle, men som det ses fra årene 1993-95 ligger tallet for det højeste antal paukende tæt på det højeste antal registreret i det hele taget.

Det vurderes, at kortlægningsresultaterne er det bedste bud på den reelle bestand, da det næppe er sandsynligt, at samtlige hanner på de store lokaliteter Tømmerby Fjord, Selbjerg Vejle og Bygholm Nord Rørskov skulle være aktive på én og samme tid. Den faktiske bestandsstørrelse kan ikke fastsættes med sikkerhed, men det forekommer sandsynliggjort, at den ialfald ikke er mindre end minimumstallene i bestandsopgørelsen.

Den store bestandsfremgang for Vejlernes Rørdrummer hænger først og fremmest sammen med en højere vandstand i rørskovene. Desuden har vintrenes strenghed en stor betydning for overlevelsen.

Fordelingen af territorierne i år var meget lig de foregående år. En nyhed var det dog med en paukepost *udenfor* reservatet, i Læsvig. Her hørtes en fugl ved to lejligheder, den 11.6 og 12.6.

HVID STORK *Ciconia ciconia*

1 par i Vesløs

Den gamle hun-Stork i Vesløs, som var uden partner i 1994, fik glædeligvis i år selskab af en han. Fuglene ankom den 11.4 og 15.4. Den nye han-Stork var ikke ringmærket og kan derfor enten være udruget i Vegger, hvor storkeungerne ikke ringmærkes, eller udenfor Danmarks grænser. Parret fik 4 unger på vingerne, men den 30.8 fløj den ene unge mod elledninger eller

en vindmølle og blev dræbt. Dagen efter trak resten af familien sydpå. Vesløs' Storkepar var det ene ud af i alt kun 6 i Danmark i 1995 (Skov 1995).

KNOPSVANE *Cygnus olor*

69 ynglepar.

Østlige Vejler: 49 par, Vestlige Vejler: 20 par.

Knopsvanebestanden blev optalt fra fly den 17.5, hvor i alt 64 rugende fugle blev plottet på kort. Sædvanligvis må resultatet fra flytællingen suppleres med enkelte observationer af rugende fugle fra landjorden, og det var også tilfældet i år, hvor der ud over flytællingen kunne kortlægges yderligere 5 reder, således at det samlede resultat blev 69 ynglepar (fig. 6).

4 af rederne på Melsig kontrolleredes under besøg på øen den 26.5. De indeholdt 1x4 og 3x5 æg. Derudover fandtes på Bygholmengen den 7.5 reder med 1x3 og 2x5 æg (den 13.6 var 3-ægs-kuldet steget til 4, og det ene 5-ægs-kuld til 7) og under rørbræmmegennemgang i Bredvande den 18.-20.5 fandtes i alt 6 reder med 1x4, 1x5, 2x6, 1x7 og 1x9 æg. Desuden fandtes den 19.5 de første to klækkede kuld på rørbræmmegennemgangen.

Samtlige iagttagne kuld er noteret sæsonen igennem. Tabel 2 viser redernes og kuldernes fordeling på delområder.

Lokalitet	Kortlagte reder	Iagttagne kuld	Pull.
Lund Fjord	2	2	11
Han Vejle	3	4	16
BNR/Læssø/Kogleaks	19	4	23
Bygholmengen	8	9	36
Glombak Vejle	5	3	8
Selbjerg Vejle	12	1	5
Tømmerby Fjord	7	5	15
Vesløs/Arup Vejler	13	5	14
Lønnerup Fjord	0	5	17
Læsvig	0	1	5
I alt	69	39	150

Tabel 2 Knopsvane 1995. Bestandens fordeling på delområder.

Den gennemsnitlige kuldstørrelse var 3,8 unger (beregnet over hele sæsonen). Det største kuld var på 7 unger i Kogleakssøen. Ingen unger af den polske farvevariant sås. 6 kuld blev set på lokaliteter, hvor der ikke var kortlagt rugende fugle (i Lønnerup Fjord og Læsvig). Det sker næsten hvert år, fordi svaneforældrene flytter omkring med ungerne.

Vejlernes svanebestand har ligget ret stabilt på 60-70 par igennem de seneste 10 år.

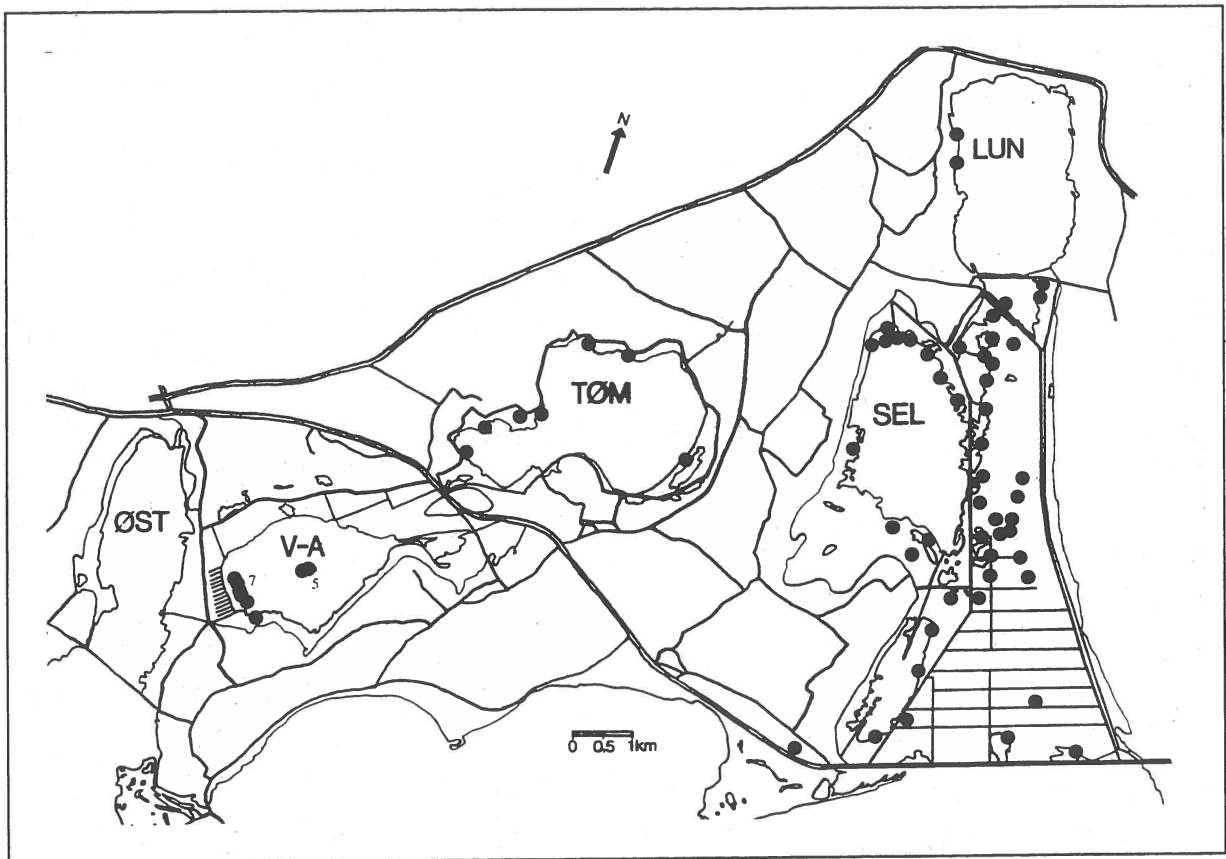

Fig. 6 Knopsvane, fordeling af reder 1995.

GRÅGÅS *Anser anser*

791-871 kortlagte par. 731 reder talt fra fly. Min. 252 ungekuld fundet.

Ligesom i andre milde vintre overvintrede der Grågæs i Vejlerne 1994/95; selv i den relativt kolde januar måned taltes op til 590 fugle, og sidst i februar var antallet steget til knap 1900.

Allerede den 4.2 sås et par på rekognoscering over rørskoven i BNR. Den 10.4 sås første kuld gæslinger, men 9.5 iagttoges stadig parring på Bygholmengen, og under rørbræmmegenemgangen 19.5 fandtes en rede, som stadig blev ruget. Den 13.6 iagttoges en næsten flyvefærdig unge på Bygholmengen. Kortlægningen af bestanden foregik i perioden 23.2-12.3.

Resultatet af kortlægningen blev 791-871 par, idet minimumstallet er fra den største enkelttælling (en totaltælling 11.3), hvorimod maksimumstallet består af summen af de største tal for de enkelte delområder. Der er mange usikkerhedsmomenter i denne form for kortlægning, især at parrene kun kan kortlægges uden for rørbræmmerne - når først de er forsvundet ind i rørene, kan de ikke ses. Det er desuden en noget subjektiv vurdering, om udparrede fugle i mere eller mindre løse flokke virkelig er ynglepar (eller om de er fugle fra nordligere bestande på gennemtræk). Disse problemer er nærmere omtalt i 1990-ynglefuglerapporten (Kjeldsen 1992). Der er altså grund til at betragte de fremkomne tal med nogen forsigtighed.

Inspireret af sidste års fotografering af rederne fra fly, forsøgte i år under Knopsvane-kortlægningen den 17.5 at tælle grågæserejerne i rørskovene fra fly. Det viste sig at være uden

større problemer, og resultatet blev 731 reder. Det skal bemærkes, at langt de fleste reder på dette tidspunkt var klækkede og forladte, og det kan ikke udelukkes, at der har været medtalt reder, som ikke har været i brug i år. Der var dog under optællingen stor opmærksomhed omkring dette forhold, og kun reder som så "ny-brugte" ud, blev talt med, dvs. tydelige reder med et ryddet areal omkring.

En anden form for bestandsovervågning er kuld-registreringen, som foregår fra første iagttagelser af ungekuld og indtil de i praksis er umulige at skelne fra de voksne fugle. For hvert delområde anvendes det største antal kuld, registreret på én dag. Tabel 3 sammenstiller årets resultater, opdelt på delområder.

Lokalitet	Kortlagte par	Optalte reder	Kuld
Lund Fjord	90	6	7
Han Vejle	0	9	0
Kogleakssøen	1	0	17
BNR/Læssø	210	247	1
Bygholmengen	35	44	111
Glombak Vejle	91	41	14
Selbjerg Vejle	136	120	9
Tømmerby Fjord	188	233	52
Vesløs/Arup Vejler	33	28	35
Østerild Fjord	11	3	0
Læsvig	76	0	6
IALT	871	731	252

Tabel 3 Grågås 1995. Resultaterne af par-kortlægningen, flytællingen af reder og kuld-registreringen, fordelt på delområder.

For de største lokaliteter, BNR, Selbjerg Vejle og Tømmerby Fjord, er der tale om en rimelig overensstemmelse imellem kortlægningen og flytællingen af reder, og dette gælder også de vigtige lokaliteter Bygholmengen og Vesløs/Arup Vejler. Derimod er der tale om større overvurderinger ved kortlægningen omkring Lund Fjord, Glombak og Læsvig. Netop Lund Fjord, hvor den største overvurdering finder sted, er karakteristisk ved at mange norske, halsmærkede Grågås raster på engene i det tidlige forår. Og hverken Lund Fjord eller Læsvig huser ynglehabitat for arten i nævneværdigt omfang.

Fordelingen af ungekuldene viser, at mange forældrepar flytter med ungerne til de åbne engområder, fortrinsvist Bygholmengen.

Det maksimale antal kuld fandtes i år i perioden 29.4-9.5, med undtagelse af Vesløs/Arup Vejle og Lund Fjord, hvor maks.-tallet nåedes noget senere.

Det er klart, at det ikke er muligt at finde samtlige Grågåsekuld, hvorfor denne overvågning primært må ses som et indextal, som sammenholdt med par-kortlægningen giver et mål for ynglesucces'en. Denne varierer en del fra år til år, primært p.g.a. forskelle i vandstanden.

Grågåsebestanden har i mange år været stigende, og både kortlægningsresultatet og kuld-registreringen gav i år de hidtil største tal. Niveaueet lå de første år efter 1978 på 250-400 par og omkring 100 ungekuld, og har de seneste år ligget på 550-800 par og omkring 200 ungekuld. Begge registreringsformer har desværre den svaghed, at de ikke giver noget præcist billede af ynglebestandens størrelse.

Det skal derfor anbefales, at tællingerne af Grågæs i fremtiden suppleres med en redetælling fra fly, helst i gæssenes rugeperiode, hvor man med sikkerhed vil kunne se, om de enkelte reder er i brug.

GRAVAND *Tadorna tadorna*

Ingen optælling af ynglebestanden, min. 23-26 ungekuld registreret.

Feltstationen forsøger ikke at kortlægge ynglebestanden af Gravand, idet mange af parrene yngler på utilgængelige steder, som ikke bliver regelmæssigt undersøgt - f.eks. i rævegrave i skrænterne rundt om Hannæs, samt i moserne inde midt på Hannæs. Enkelte par yngler formentlig også i Vejlernes diger og rørstakke.

Den eneste overvågning, der foregår af Vejlernes ynglende Gravænder, er registrering af ungekuld. De første nyklækkede ællinger sås den 2.6, og sidste gang der sås helt små pull. var den 29.6. Kuldene var i år fordelt som vist i tabel 4.

LUN	B-E	GLO	FJH	A-B	V-A	ØST	LØN
1	3	1	7-9	4-5	2	4	1

Tabel 4 Gravand 1995. Fordeling af ungekuld. Fjordholmene (FJH) og Aggersborg Vildtreservat (A-B) er her opført hver for sig.

Usikkerhed i antallet af kuld for de enkelte delområder opstår bl.a., fordi Gravænder ofte slår flere kuld sammen i "børnehaver". I år sås ungeflokke på op til 30 på Fjordholmene. Ovennævnte tal er derfor minimumstal.

For 16 kuld, hvor antallet af unger kunne fastslås, var den gennemsnitlige kuldstørrelse 6,9. Disse kuld er dog noteret over en længere periode, og der har givetvist været frafald i løbet af sæsonen, så kuldstørrelsen ved klækning har været større.

PIBEAND *Anas penelope*

0-4 ynglepar.

I år er kun kortlagt Pibeænder ved tre lejligheder; en ♀ på Bygholmengen den 7.5, et par i Sydøsthjørnet af Arup Vejle den 22.5, og 3 ♂♂ og 1 ♀ ved Borreholm den 27.5. Sidstnævnte sted kunne være et velegnet ynglested for arten, som ikke tidligere er bemærket. Der var mindre antal fugle til stede igennem hele ynglesæsonen, men ovennævnte er de eneste, som er kortlagt som mulige ynglefugle - og der fandtes, for 4. år i træk, ingen ynglebeviser.

KNARAND *Anas strepera*

11-19 ynglepar, heraf 7-12 på Bygholmengen.

Arten blev kortlagt under ynglefuglekortlægninger og almindelige tællinger i maj og lidt ind i juni. På hovedlokaliteten Bygholmengen kortlagdes flest, nemlig 7 par/♂♂, på enggennemgangen den 7.5. Kombineret efter kortlægningsmetoden gav observationerne fra denne lokalitet en total på 7-12 par (to eller flere iagttagelser samme sted = et sikkert par, enkeltiagttagelser = usikkert par). På samme måde er i resten af området fundet to sikre par i nordenden af Ør. Landkanal ved en lille sø, 1 sikkert samt et usikkert par i nordenden af Selbjerg Vejle (ved Hættemågekolonien), 1 usikkert par i Kogleakssøen - men regnet som sikkert, da der den 23.-24.8 sås et ungekuld på 8 næsten flyvefærdige ællinger på denne lokalitet - og desuden et usikkert par i henholdsvis Arup Vejle og Læsvig.

Der var således tale om en tydelig fremgang i forhold til sidste års 5-12 par; men for få år siden lå bestanden på 20-30 par. Det er første gang i 6 år, at der er fundet ynglebevis af Knarand i Vejlerne.

KRIKAND *Anas crecca*

1-7 ynglepar.

En varslende Krikande-hun på Bygholmengen under enggennemgangen den 13.6 må betegnes som et næsten sikkert ynglebevis. Derudover kortlagdes i alt 6 forskellige steder under "suspekte" forhold par eller hunner: 3 på Bygholmengen, 1 i Lund Fjord, 1 ved Tovsig, Tømmerby Fjord og 1 i Læsvig. Krikanden yngler næppe årligt i Vejlerne, og der er siden 1978 kun gjort to sikre ynglefund i 1981 og 1982.

GRÅAND *Anas platyrhynchos*

Index: 192 ♂♂, 22 kuld iagttaget.

Der foretages ikke nogen optælling af Vejlernes samlede Gråande-bestand, da det skønnes urealistisk at kortlægge samtlige par (hvoraf mange ligger skjult i utilgængelige kanaler og vige). I stedet beregnes et indextal, til belysning af årlige svingninger. Derudover noteres naturligvis alle iagttagne kuld.

Alle Gråænder kortlagdes i år i perioden 18.4-2.5 på linietakseringer, totaltællinger og ynglefugletællinger (plus enkelte supplerende kortlægninger frem til 11.5). Maksimumstallet af hanner fra hvert delområde er derefter summeret til et indextal.

Det første kuld små ællinger blev iagttaget allerede den 29.4, i sydenden af Ør. Landkanal, og sidste kuld med små ællinger sås den 27.7, ved Melsig i Arup Vejle. Resultaterne af årets registreringer vises i tabel 5.

	LUN	HAN	KOG	BNR	B-E	GLO	SEL	FJH	HLM	TØM	V-A	ØST	L-V	LØN	A-H	HOV
♂♂	13	7	4	8	44	7	8	11	2	18	26	12	9	19	3	1
kuld	2	1	4	0	4	2	0	0	0	1	2	2	1	3	0	0

Tabel 5 Gråand 1995. Fordeling af index-♂♂ og kuld.

Den gennemsnitlige kuldstørrelse i 20 ungekuld med kendt størrelse blev 6,8 (største kuld 10).

Desuden blev i perioden 1.5-27.6 fundet i alt 9 reder, heraf 4 på Bygholmengen og 3 på Melsig. Rederne indeholdt 1-9 æg.

Både index-tallene og kuld-tallene viser store svingninger fra år til år. Vandstanden - og dermed predationen fra f.eks. Ræve - har sikkert stor indflydelse på Gråandebestanden. En stor del af ungekuldene iagttages sent på sæsonen (i juli/august) og stammer fra omlagte kuld.

SPIDSAND *Anas acuta*

5-13 ynglepar.

5 par Spidsænder bekræftedes efter kortlægningsmetodens kriterier (kortlægningsperiode 29.4-13.6): 1 par i nordenden af Bygholmengen (v. Krapdiget), 1 par på den vestlige del af Bygholmengen (v. Vestsøen), 1 par i nordenden af Glombak og 2 par i Arup Vejle. Desuden repræsenterer følgende enkeltiagttagelser usikre par: 1 par i nordenden af Selbjerg Vejle, 4 par på den vestlige del af Bygholmengen, 2 par i Arup Vejle samt 1 par i Lønnerup Fjord.

Der fandtes ingen sikre ynglebeviser i 1995.

ATLINGAND *Anas querquedula*

40-59 ynglepar. 3 ungekuld iagttaget.

Østlige Vejler: 35-50 par, Vestlige Vejler: 3-6 par, Fjordlokaliteter: 2-3 par.

Årets første Atlingænder sås den 30.3, hvor 2 hanner lå på Bygholmengen. Næste iagttagelse fandt først sted den 22.4! Op til 20 fugle taltes på tællingerne sidst i april, og forårets maksimum-tælling blev på 28 den 9.5, bortset fra 39 fugle på enggennemgangen den 13.6.

Arten kortlagdes igennem maj måned, plus enkelte kortlægninger i første halvdel af juni. Som sædvanligt husede Bygholmengen den største del af bestanden. Her sås på den første enggennemgang den 7.5 9 par/♂♂, mens der på den anden enggennemgang den 13.6 sås i alt 20 par/♂♂ og 3 enlige ♀♀, heraf flere meget nervøse/varslende hunner. Kombineres registreringerne på Bygholmengen efter kortlægningsmetoden, giver det som resultat 16-27 par; men da denne lokalitet er så svært overskuelig, og det derfor er svært at få bekræftet de enkelte par, er de 20 par (fra 13.6) regnet som sikre, og bestanden opgøres således til 20-27 par. I resten af området er fulgt den gængse behandling af kortlægningerne, hvor enkeltiagttagelser indikerer usikre par, og flere iagttagelser samme sted regnes som sikre. Undtaget herfra er dog Holmkær, hvor 2 par den 2.6 er regnet som sikre, på trods af manglende bekræftelse, da det er et område som besøges meget sjældent. Bestandens fordeling er vist i tabel 6.

LUN	KOG	BNR	B-E	GLO	SEL	FJH	HLM	TØM	V-A	ØST	L-V
1-3	4-6	4-5	20-27	0-1	6-8	0-1	2	1	1-2	0-1	1-2

Tabel 6 Atlingand 1995. Bestandens fordeling på delområder.

De mange iagttagelser af ungevarslende hunner bekræftedes i form af fund af ungekuld; i dagene 29.7-4.8 iagttoges på Bygholmengen mindst 3 forskellige kuld, 2 på 6 og 9 unger, som formentlig var helt flyvefærdige, og én enlig unge, som var $\frac{3}{4}$ -stor. De to kuld iagttoges i parcellen nord for Krapdiget, som i år var et rigtigt "svømmeande-smørhul", da den var høstet åben og med en høj sjappet vandstand.

Der er ikke iagttaget Atlingandekuld siden 1988, og årets bestandsopgørelse tangerer de hidtil højeste registrerede; 40-61 par i 1983 og 41-61 i 1989. Det høje bestandsniveau i år var særligt bemærkelsesværdigt ovenpå kun 10-24 par i 1994.

Forekomsterne af Atlingænder i Vejlerne er positivt relateret til vandstanden (Boertmann 1992). Ligesom Skeanden er Atlinganden en stor ynder af godt våde enge, hvorfor det forekommer besynderligt med den store forskel i bestanden imellem 1994 og 1995, hvor vandstandsforholdene stort set har været identiske. Forhold i vinterkvartererne kan være årsagen.

SKEAND *Anas clypeata*

27-52 ynglepar. 1 redefund, 1 ungekuld.

Østlige Vejler: 27-41 par, Vestlige Vejler: 0-10 par, Fjordholmene: 0-1 par.

Den første Skeand dukkede op den 21.2, og forårets maksimum taltes den 24.4 (66), bortset fra 74 på gennemgangen af Bygholmengen den 13.6.

Kortlægningen foregik i maj måned (samt enkelte i starten af juni), hvor samtlige sete par og hanner blev registreret. Enkeltiagttagelser er tolket som usikre par, dobbelt- (eller flere) registreringer som sikre. Bestandsopgørelsen fremkommet på denne måde er fordelt som vist i tabel 7.

LUN	KOG	BNR	B-E	SEL	FJH	TØM	ØST	LØN	L-V
1	0-3	3-4	21-27	2-6	0-1	0-6	0-2	0-1	0-1

Tabel 7 Skeand 1995. Bestandens fordeling på delområder.

Et redefund blev gjort, med 8 æg på den vestlige del af Bygholmengen den 13.6. Og et kuld på 2 næsten flyvefærdige ællinger sås den 15.8 ved Halvkanalen på Bygholmengen.

En bestand på < 50 par er under gennemsnittet, men meget tæt på sidste års 28-49 ynglepar. Begge årene har der været meget få fugle i de Vestlige Vejler.

TAFFELAND *Aythya ferina*

14-37 ynglepar. 9 kuld iagttaget.

Taffelanden blev kortlagt på samtlige tællinger i sidste halvdel af april samt hele maj måned. Kun tydeligt udparrede par er medtaget, og gentagne registreringer af et par samme sted er regnet som et sikkert ynglepar, mens enkeltregistreringer blot er regnet som usikre par. Dog er iagttagelser af ungekuld, hvor der ikke tidligere har været kortlagt par, medregnet som sikre par. Resultaterne af årets kortlægninger er præsenteret i tabel 8.

	HAN	KOG	BNR	B-E	GLO	SEL	HLM	TØM	V-A
Par	3-5	3-5	0-1	2-4	2-3	0-3	0-1	0-2	4-13
Kuld	3	3		1	2				

Tabel 8 Taffeland 1995. Fordeling af bestanden.

Kuld blev iagttaget fra den 13.6, hvor 3 halvstore unger sås i Kogleakssøen.

Årets bestand var på linie med sidste års 15-32 par, og hører til blandt de laveste i feltstationsperioden, hvorimod antallet af kuld var pænt i forhold til den registrerede bestand.

TROLDAND *Aythya fuligula*

75-109 ynglepar. 20 kuld registreret.

Troldænderne er kortlagt og materialet behandlet på samme måde som hos Taffeland, blot er kortlægningsperioden for Troldandens vedkommende indskrænket til maj måned.

Kortlægning af Troldænder byder på problemer, fordi mange fugle opholder sig i Vejlerne igennem yngletiden, og det kan være svært at udskille tydeligt udparrede par i flokkene. Disse kortlægninger er således udtryk for en subjektiv vurdering hos den enkelte observatør. Særligt i Arup Vejle, som huser den største del af bestanden, kan det være svært at afgøre hvorvidt fuglene er udparrede eller ej - specielt fordi kortlægningen på denne lokalitet foregår over betydelige afstande. Her giver de kombinerede kortlægninger igennem hele sæsonen 28-41 par, men den største enkelttælling var på 31 par, hvilket i den samlede vurdering af bestanden udgør minimumstallet. Resultaterne af årets kortlægninger fremgår af tabel 9.

	LUN	HAN	KOG	BNR	B-E	GLO	TØM	V-A	ØST	LØN	L-V
Par	1	5-9	2	0-4	15-21	4-8	4-5	31-41	3-4	4	6-10
Kuld					5			6	3	4	2

Tabel 9 Troldand 1995. Bestandens fordeling (tallet for Lønnerup Fjord (LØN) er korrigeret p.g.a. flere iagttagne kuld end kortlagte par).

Der gjordes et enkelt redefund, en rede med 12 æg den 27.6 på Melsig, Arup Vejle.

Kuld registreredes fra den 13.6, hvor 2 små ællinger sås i Vestsøen på Bygholmengen. Troldanden har en langstrakt ynglesæson, og sidste gang der sås helt små pull. var den 11.8. Kortlægningsresultatet var noget mindre end sidste års 114-166, men til gengæld sås i år mange flere kuld. Vejlerne er en af landets betydeligste lokaliteter for ynglende Troldænder.

RØRHØG *Circus aeruginosus*

12-23 ynglepar.

Østlige Vejler: 4-12 par. Vestlige Vejler: 8-11 par.

De første Rørhøge iagttoges over Bygholm Nord Rørskov og Tømmerby Fjord den 10.3. Herefter indfandt flere fugle sig hurtigt og fordelte sig på territorierne. Den 31.3 sås første par med redemateriale, og 19.4 iagttoges parring i Selbjerg Vejle. Første ungfugl sås 8.7.

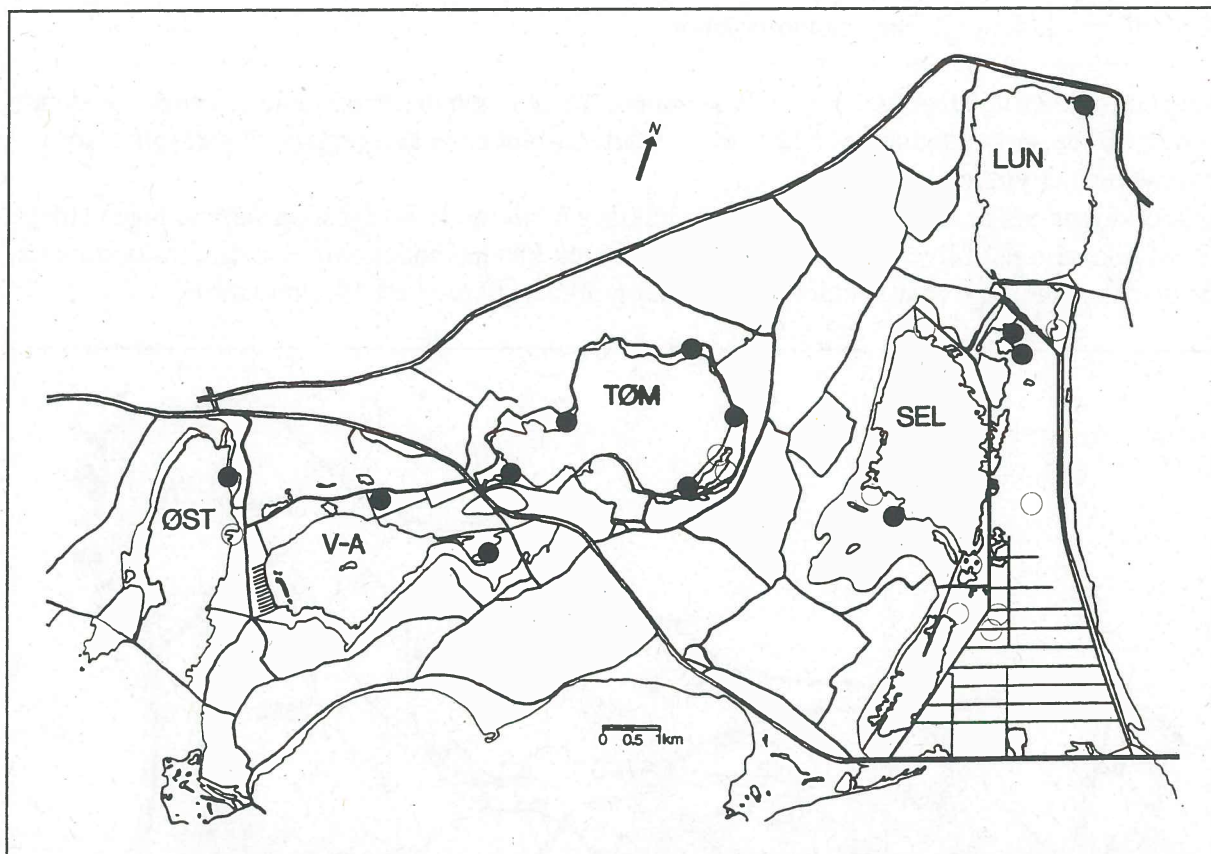

Fig. 7 Rørhøg, territoriefordeling 1995.

Arten er kortlagt igennem hele sæsonen, i alle faser af ynglecyklus. Gentagne registreringer indenfor samme begrænsede område er regnet som sikre par, mens en enkelt registrering er medtaget som et usikkert par. Dette behøver dog ikke betyde, at de "usikre" par ikke repræsenterer reelle ynglepar, da det kræver et stort tidsforbrug (eller held!) at få helt styr på de forskellige territoriers placering. Men er et par én gang registreret som redebyggende, er sandsynligheden for, at de gennemfører ynglecyklus, meget stor. Det er således sandsynligt, at maksimumstallet i bestandsopgørelsen er tættere på den faktiske bestand end minimumstallet.

I ét tilfælde udgør to af de registrerede "par" i virkeligheden en "trekant", idet én ♂ (en 4K-fugl) 18.5 kortlagdes som redebyggende på den nordvestlige Bygholmeng sammen med to forskellige ♀♀. Ingen af disse redeterritorier blev desværre bekræftet ved senere lejligheder.

De udfløjne ungekuld kortlægges i dagene lige efter at de har forladt reden, hvor de stadig er knyttet til redestedet, men det lykkedes kun at fastslå ungeproduktionen i 3 reder - 2 i Tømmerby Fjord og én i nordenden af Østerild Fjord, med henholdsvis 1, 1 og 2 unger.

AGERHØNE *Perdix perdix*

23 ynglepar, langt de fleste i randområderne.

Agerhønsene er kortlagt igennem hele sæsonen, fra de begyndte at optræde territoriehævdende i marts. Både spillende hanner og par er kortlagt, og blot en enkelt registrering er tolket som indicium på et ynglepar.

Overvågningen af Agerhønsbestandens omkring Vejlerne er foregået på samme måde siden 1986. Ikke alle par bliver fundet, men registreringen kan anvendes som et index for bestanden. De 10 års optællinger har svinget mellem 12 og 39 par, færrest efter kolde vintre.

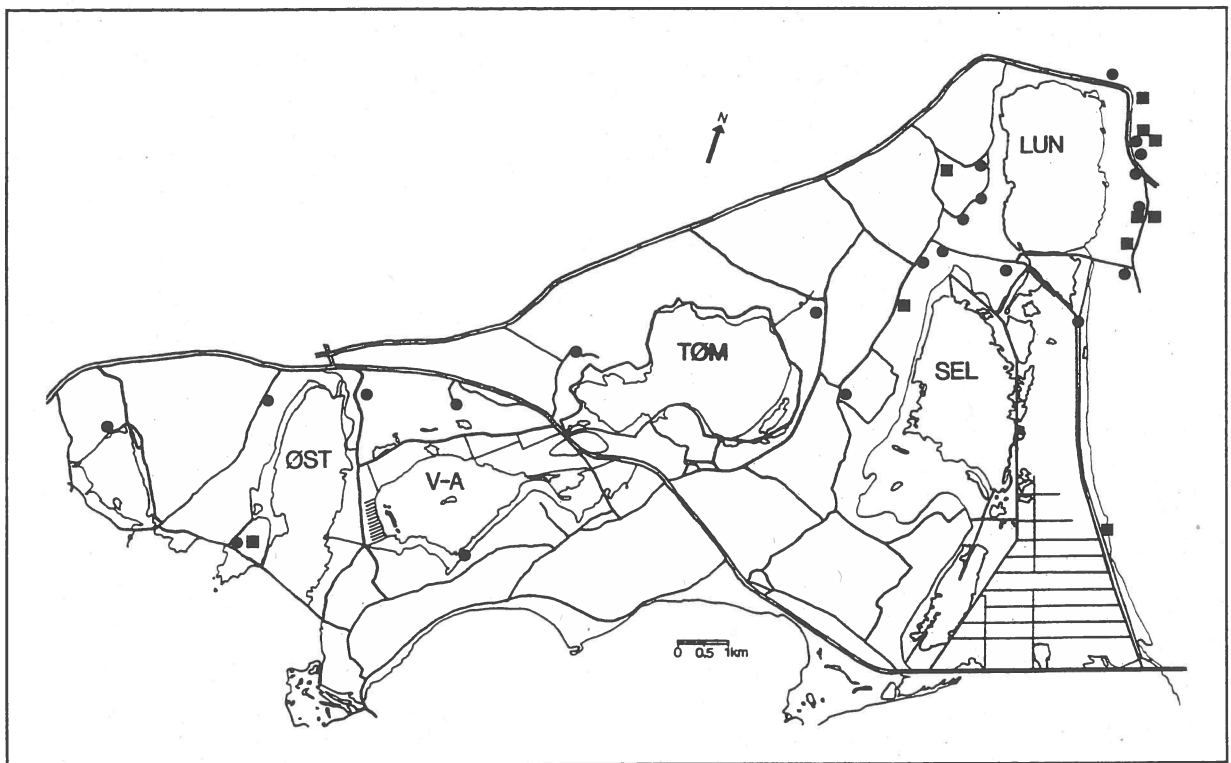

Fig. 8 Territoriefordeling af Agerhøne (●) og Vagtel (■) 1995.

VAGTEL *Coturnix coturnix*

10 fløjtende fugle.

Første Vagtel blev hørt så tidligt som 19.5 i Hovsør Lille Tør.

Dernæst hørtes én fugl nordvest for Selbjerg Vejle den 4.6, én øst for Lund Fjord den 5.6 og 7.6, og en kulmination nåedes om natten den 15.6, hvor hele 5 fugle blev hørt øst for Lund Fjord. Natten efter, den 16.6, hørtes endnu én i dette område, mens der den 27.6 hørtes en fugl vest for Lund Fjord. Også den 7.8 hørtes en Vagtel ved Lund Fjord.

Endelig afsluttedes sæsonen den 12.8 med en usædvanligt sen fugl ved Ør. Landkanal.

VANDRIKSE *Rallus aquaticus*

390 territorier kortlagt.

Østlige Vejler: 289 territorier. Vestlige Vejler: 101 territorier.

Første gang, der hørtes en territoriehævdende (gyppende) Vandrikse var den 30.3. Den sidste gyppende fugl hørtes den 3.7.

Arten blev kortlagt ved enhver given lejlighed, dvs. at ikke bare territoriehævdende fugle, men alle former for lydtringer blev registreret og plottet på kort. Der blev dog ved kortlægningen skelnet mellem gyppende fugle og "andre lyde" (prut, vrinsk, grisehyl etc.), men ved bearbejdningen er samtlige registreringer regnet som indikation på et territorium. Fordelingen i år var ca. $\frac{3}{4}$ gyppende, $\frac{1}{4}$ "andre lyde". Tidligere år har op til 90% af samtlige registreringer været som gyppende fugle.

Aktiviteten var størst i slutningen af april/starten af maj, og maksimum på de store lokaliteter blev talt ved følgende lejligheder: 30.4 37 Selbjerg Vejle, 2.5 35 Tømmerby Fjord og 4.5 53 Bygholm Nord Rørskov.

Kortlægning af Vandriksebestanden registrerer ikke samtlige par i området, da arten lever skjult i rørskoven, og den reelt eneste måde at registrere tilstedeværelse af et par er ved hjælp af høresansen. Registreringen vanskeliggøres af, at ikke alle fuglene siger noget hele tiden, og af at Vandriksens stemmer ikke kan høres over større afstande. Fugle i de centrale dele af de største rørskove har vi ingen mulighed for at opdage. Bestandsopgørelsen må således kun opfattes som index-tal.

Vandriksebestanden i Vejlerne toppede i 1989-92 med 250-490 registrerede territorier, efter i det meste af 1980'erne at have ligget nogenlunde stabilt på omkring 100. Herefter fandt en tilbagegang sted i 1993-94, og nu blev 1995 altså igen et stort år, det næststørste.

Vandriksens bestandssvingninger hænger først og fremmest sammen med vandstanden i rørskovene, samtidig med at arten også har vist sig at være følsom overfor kolde vintre. Vejr-mæssige forhold har betydning for registreringschancerne i kortlægningsperioden, da det kan være svært at få en ordentlig dækning af de store rørskovsområder p.g.a. mangel på gode, stille lyttenætter. I den henseende var der imidlertid ikke noget at klage over i 1995, og der er registreret fugle spredt i størstedelen af rørskovene. Der er aldrig tidligere kortlagt så mange fugle i Selbjerg Vejle eller Han Vejle som i år (115 og 30), mens både Tømmerby Fjord og Bygholm Nord Rørskov var tæt på tidligere maximums-noteringer.

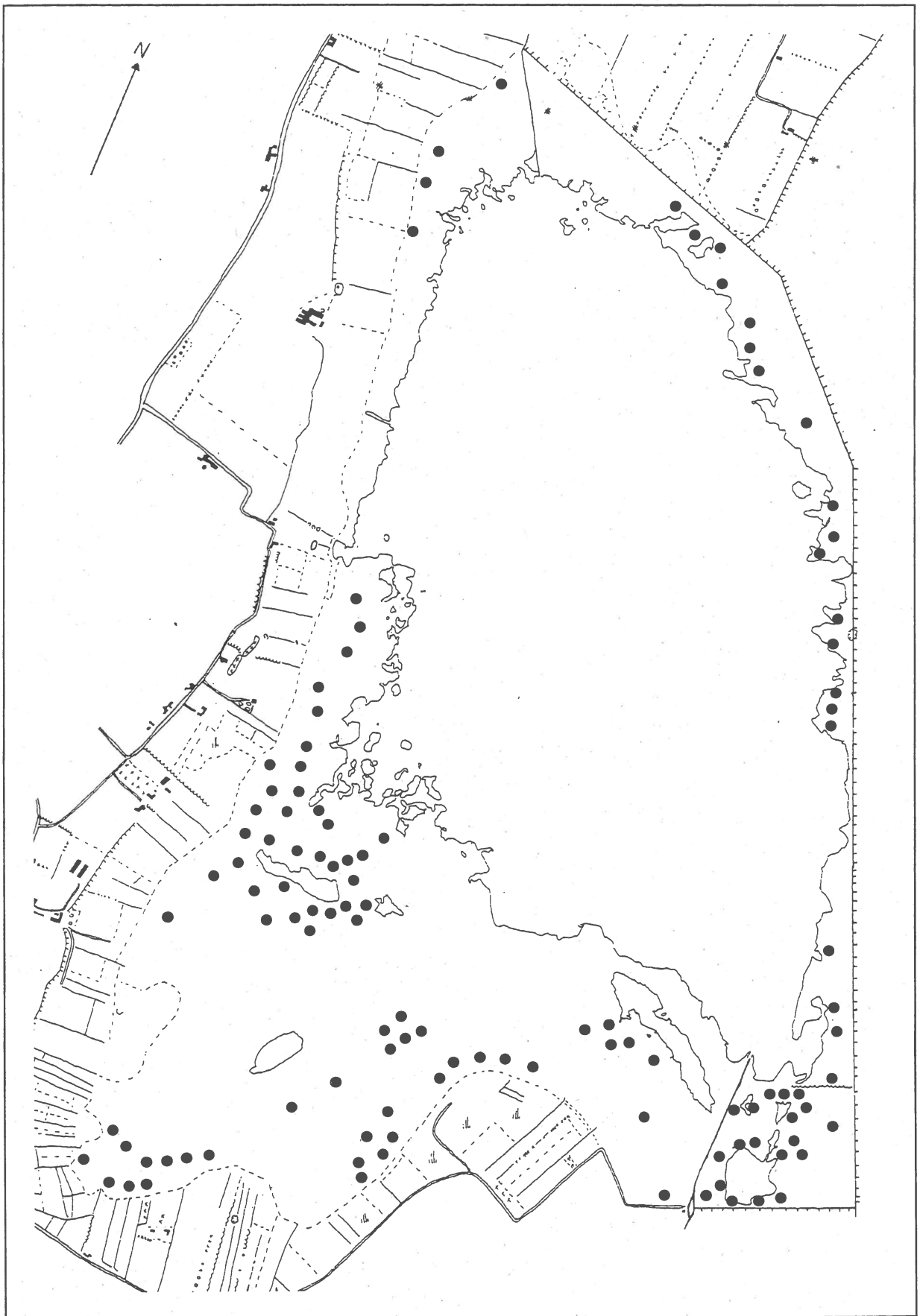
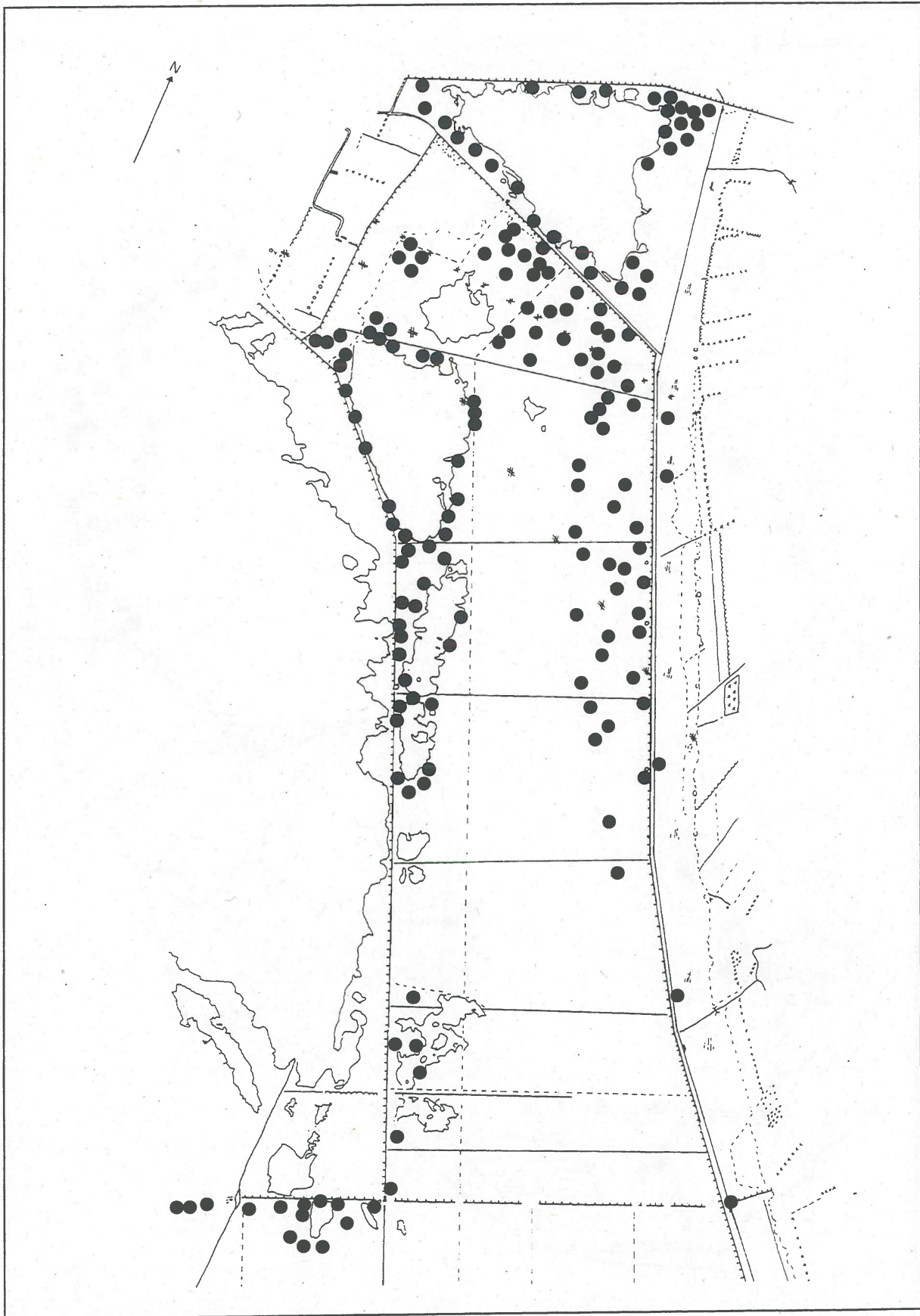

Fig. 9 Vandrikse, territoriefordeling i Selbjerg Vejle 1995.

Fig. 10 Vandrikse, territoriefordeling i Han Vejle, Byholm Nord Rørskov, Byholmengen og Glombak Vejle, 1995.

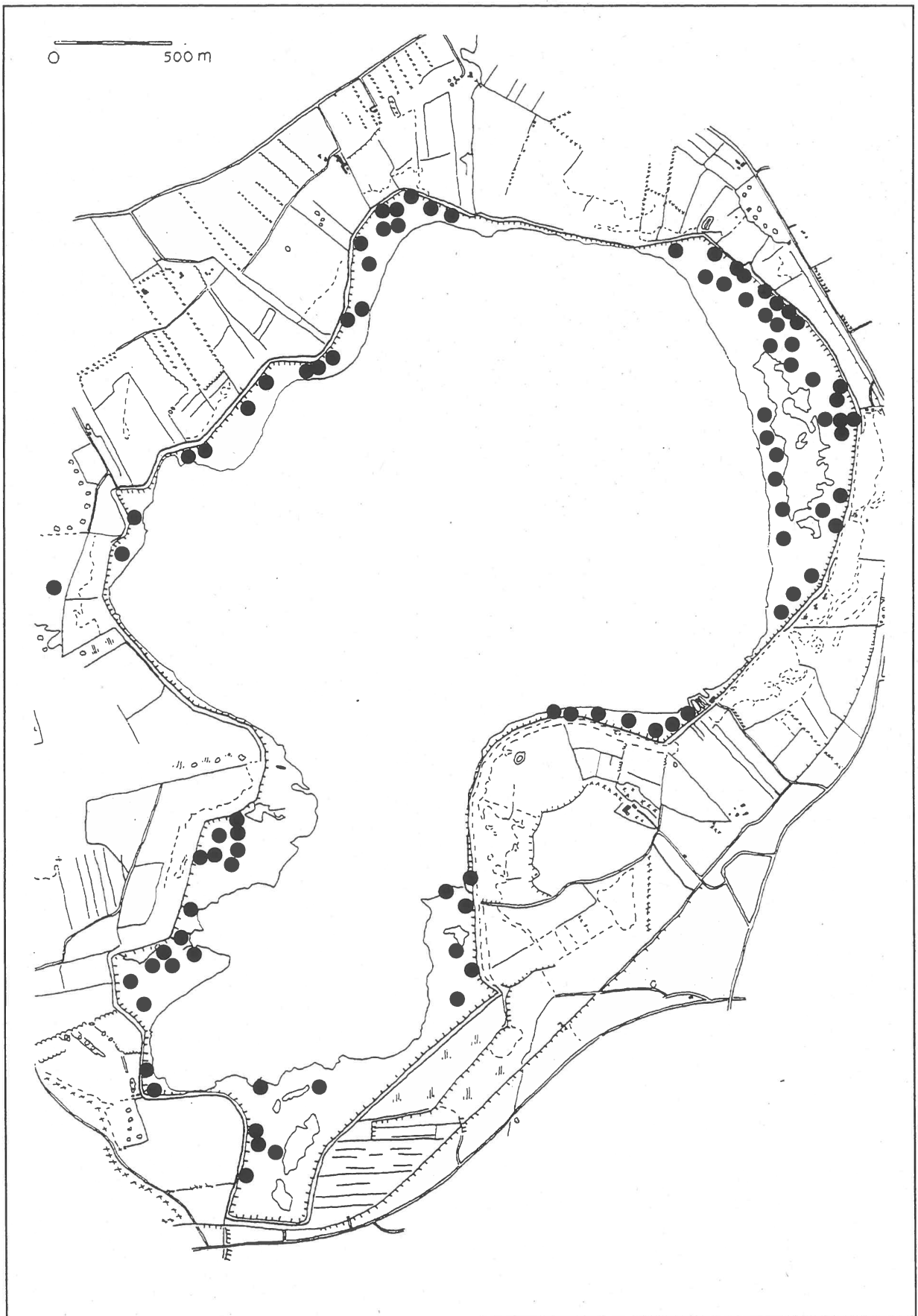

Fig. 11 Vandrikse, territoriefordeling i Tømmerby Fjord 1995.

Vi har ikke megen føling med Vandriksernes ynglefænologi, men det kan nævnes, at der den 26.7 sås en lille ($\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{2}$ -stor), sort kylling ved skjulet i Han Vejle.

Territoriefordelingen i Selbjerg Vejle, Han Vejle, Bygholm Nord Rørskov, Bygholmengen, Glombak Vejle og Tømmerby Fjord er vist på fig. 9-11. Udenfor disse lokaliteter kortlagdes 8 territorier i Lund Fjord, 1 i Arup Vejle, 3 i Østerild Fjord, 1 i Lønnerup Fjord og 2 i Læsvig.

PLETTET RØRVAGTEL *Porzana porzana*

15 territorier kortlagt.

Den 24.4 hørtes årets første Plettede Rørvagtel i Kogleakssøen.

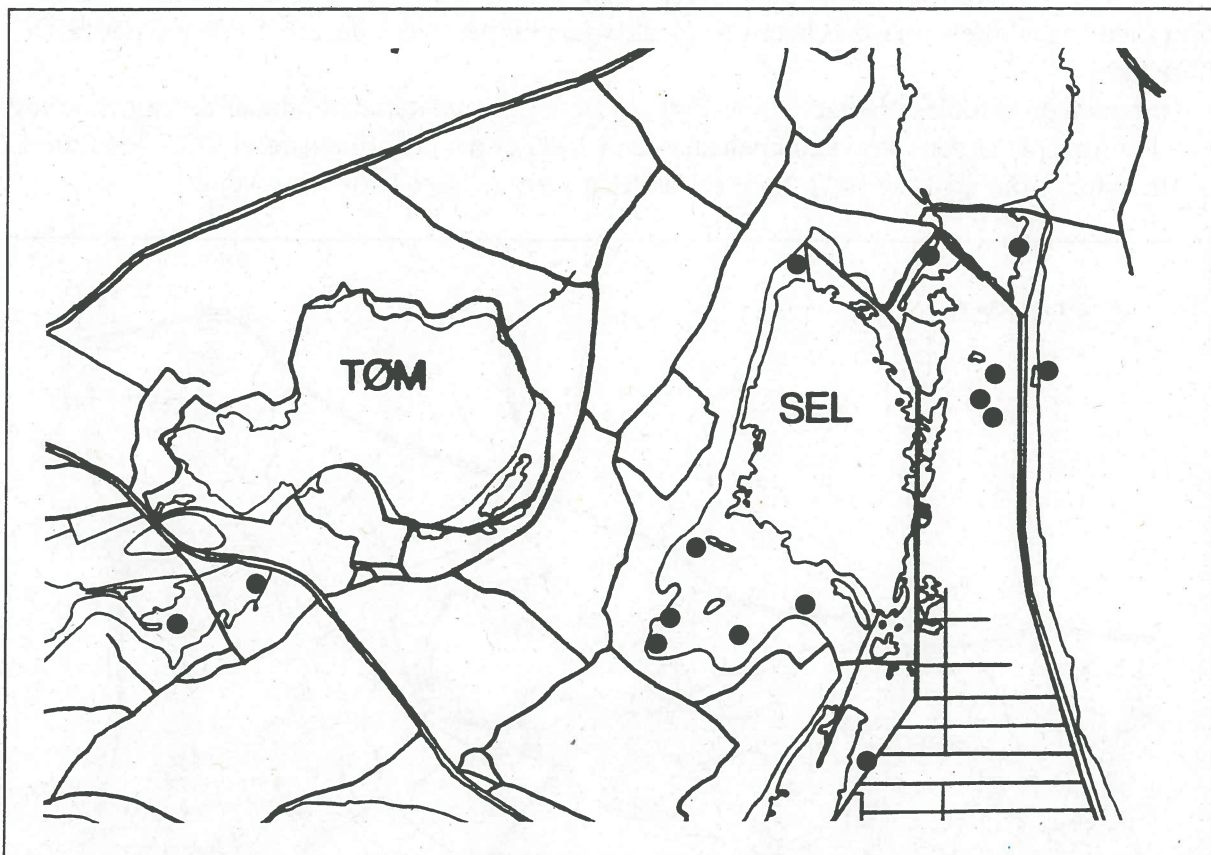

Fig. 12 Plettet Rørvagtel, territoriefordeling 1995.

Den næste fløjtede den 30.4 i Trekanten ved Vesløs Vejle. Denne fugl hørtes igen de næste 2 nætter. Herefter var der pause indtil den 19.5, hvor 2 fugle hørtes i Selbjerg Vejle, og den 23.5 hørtes 3 nye på samme lokalitet. 25.5-5.6 var der tale om et lille influx, hvor der blev hørt i alt 8 forskellige Plettede Rørvagtler: 1 i Vesløs Vejle, 2 i Selbjerg Vejle (gengangere), 1 i Glombak og 4 i Bygholm Nord Rørskov (den ene øst for Ør. Landkanal). Fuglen i Vesløs Vejle hørtes igen den 11.6. Herefter var der igen stille frem til 25.-28.6, hvor 3 fugle kunne kortlægges - 1 i nordenden af Selbjerg, 1 i Han Vejle og 1 (samme sted som en tidligere kortlagt) i den nordøstlige del af Bygholm Nord Rørskov. Kun 5-6 af årets i alt 14 forskellige sangposter er kortlagt mere end én gang. De to territorier ved Vesløs Vejle kan evt. dreje sig

om samme fugl, ligesom der også blandt de øvrige kan være tale om enkelte gengangere, som i givet fald skulle have flyttet sig.

GRØNBENET RØRHØNE *Gallinula chloropus*

31-35 "territorier" kortlagt.

Enhver tilstedeværelse af Rørhøns i april-juni er kortlagt, og blot én registrering af én fugl er regnet som et territorium. De fleste iagttagelser drejer sig om hørte fugle. Der fandtes dog en rede (med 10 æg) på Melsig den 26.5, hvor desuden 9 fugle blev skræmt op. Ud fra disse iagttagelser vurderes der med nogen usikkerhed at have været 5-9 par på Melsig.

I 4-5 af de kortlagte territorier blev iagttaget ungekuld - bl.a. sås med to måneders mellemrum i maj og juli helt små kyllinger i Kogleakssøen, hvilket tyder på, at samme par har fået flere kuld.

Rørhønen er særdeles diskret i sin levevis, og det er givetvist kun et fåtal af de ynglende fugle, vi registrerer. Siden overvågningen startede i 1982 er der årligt registreret 7-35 "territorier", og de meget store udsving fra år til år ser ud til at være relaterede til vintervejret.

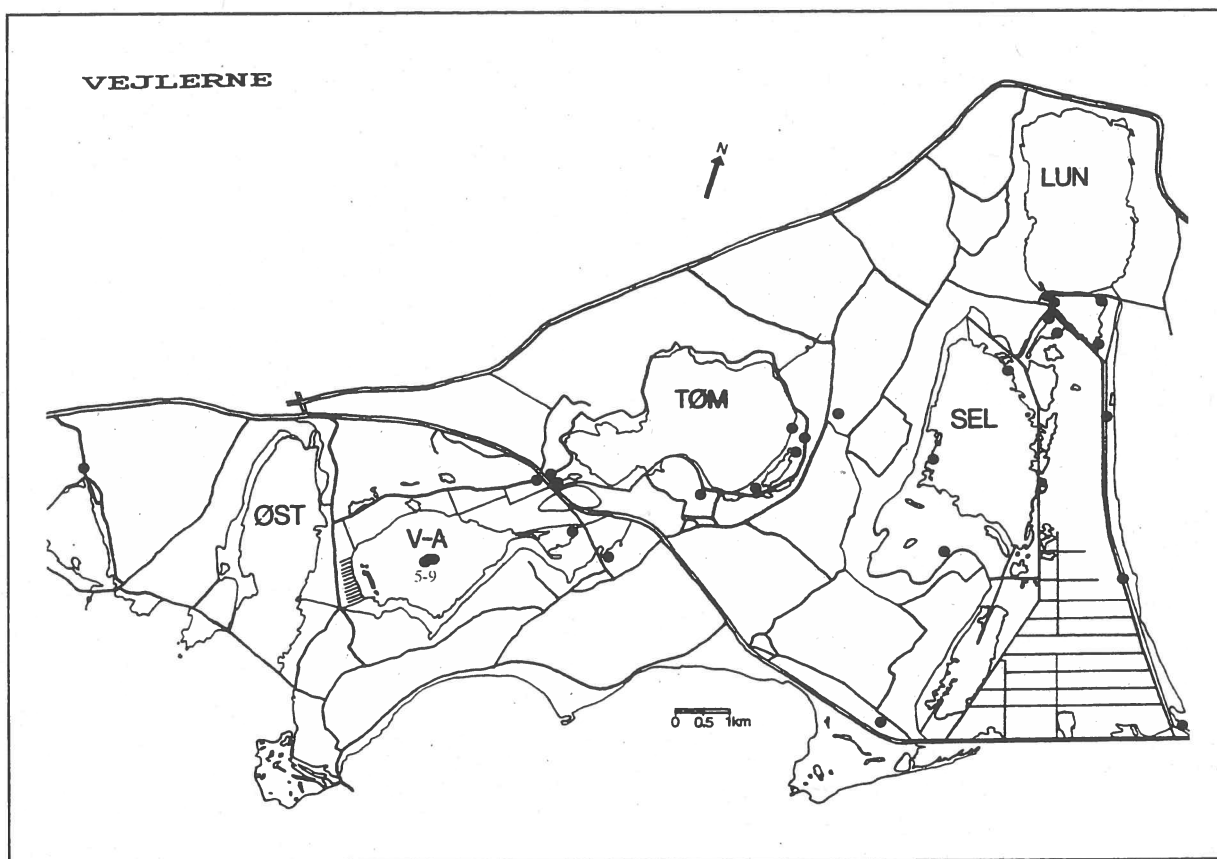

Fig. 13 Grønbenet Rørhøne, territoriefordeling 1995.

BLISHØNE *Fulica atra*

68 redefund i prøvefelter langs Selbjergdiget.

Blishønereder i rørbræmmen registreres i søerne og kanalerne langs Selbjergdiget samtidig med reder af Gråstrubede Lappedykkere. I år fandtes i dagene 18.5-20.5 i alt 68 Blishønereder. Kun reder, som indeholdt eller tydeligvis havde indeholdt æg, er medtalt, mens tomme, nybyggede reder er ignoreret.

Rederne havde ved fundet følgende indhold: 1x2, 3x3, 1x4, 6x5, 6x6, 12x7 og 3x8 æg, samt 3 prederede reder, 26 klækkede/klækkende reder og 7 forladte reder med ukendt skæbne (klækket/prederet). Det giver et gennemsnit i reder med æg på 5,9 æg.

Rørbræmmegennemgange i dette prøvefelt har fundet sted siden 1984, og der er fundet mellem 42 og 132 reder. Resultaterne er svære at sammenligne, bl.a. fordi der har været en stor spredning i tidspunktet for gennemgangene, og fordi Blishønenes æglægning og rugning er spredt over et meget langt tidsrum (med. marts-ult. juni). I år sås de første kyllinger den 29.4, i Selbjerg Vejle, og endnu den 14.6 sås helt små unger. Ikke hele prøvefeltet blev gennemgået i år, p.g.a. at parcellen nord for Krapdiget var høstet, og det derfor ikke var nødvendigt at gennemgå den efter Gråstrubet Lappedykker-reder (se denne). Det betyder, at årets resultat slet ikke kan sammenlignes med tidligere års.

Ved rørbræmmegennemgangen gennemgås kun de yderste meter af rørskoven mod vandfladerne, men en stor del af Blishønsenes reder ligger skjult længere inde i rørene. Hvor store dele af rørskoven som kan udnyttes afhænger af vandstanden - Blishønen bygger i Vejlerne ikke rede på fast, tør grund. Der kan tilsyneladende ikke påvises nogen relation imellem antallet af Blishønereder på rørbræmmegennemgangene og fysisk/klimatiske parametre. Antallet af reder ved rørbræmmegennemgang er derfor næppe et realistisk index for bestandssvingninger.

Rørbræmmegennemgangen kan imidlertid tilvejebringe et indtryk af den potentielle tæthed af reder, og ud fra gentagne registreringer af over 100 reder i denne meget begrænsede del af Vejlerne må det formodes, at den samlede Blishønebestand er på over 1000 par.

Udover rørbræmmegennemgangens redefund fandtes i år den 7.5 på enggennemgangen af Bygholmengen i alt 7 reder, indeholdende 1x4, 2x6, 1x7, 2x8 og 1x9 æg.

STRANDSKADE *Hæmatopus ostralegus*

154-202 ynglepar.

28-47 par i reservatet, 126-155 par i randområderne, heraf 76 Fjordholmene.

Der var op til 4 overvintrende Strandskader på Fjordholmene. Den 19.2 var pludselig ankommet 74 på en Fjordholmtaksering, og herefter ankom ynglefuglene hurtigt. Den første unge sås ved Vesløs Vejle den 20.5. Bestanden blev kortlagt på samtlige tællinger i maj måned.

Strandskaden er en af de få vadefugle, som kortlægges over en længere periode, og derved fås et stort materiale, som behandles efter kortlægningsmetoden (enkeltiagttagelser regnes som usikre, flere iagttagelser samme sted regnes som sikre par. Enkelte områder er imidlertid kun blevet kortlagt én gang, og i disse områder er resultatet fra den ene gennemgang medtaget

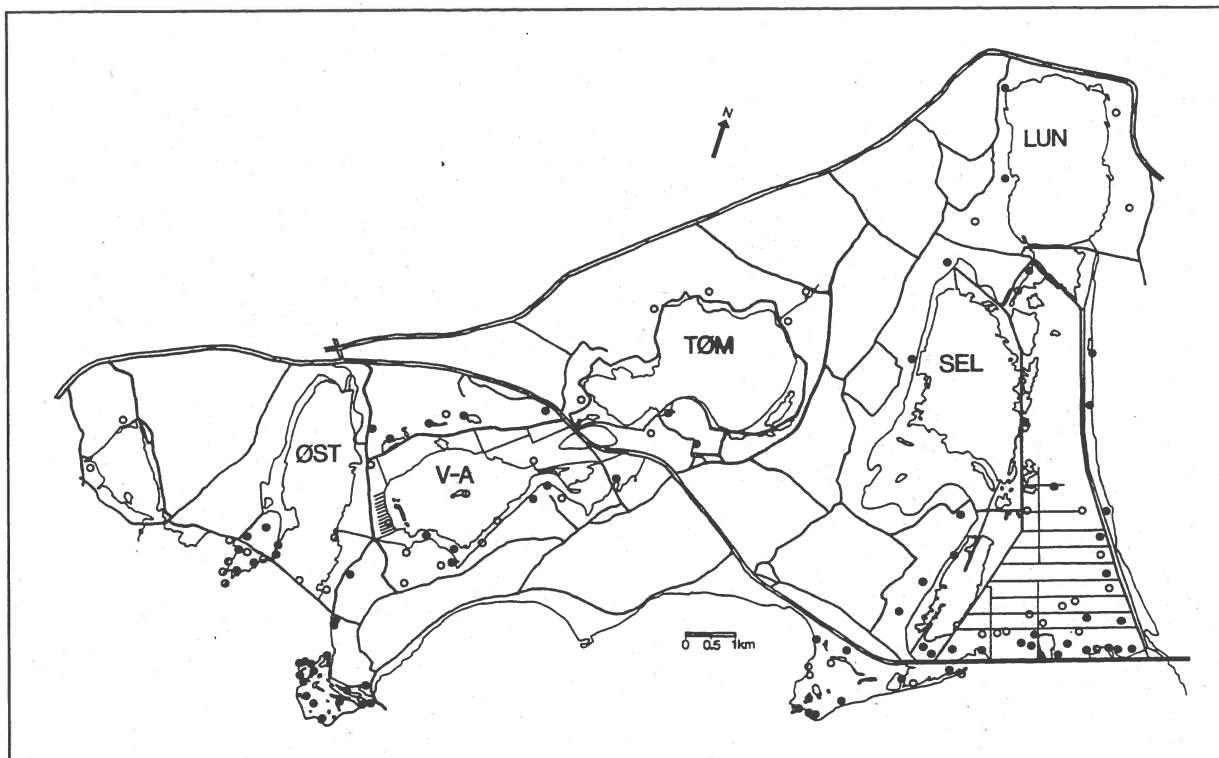

Fig. 14 Strandskade, territoriefordeling 1995. Udenfor kortet: 76 territorier på Fjordholmene.

i bestandsopgørelsen. Det drejer sig først og fremmest om Fjordholmene, hvor der på enggenemgange den 30.4 og 10.5 kortlagdes i alt 75 par, heraf 27 par på Borreholm. Da resultatet for Borreholm var meget lavt (sidste år 42-51 par), kortlagdes denne ø i Aggersborg Vildtreservat igen den 27.5, men der var stadig kun 28 par, og altså et samlet resultat for Fjordholmene på 76 par. Strandengen Arup Holm blev i år kun kortlagt en enkelt gang, den 9.5, og derfor er resultatet fra denne ene tælling regnet som repræsenterende bestanden: 17 par.

Udover Fjordholmene og Arup Holm var de største lokaliteter Bygholmengen med 20-33 par, Holmkær med 9-14 par, Vesløs/Arup Vejler med 6-15 par og Østerild Fjord med 5-8 par. Strandskaden er især udbredt på de saltvandsoverskyllede strandenge samt på de mest strandengslignende områder, såsom Bygholmengen. Der findes dog også enkelte par i ferskingsområder og på pløjemarker, f.eks. omkring Tømmerby Fjord, Lund Fjord og i Læsvig.

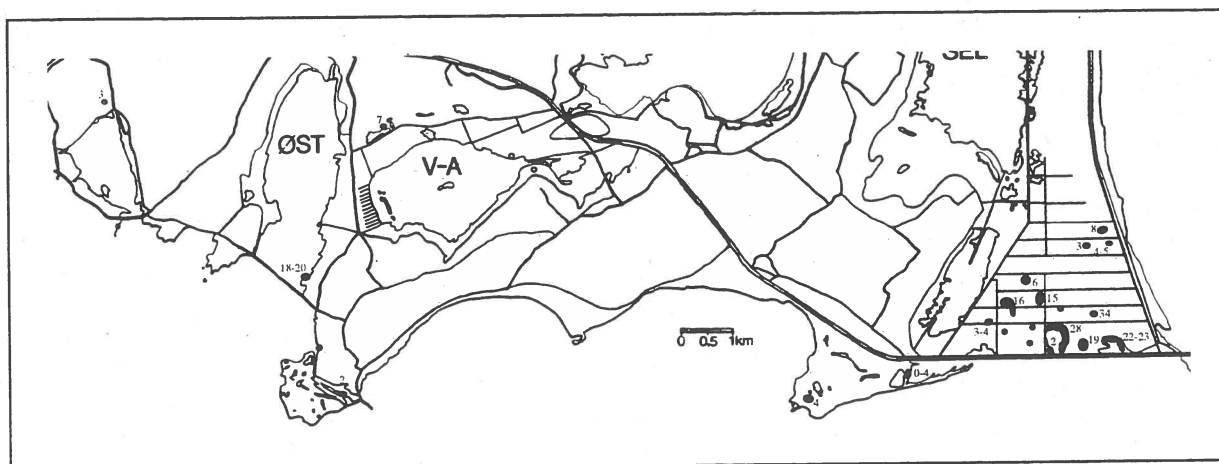

Fig. 15 Klyde, bestandsfordeling 1995. Udenfor kortet: 3 par i Aggersborg Vildtreservat.

Bortset fra de noget færre par i Aggersborg Vildtreservat var 1995-bestanden af Strandskader helt typisk, både hvad angår antal og fordelingen i området.

KLYDE *Recurvirostra avocetta*

208-219 ynglepar, heraf 170-173 par på Bygholmengen.

Årets første Klyder var 6 fugle på Bygholmengen den 9.3. Der kom hurtigt flere, og 1.4 taltes 140 fugle (alle på Bygholmengen). Antallet kulminerede med 469 den 30.4 i hele området. Den 19.5 iagttoges de første klækkede pull. på Bygholmengen. Bestandens fordeling blev kortlagt i maj måned (i Østerild Fjord dog i april).

På hovedlokaliteten Bygholmengen kortlagdes på enggennemgangen 7.5 128 par, men på en fjernkortlægning fra hovedvejsdæmningen og Ør. Landkanal-dæmningen 12.5 fandtes mindst 165-167 par. Kombineret med en fjernkortlægning fra hochstand'en af den vanskeligt overskuelige vestlige del af engen den 1.5 (min. 22 rugende) giver de to kortlægninger en total på mindst 170-173 par Klyder på Bygholmengen. De fleste af parrene på fjernkortlægningen 12.5 iagttoges som rugende (godt 60%). På enggennemgangen 7.5 fandtes 59 reder, uden at der blev søgt specielt efter dem. Disse reder indeholdt 1x2 æg, 7x3 æg, 47x4 æg og 4x5 æg.

De øvrige Klydelokaliteter var: Borreholm i Aggersborg Vildtreservat, hvor der den 30.4 og 4.5 fandtes 3 par, Holmkær (1.5 ca. 4 par, 2.6 4-8 par), Arup Holm (9.5 3 par), munden af Vesløs Vejle i Arup Vejle (0-2 par på en kortlægning i maj), Østerild Fjord (18-20 par den 24.4, heraf min. 5 rugende), Læsvig (4.5 7 par), samt en kornmark i Revlsbuske (22.5-14.6 op til 3 rugende). Kortlægningerne blev i år desværre ikke lagt så tæt på hinanden tidsmæssigt, at det med sikkerhed kan udelukkes, at der er foregået koloniflytninger. Kolonierne i Østerild Fjord og Læsvig blev med sikkerhed opgivet, men der var dog endnu 15.6 11 varslende fugle i Østerild Fjord. På Fjordholmene var der den 23.6 ca. 22 ungevarslende par. Disse regnes imidlertid ikke med i bestanden herfra, da tidspunktet er så sent - og desuden er det vel muligt, at Klydepar fra Bygholmengen kan transportere deres kuld over Bygholmdæmningen til Fjordholmene, der fourageringsmæssigt må formodes at være langt bedre for Klyder.

Vandstanden på Bygholmengen forblev høj igennem hele maj og juni, med vanddække i alle kanaler og de større søer, hvorfor ynglesuccesen må formodes at have været god. Der haves følgende optællinger af kuld fra dæmningen:

22.5	9 kuld Bygholmengen - i alt 24 pull.	-gns. 2,7/kuld
28.5	22 kuld Bygholmengen + 1 kuld Limfjorden - i alt min. 58 pull.	-gns. 2,5/kuld
3.6	19 kuld Bygholmengen + 5 kuld Limfjorden - i alt min. 44 pull.	-gns. 1,8/kuld

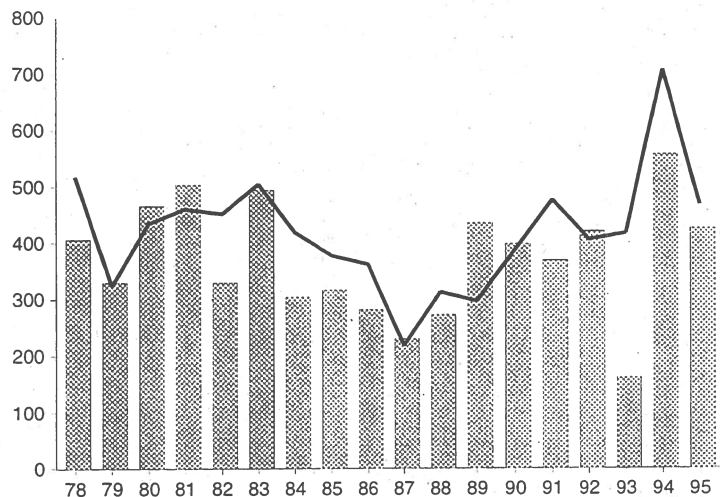
- altså, ikke overraskende, en faldende kuldstørrelse i løbet af sæsonen.

Vejlerområdets Klydebestand har svinget meget, fra 80 par til 280 par 1978-94. Disse tal skal tages med forbehold, da fuglene til tider har været meget svære at tælle, bl.a. fordi de ofte i løbet af sæsonen pludselig er flyttet og dukket op helt nye steder. Det er kendt, at Klyder ofte foretager sådanne flytninger efter predation eller oversvømmelser (arten ruger ofte meget tæt på vandlinien og er derfor sårbar overfor selv små vandstandsstigninger).

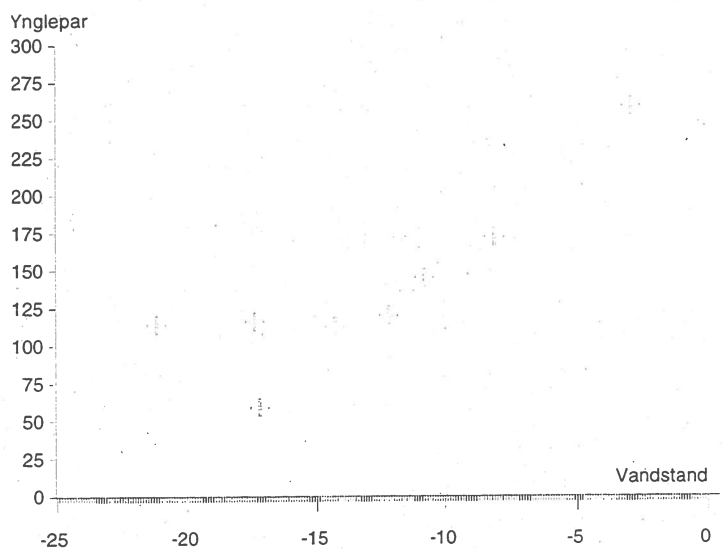
I fig. 16 er afbildet den kortlagte bestand, sammenlignet med forårets maksimumstillinger.

Stort set har antallet af fugle på den største tælling i april svaret til den senere kortlagte ynglebestand. Kun 1993 med en meget lille bestandsvurdering falder helt ved siden af dette mønster. 1994's rekordbestand modsvarer af det største antal Klyder optalt i Vejlerne, 708 fugle.

Der ligger ingen større yngleområder for Klyde i nærheden af Vejlerne. De fugle, der kan tælles i Vejlerområdet i april måned, må derfor forventes at tilhøre den lokale bestand. Årsagen til de store bestands-svingninger er uklar, men det må formodes at vandstanden spiller en rolle (fig. 17).

Fig. 16 Klyde. Bestandsopgørelse og maks.-tælling 1978-95. Søjler=antal (par x 2), linie=maks.-tælling ved ynglesæsonens start (måneds-skiftet april/maj).

Fig. 17 Klyde. Antal ynglepar 1988-95 på Bygholmengen (området syd for Krapdiget), i relation til vandstanden ved Centralslusen (gennemsnit 1.4-15.5).

STOR PRÆSTEKRAVE *Charadrius hiaticula*

62-88 par, heraf 58-77 på Limfjordslokaliteterne.

Første iagttagelse var den 19.2 på Fjordholmene, og første spillende par den 1.3 ved Aggersborg. Den 19.5 sås de første klækkede unger, ligeledes på Fjordholmene.

Stor Præstekrave blev kortlagt i maj og juni på samtlige tællinger. Gentagne registreringer af par (eller ynglebeviser) tæller som sikre par, mens enkeltiagttagelser er regnet som usikre. På alle fjordlokaliteter er den største enkelttælling dog regnet som repræsenterende sikre par.

Arten er næsten udelukkende at finde på Limfjordens strandvolde. Her blev tallene i år: Fjordholmene 19-30 par, Holmkær 11-14 par, Arup Holm 22-24 par og Hovsør Røn 6-9 par. Desuden var der enkelte par inde i Vejlerne, især på sandede, vegetationsfattige søbredder.

Årets bestand og fordelingen af den var typisk, blot var der en endnu større dominans af par på Fjordlokaliteterne i forhold til par inde i landet end ellers.

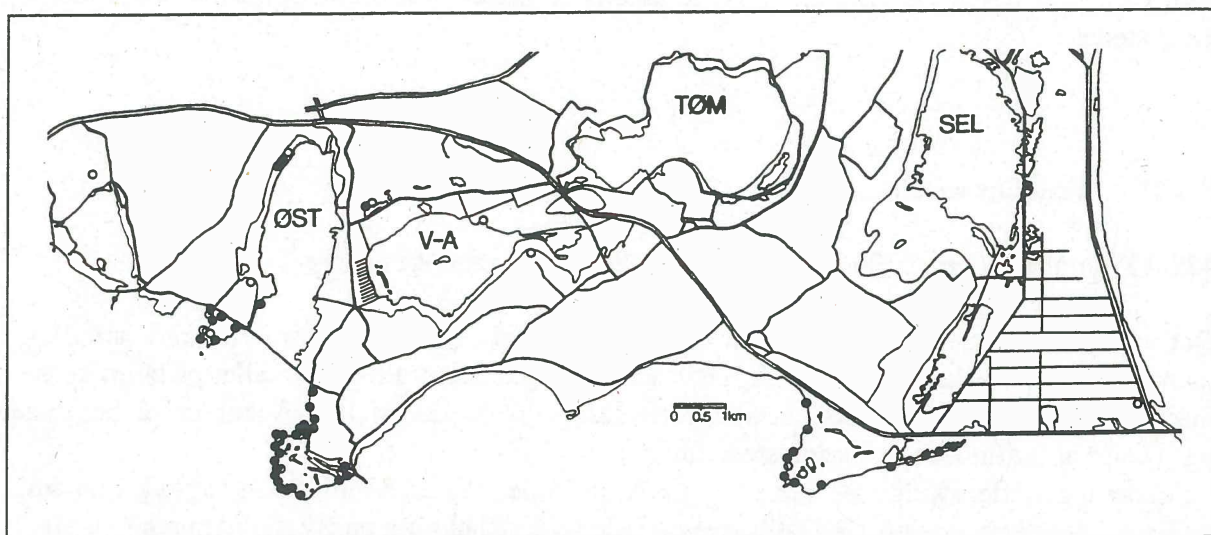

Fig. 18 Stor Præstekrave, territoriefordeling 1995. Udenfor kortet: 19-30 territorier Fjordholmene.

LILLE PRÆSTEKRAVE *Charadrius dubius*

1 ynglepar nord for Tømmerby Fjord - måske flere i området.

Der var igennem efteråret 1995 en forekomst af Lille Præstekrave, som nærmest var overvældende i forhold til normalt (25 observationsdage med ca. 47 forskellige individer). Maksimalt sås 9 fugle i Læsvig den 8.8. En stor procentdel var ungfugle, og det kunne tyde på, at der nær Vejlerne i 1995 har været produceret adskillige ungekuld.

Dét ynglepar, vi fandt ved en transformatorstation nord for Tømmerby Fjord, sås sidst i juli måned med 3 næsten flyvefærdige unger. Den 31.7 var de blevet flyvefærdige.

HVIDBRYSTET PRÆSTEKRAVE *Charadrius alexandrinus*

1 ynglepar på Fjordholmene.

For første gang i mange år (formentlig siden en gang i 1970'erne) fandtes et ynglepar af Hvidbrystet Præstekrave ved Limfjorden, nemlig i Aggersborg Vildtreservat, hvor et par sås 3 gange i perioden 10.5-4.6. De optrådte nervøst/varslede, men var alligevel meget diskrete, som Præstekraver er, og det var ikke på hver Fjordholmtaksering, at de blev iagttaget. Efter 4.6 blev fuglene ikke set mere, men den 11.9 sås 2 ungfugle i samme område. På trods af mangelen på observationer i juli-august er det, i betragtning af hvor sjælden arten ellers er, mest nærliggende at antage, at yngleparret har nået at gennemføre ynglecycklus, og at ungfuglene således var lokale. Tilholdsstedet for parret var en meget "sandblæst" og vegetationsfattig strækning på Langholm.

Udover yngleparret sås den 24.5 ved Bygholmdæmningen en Hvidbrystet Præstekrave ♂, som var farveringmærket. Det er desværre ikke lykkedes at fremskaffe oplysninger om mærkningsstedet.

VIBE *Vanellus vanellus*

422-427 ynglepar, heraf 206-209 i reservatet, 216-218 i randområderne.

Der var få overvintrende Viber i januar og første halvdel af februar (mest i éncifrede antal), men den 13.2 registreredes et tiltræk med i alt 282 fugle. Herefter steg antallet på tællingerne hurtigt; inden udgangen af februar taltes flere gange i nærheden af 1000 Viber, og de begyndte også snart at indfinde sig på ynglestederne.

Første unger (flere kuld) sås den 12.5 ved Arup Vejle, den 22.5 blev stadig iagttaget parring på Bygholmengen, og den 13.6 iagttoges en rede under klækning på Bygholmengen - samtidigt med at der blev set flyvefærdige unger.

Vibebestanden blev i år kortlagt i perioden 28.4-12.5, med de lokaliteter, som huser Stor Kobbersnepe, som nogle af de seneste - Bygholmengen 7.5, Arupengene 4.5+12.5. Den høje vandstand på engene påvirkede øjensynligt ikke yngletidspunktet. Optællingsperioden skulle således være optimal.

Kortlægningsmetoden for Vibe er, hvor det med fordel lader sig gøre, fjernkortlægning, dvs. at kortlægningen gennemføres med teleskop fra forhøjninger i landskabet, eller evt. fra ladet på feltstationens bil. På mange af engene er denne form for kortlægning desværre ikke praktisk mulig, og disse enge gennemgås i stedet til fods. Det gælder bl.a. Bygholmengen. Disse kortlægninger ved engennemgang er mere usikre end fjernkortlægning, da fuglene forstyrres. Hvert delområde gennemgås kun én gang. En nærmere metodisk diskussion af Vibekortlægningen findes i ynglefuglerapporten for 1990 (Kjeldsen 1992).

Desværre blev landbrugsmarkerne "Revlbuske" nord for Lønnerup Fjord ikke kortlagt i år, da disse skal fjernkortlægges fra billad - og feltstationens bil var til reparation i perioden.

Under optællingen af Bygholmengen den 7.5 fandtes i alt 6 Vibereder.

VEJLERNE

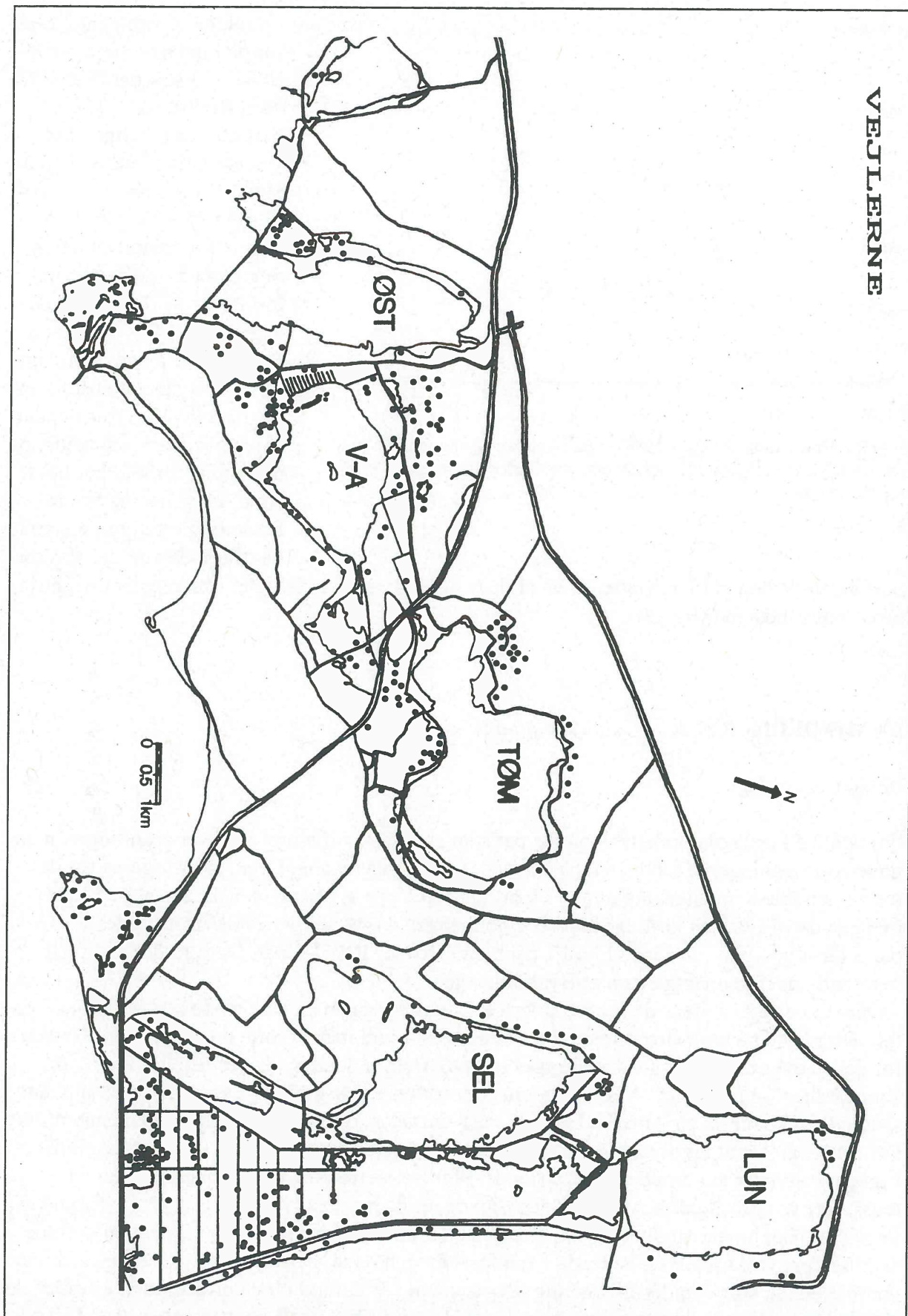

Fig. 19 Vibe, territoriefordeling 1995. Udenfor kortet: 27 territorier Fjordholmene.

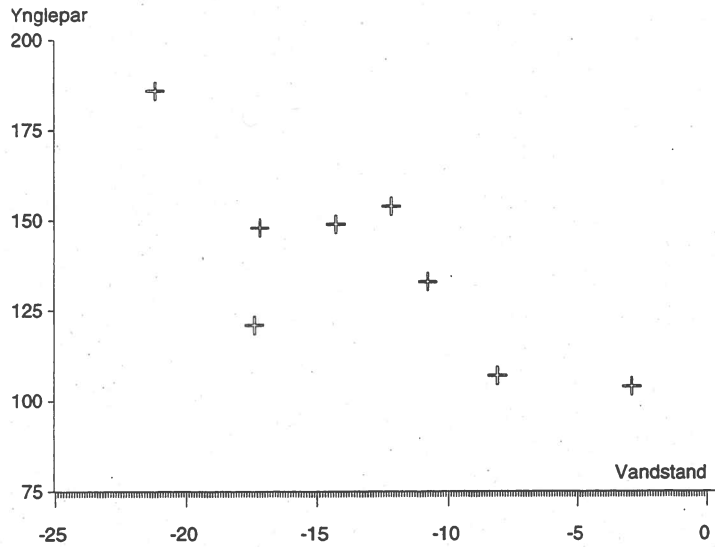

Fig. 20 Vibe. Antal ynglepar 1988-95 på Bygholmengen (området syd for Krapdiget), i relation til vandstanden ved Centralslusen (gennemsnit 1.4-15.5).

Antallet af ynglepar i 1995 var på linje med bestanden i 1994, 412-434 par (396-418 uden Revlsbuske). Et bestandsniveau på lige godt 400 par er det laveste i 10 år. Størst var bestanden i 1990-91 med 750-800 par, så der er tale om næsten en halvering på få år. En sandsynlig forklaring på det lave antal ynglepar i 1994-95 er vandstanden. De meget våde vintrere har betydet, at et stort antal marker i landbrugslandet har været oversvømmede, og de fugtige forhold har holdt sig til langt hen på foråret. Disse midlertidige vådområder tiltrækker en del af Vibe-

bestanden. Viben er tilsyneladende én af de få af Vejlerens ynglefugle, som reagerer negativt på en høj vandstand (fig. 20).

ALMINDELIG RYLE *Calidris alpina schinzii*

62-70 par kortlagt.

Fra den 2.5 kortlagdes enkelte, spredte par som noteredes tilfældigt på diverse tællinger, men hovedkortlægningerne fandt sted på den anden enggennemgang, i juni, hvor fuglene for det meste optrådte som ungevarslende - i Vesløs/Arup Vejle + Læsvig den 11.-12.6, på Bygholmengen den 13.6. I alt kortlagdes på Bygholmengen 44-49 par, i Vesløs/Arup Vejler 14-16 par, i Læsvig 1 par, i Østerild Fjord 1 par og på Hovsør Røn 2-3 par. Der gjordes et enkelt redefund under gennemgangen af Bygholmengen.

Det er uheldigt, at der i de senere år kun er blevet foretaget én dækkende kortlægning af Almindelig Ryle på hovedlokaliteten Bygholmengen, i juni måned (ofte ret sent i juni). Datoen for denne enggennemgang tilrettelægges først og fremmest efter fænologien hos andre arter som Rødben og Brushøne. Visse tidligere år er udført en ekstra kortlægning sidst i maj måned, specielt med henblik på Almindelig Ryle, men en sådan kortlægning kunne ikke gennemføres i år. Chansen for at registrere yngleparrene er størst, når ungerne er klækkede og forældre-fuglene begynder at optræde ungevarslende. Men desværre blev juni-gennemgangen i år måske for sen i forhold til rylernes fænologi, og der kan derfor have været et større frafald af ynglepar, som havde opgivet p.g.a. predation eller andet. Man kan aldrig regne med at finde samtlige par af Almindelig Ryle, da arten fører en diskret levevis, men det må antages, at der var tale om en større under-estimering af bestanden i år. Ialfald blev kortlægningens resultat det hidtil laveste. Den kortlagte bestand opgjordes i årene 1986-90 til omkring eller over 150 par

(med 100-130 på Bygholmengen); siden er antallet på få år halveret.

Også i det andet hovedområde for arten i Vejlerne, Vesløs/Arup Vejler + Læsvig, var der tale om en nedgang i bestanden i år. Tidligere i 1980'erne registreredes over 40 par Ryler i denne del af Vejlerne.

For en art, som er så afhængig af Vejlernes brakvands-enge, er udviklingen i tallene bekymrende, uanset om de dækker over en reel bestandsnedgang eller dårlig ynglesucces/uheldige kortlægningstidspunkter. Den Baltiske Ryle *C. a. schinzii* har en samlet bestand på måske højst 2000 par, heraf halvdelen i Danmark. Vejlernes rylehabitater huser potentielt 175 par af denne sårbare bestand, og arten er måske derfor den vigtigste af alle Vejlernes ynglefugle. Det må i de kommende år forsøges at få bedre check på bestandens faktiske størrelse, ved at ramme det optimale optællingstidspunkt med større præcision.

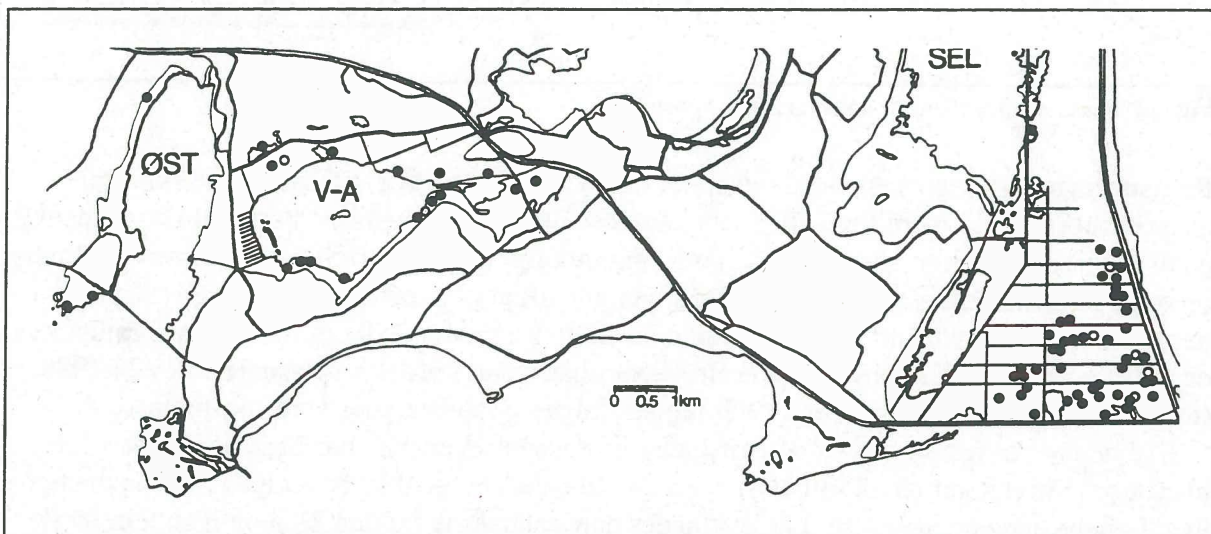

Fig. 21 Almindelig Ryle, territoriefordeling 1995.

BRUSHØNE *Philomachus pugnax*

36-47 ungevarslende hunner, heraf 31-41 på Bygholmengen.

Derudover 12 hunner tilknyttet dansepladserne. 40 hanner på dansepladser.

Årets første 4 Brushøns sås den 25.2. Forårstrækket kulminerede den 4.5 med 2576 fugle.

Ynglende Brushøner fandtes som sædvanligt næsten kun på Bygholmengen, hvor der den 13.6 kortlagdes 31-40 yngleurolige fugle. Den 14.6 fandtes endnu en ynglehun, som muligvis var en ny, og 13.-14.6 fandtes extra 12 høner, som stadig var tilknyttet hannernes dansepladser - 3 på den østlige del af engen og 9 på inspektørengen.

Derudover kortlagdes den 31.5 2 yngleurolige høner ved Glombak, og på den mere traditionelle lokalitet Trekanten ved Vesløs Vejle fandtes den 12.6 og 15.6 1-2 varslende høner. Endelig fandtes så sent som den 24.6 2 ♀♀ med yngle-nervøs adfærd ved Røde Bro i Arup Vejle.

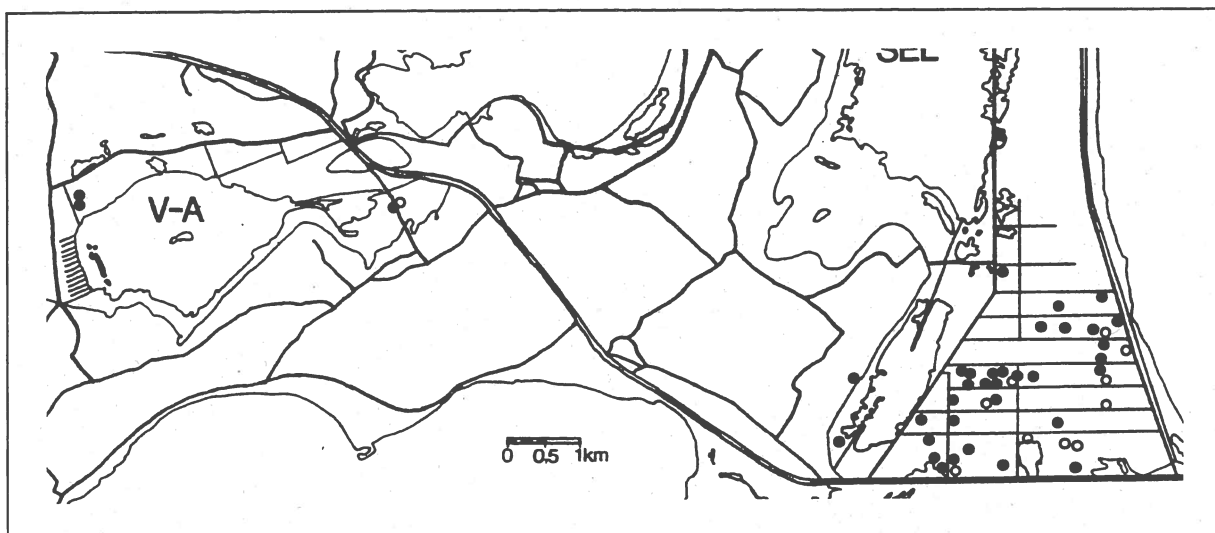

Fig. 22 Brushhøne, fordeling af ungevarslende høner 1995.

Registreringen af ungevarslende Brushhøner har svinget meget fra år til år. Disse svingninger afspejler formentlig mere forskelle i ynglesuccesen end i den egentlige bestand. Brushhønen er en af de vadefuglearter, som det er så godt som umuligt at registrere inden ungerne klækning, og et godt kortlægningsresultat er derfor afhængigt af, at man rammer det rigtige tidspunkt i dagene lige efter at klækningen finder sted for de fleste reders vedkommende. Svingningerne i den kortlagte bestand af ungeførende Brushhøner har været særdeles markante: fra 92 i 1988 (topåret) til 18 i 1990 (bundåret). 1995-registreringerne må betegnes som "normale".

Med hensyn til registreringen af Brushhøner på dansepladserne så har også den undergået markante svingninger (fra 25 til 108), som dog tilsyneladende ikke har nogen sammenhæng med hønebestandens størrelse. I år kortlagdes dansehannerne fra den 28.5 og igennem første halvdel af juni, og der fandtes i alt 40, alle på Bygholmengen (flest 3.6: 18).

DOBBELTBEEKASIN *Gallinago gallinago*

Min. 90 territorier i og omkring Vejlerne,
heraf 20 på Bygholmengen og 50 i randområderne.

Første gang der hørtes en spillende Bekkasin i 1995 var så tidligt som den 12.3, ved Skårup.

Alle spille-territorier, som er registreret i løbet af sæsonen, er kortlagt. Spilleaktiviteten forstummede sidst i juni. Af de 90 territorier er 62 registreret før 10.5, resten i perioden 10.5-14.6. Denne tidsmæssige fordeling afspejler i nogen grad fordelingen af feltindsatsen. Ved behandlingen af materialet er blot en enkelt registrering regnet som repræsenterende et ynglepar.

Kortlægning af Dobbeltbekkasiner er præget af tilfældigheder. Det tilfældige består især i, om man får undersøgt ynglelokaliteterne når alle Bekkasin-hannerne er i luften. Dette gælder især på de lokaliteter, hvor bestanden er særligt tæt, og hvor det kan være umuligt at adskille de enkelte territorier, hvis ikke de er kortlagt samtidigt. Det optimale tidspunkt på dagen behøver ikke altid at være imens det er mørkt, også midt på dagen kan der være stor spilleaktivitet. I de tætte bestande (ved Skårup, ved Vesløs Vejle/Trekanten og ved Tovsig) er der således nok tale om en undervurdering af territorieantallet.

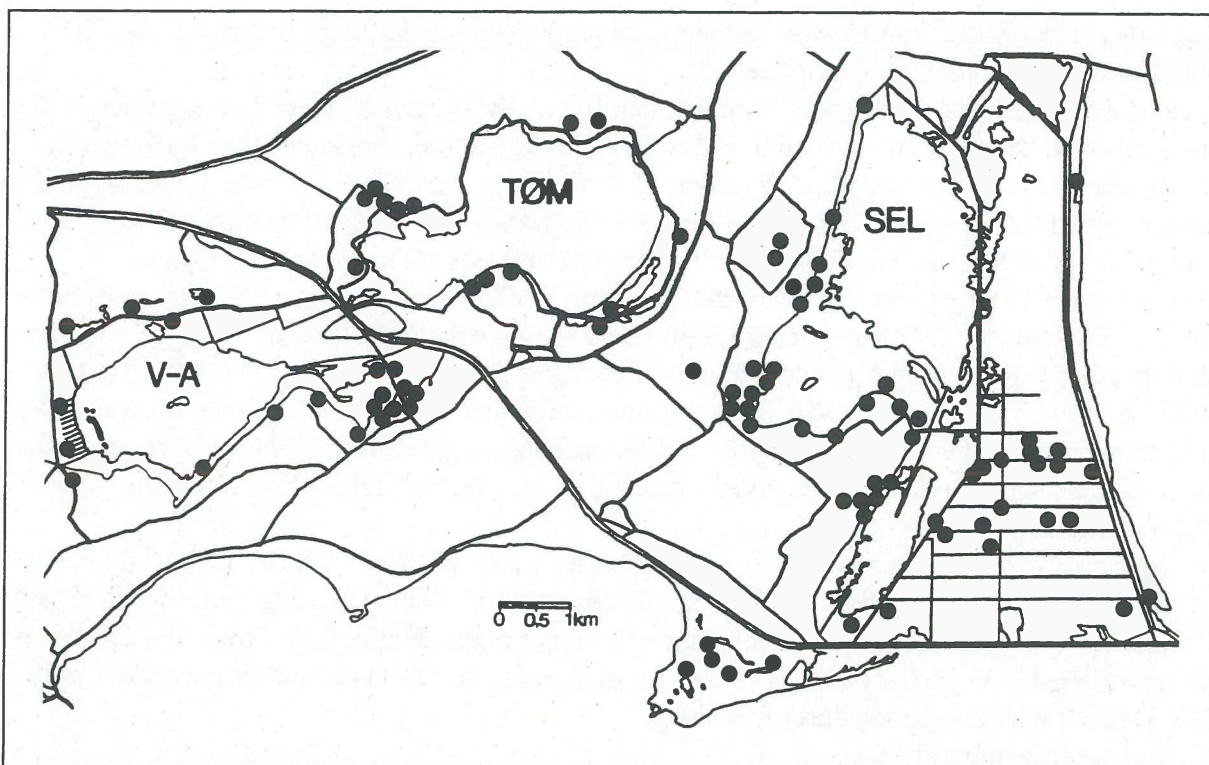

Fig. 23 Dobbeltbekkasin, territoriefordeling 1995.

Den kortlagte bestand af Dobbeltbekkasin har svinget meget. Den lå i årene 1978-88 inden for et interval på ca. 65-100 par, hvorefter der i 1989 skete en voldsom stigning til 170 territorier. Herefter er registreringen igen gradvist faldet, til et niveau som ligner forholdene før 1989. Årets bestandsopgørelse må således betragtes som nogenlunde normal.

Der var i år flere territorier omkring Selbjerg Vejle end tidligere registreret, iøvrigt var fordelingen typisk.

Dobbeltbekkasinene er udelukkende at finde i enge med en "rustik" vegetationsstruktur, dvs. aldrig i tæt-græssede områder (men af og til på steder, hvor det er år siden der sidst er græsset).

STOR KOBBERSNEPPE *Limosa limosa*

99-100 ynglepar, heraf 92-93 på Bygholmengen. God ynglesucces.

Den første Store Kobbersnepe indfandt sig den 9.3 på Bygholmengen. Herefter forløb ankomsten i hurtigt tempo, og ved udgangen af marts måned var formentlig hele ynglebestanden til stede. Maksimumstællingerne foretoges i dagene 27.-28.3, henholdsvis 216 og 319, og fuglene taltes også på steder hvor arten ikke yngler, således i Kogleakssøen 195 den 27.3 og 152 den 28.3. Det er noget nyt med så store ansamlinger i Kogleakssøen; tællingen den 28.3 er den største forårstælling i Vejlerne, og første gang at maksimum-tællingen har været på flere fugle, end der senere er kortlagt (fig. 25).

Den 13.3 noteredes første spillende fugle. Den 1.4 blev en fugl iagttaget i færd med at lave redeskål. Den 24.5 iagttoges første klækkede kuld. Og den 13.6 sås for første gang flyvefær-

dige unger (adskillige): Alle disse fænologiske iagttagelser er fra Bygholmengen. Den 7.5 fandtes iøvrigt 5 reder på Bygholmengen.

Stor Kobbersneppe kortlægges sammen med bl.a. Vibe på den første enggennemgang i maj, men da antallet af lokaliteter som husede denne art var så lille, indskrænkedes kortlægningsperioden til ca. en uge - fra den 4.5 til den 12.5. Kortlægningen på hovedlokaliteten Bygholmengen blev foretaget den 7.5. Enkelte par (ved Glombak og Vesløs/Arup) blev kortlagt på den anden enggennemgang i juni, på steder hvor ingen fugle sås på maj-gennemgangen.

Årets bestandsopgørelse var for Bygholmengens vedkommende noget under det normale - med få undtagelser er bestanden her opgjort til omkring eller over 100 par. Vejlernes samlede Kobbersneppebestand har igennem årene været nogenlunde stabil, på ca. 100-140 par, med undtagelse af 1992-93, hvor 150-180 par kunne kortlægges. Iøvrigt skal tallene fra især Bygholmengen tages med et vist forbehold, da det er meget svært ved en vandring igennem dette kæmpemæssige område at holde styr på de enkelte par, der kan følge observatørerne over store afstande.

Også i de Vestlige Vejler var årets bestand under gennemsnittet - faktisk den hidtil laveste. Især var der mangel på Kobbersnepper langs Vesløs/Arup Vejlers sydside, hvor der flere år er fundet op til 15 par, men de sidste par år overhovedet ingen. Heller ikke Trekanten og engen nord for Vesløs Vejle har i 1994/95 huset ret mange par (2-3) - her er tidligere fundet op til 15. Dette fravær er umiddelbart uforklarligt.

Årets kortlægning af Stor Kobbersneppe blev lagt relativt tidligt, ca. en uge tidligere end sidste år, og det kan have været for tidligt til at være optimalt. Dette kan være en del af forklaringen på det lave antal registrerede par, særligt på Bygholmengen.

Fig. 25 viser bestandsudviklingen sammenlignet med det maksimale antal Kobbersnepper, optalt ved ynglesæsonens start. Indtil 1991 blev talt væsentligt færre fugle på totaltællingerne end der senere blev fundet ved kortlægning af bestanden. I 1992

skete der en dramatisk stigning i rast-forekomsterne forud for ynglesæsonen, og ynglebestanden steg også - men dog mindre drastisk. Herefter har der været tale om store tællinger af rastende fugle i forhold til bestandsopgørelserne. I 1994 var de to forskellige tal næsten identiske, hvorimod der i 1995 for første gang kunne tælles flere fugle forud for ynglesæsonen, end der senere kunne kortlægges. Det tyder altså på, at der i disse år er en potentiel bestand som er større end nogensinde, men at en del af fuglene i 1995 ikke fandt forholdene tilfredsstillende og derfor ikke ynglede.

I år med dårlig ynglesucces samles de adulte fugle i store, meget iøjnefaldende flokke allerede i starten af juni på den sydlige del af Bygholmengen og/eller ved Arupdæmningen. I år sås

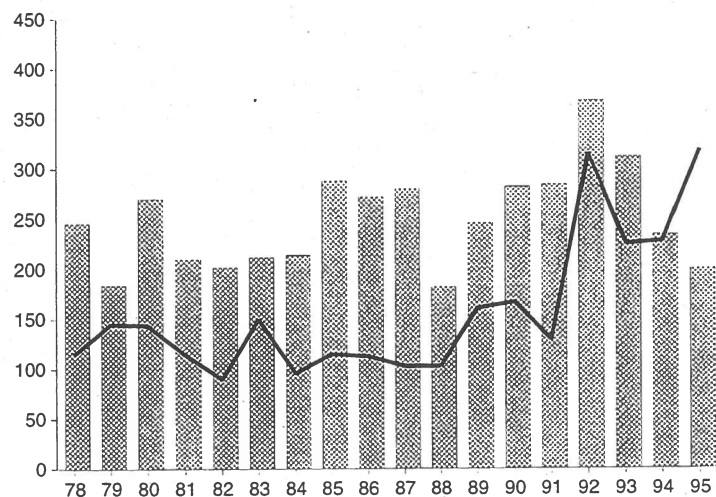

Fig. 25 Stor Kobbersneppe. Bestandsopgørelse og maks.-tælling 1978-95. Søjler=antal (par x 2), linie=maks.-tælling ved ynglesæsonens start (marts/april).

blot en flok på 28 den 2.6 på Bygholmengen, og en flok på 18 den 9.6 i Arup Vejle, og under enggennemgangen af Bygholmengen den 13.6 kunne det konstateres, at mange Kobbersneppear stadig var særdeles ungevarslende.

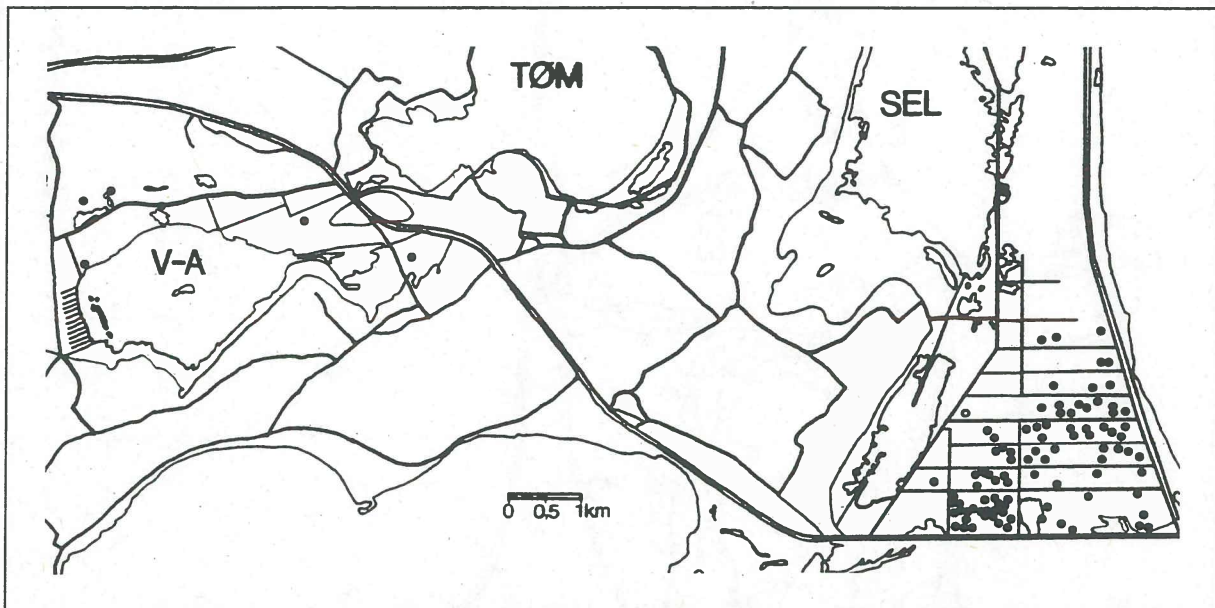

Fig. 24 Stor Kobbersneppe, territoriefordeling 1995.

RØDBEN *Tringa totanus*

304-338 ynglepar, heraf 150-156 par på Bygholmengen.

Den 21.4 sås første parring, i Læsvig, og den 30.5 blev første unger set, på Bygholmengen.

Udover enkelte redefund og registreringer af par i tyndt besatte områder (Glombak, Selbjerg, Tømmerby) i maj måned, er kortlægningen af Rødben foregået i juni, på den anden enggennemgang mellem 31.5 og 23.6, med de fleste enge kortlagt inden 15.6. Fjordholmene blev desværre først dækket den 23.6. Derudover blev de største lokaliteter kortlagt ved følgende lejligheder: Vesløs/Arup Vejler 11.-12.6 + 15.6, Bygholmengen 13.6 og Østerild Fjord 12.6 + 15.6.

Kortlægningen af Rødben foregår primært i ungeføringstiden, da fuglene før æggene klækker optræder særdeles diskret, og det i denne periode er umuligt at foretage en dækkende kortlægning. Dette indebærer en risiko for at underestimere bestanden, da der altid vil være en vis frafaldsprocent af ikke-klækkede (prederede) reder. Kortlægningen skal helst foregå mens en så stor del af bestanden som muligt har små unger, da der også hurtigt kan ske frafald i ungekuldene. Endvidere må der formodes at være årlige variationer i ynglesucces'en. En del af bestandssvingningerne kan dog også forklares ved, at det ikke altid er lykkedes at "ramme" det bedste tidspunkt til kortlægning. Specielt er Fjordholmens "bestand" ofte undervurderet, da

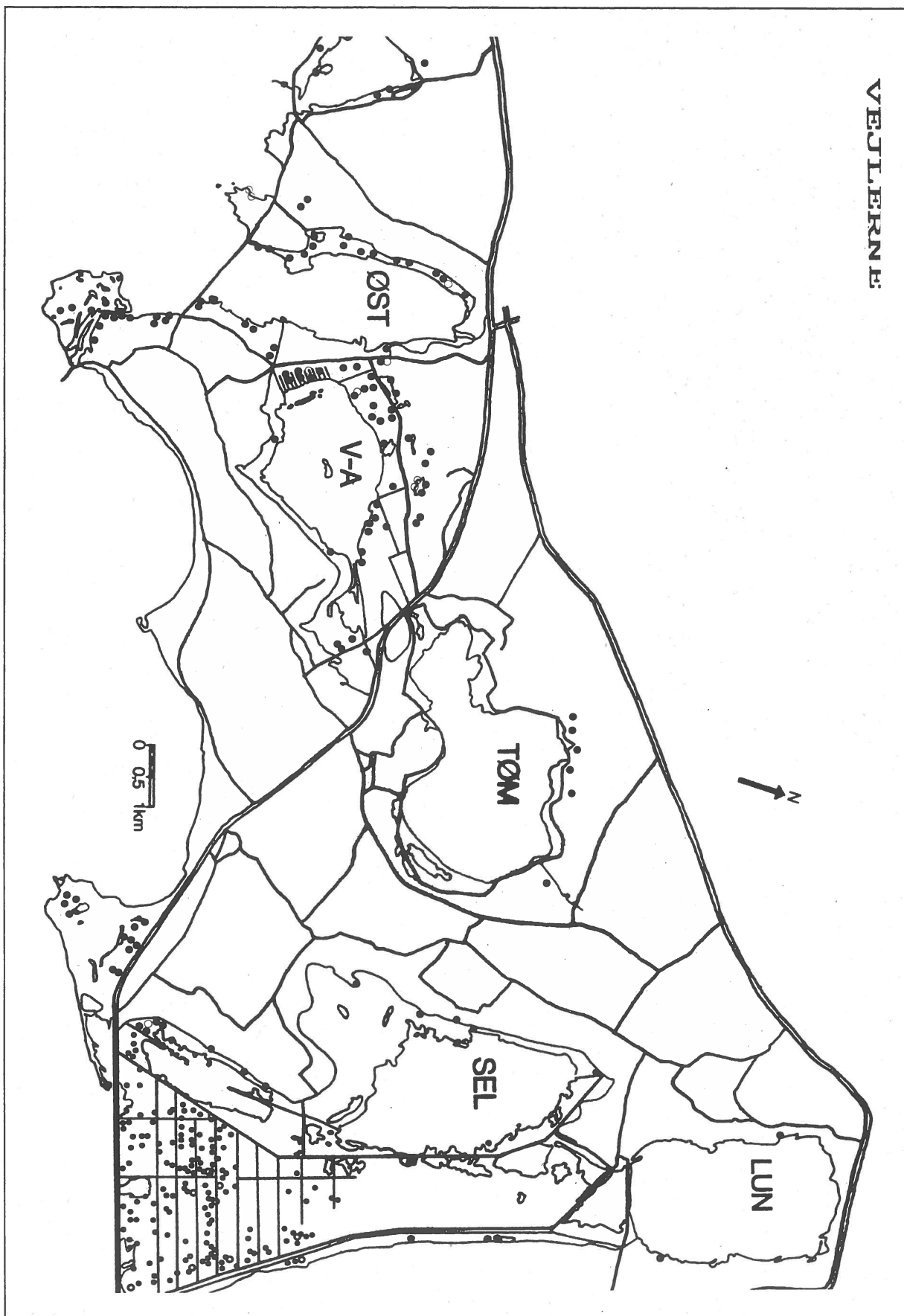

Fig. 26 Rødben, territoriefordeling 1995. Udenfor kortet: 25-45 territorier på Fjordholmene.

denne lokalitet ofte har været lavt prioriteret i forhold til Vejler-engene, og derfor kun sjældent er blevet kortlagt på et optimalt tidspunkt - mange gange er Fjordholmene, som i år, "gemt" til sidst. Knap en uge inden årets enggennemgang af Fjordholmene fandt en oversømmelse sted (vandstanden var oppe på ca. +50 cm over DNN), og derfor havde mange par formentlig mistet deres kuld. Bestandsopgørelsen for Fjordholmene bliver derfor meget omtrængt, idet kun ca. 85 fugle kunne kortlægges, hvoraf knapt halvdelen virkede seriøst varslende - subjektivt vurderet svarer det vel til 25-45 par.

Iøvrigt var fordelingen af årets bestand ganske typisk.

HÆTTEMÅGE *Larus ridibundus*

Ca. 3800-5000 ynglepar, heraf ca. 2500 par på Bygholmengen.

Den 20.3 var Hættemågerne rykket ind i kolonierne i Kogleakssøen og i Lund Fjord, og den 21.3 sås masser på og omkring Melsig. I løbet af april etableredes de forskellige kolonier, og i maj forsøgtes størrelsen på kolonierne opgjort. Den 26.5 fandtes på Melsig nyklækkede unger i nogle få reder (maks. 20 af 1082). Den 13.6 var der på Bygholmengen æg i højst 20% af rederne, resten var klækkede, så ynglestarten var væsentligt tidligere end på Melsig. Den 14.6 sås dog stadig parring på Bygholmengen. Den 26.7 sås de første flyvende ungfugle ved Melsig, samtidigt med at der var æg i mange reder endnu.

I det følgende gennemgås de fundne kolonier enkeltvist:

Den 25.4 var den traditionelle koloni Tagholmene i Arup Vejle forladt af Hættemågerne. Heller ikke i 1992 eller 1994 ynglede der Hættemåger på Tagholmene. Disse øer ligger så tæt på land, at det formentlig er predation fra landsiden, der har fået fuglene til at opgive. Der foregår en stadig tilmudring mellem Tagholmene og engene ved Dykkerslusen, således at det bliver lettere og lettere for Ræve og andre rovdyr at opsøge øerne. En maskinel oprensning af den smalle passage mellem Tagholmene og land ville sikkert kunne afhjælpe dette problem. Tidligere har op til godt 3000 par Hættemåger ynglet på Tagholmene. På Melsig er det efterhånden begrænset, hvor megen plads der levnes Hættemågerne, efter at Skarverne har etableret sig. Som tidligere år fotograferedes Melsig fra luften med storformat-kamera, men optællingen af fugle på diapositiverne er endnu ikke foretaget. I år blev bestanden desuden optalt ved redetælling, da der var så få, at det var overkommeligt - den 26.5 taltes i alt 1082 reder, fordelt med 946 på SW-spidsen og 136 på NE-spidsen. Da der kan være overset enkelte reder, regnes med 1100 par. Der har tidligere ynglet knapt 4400 par Hættemåger på Melsig.

I Lund Fjord var en koloni under etablering på nogle holme i SW-enden af fjorden i marts. Der var permanent fugle til stede igennem april og maj, men da kolonien opsøgte den 30.5, havde rovdyr prederet rederne, og kun 8 fugle varslende over kolonien. Der taltes i maj maksimalt 380 Hættemåger i Lund Fjord, men koloniens størrelse kan sagtens have været væsentligt større, da den ikke kan overskues fra land. Sidste år ynglede 1000 par i denne koloni, men i år kan parantallet altså ikke fastsættes med nogen rimelig sikkerhed. Det vurderes dog, at der var færre end i 1994, og meget skønsmæssigt sættes bestanden til 500 par.

Kogleakssøen husede 130-170 par Hættemåger, opgjort ud fra adskillige tællinger i perioden 7.5-1.6. Tidligere har ynglet op til 440 par.

I Selbjerg Vejle var der en koloni i NW-hjørnet af vandfladen, nedenfor Tømmerby Kirke, på en lille rørskovsholm. I slutningen af april sås det, at øen var beboet af Hættemåger, og den

30.5 varslede 530 fugle over kolonien. Herudfra vurderes den at have rummet ca. 350-450 par. Sidste år ynglede ca. 75 par Hættemåger i Selbjerg Vejle, på en anden rørholm i det sydvestligste hjørne af søen. Det er ikke alle år, der har ynglet Hættemåger i Selbjerg Vejle, og det ser ud til at være en forudsætning for, at fuglene kan etablere sig, at der har været vinteris, som har bearbejdet rørbræmmerne. Det kunne derfor være en idé i milde vintre uden is maskinelt at afhøste enkelte af disse øer, for at skabe ynglemuligheder for Hættemågerne.

På Bygholmengen, som i 1995 havde en gunstig vandstand, var forholdene for Hættemågerne tilsyneladende også gode. Der fandtes fra starten af maj én stor koloni på 2. til 4. parcel på Østengen plus enkelte mindre - bl.a. én af større udstrækning på den vestlige del af engen og én i parcellen nord for Krapdiget. Fuglene på Bygholmengen kortlagdes ved flere lejligheder i dagene 1.-12.5, og resultatet blev, at i alt ca. 2500 par havde etableret sig her: 1650-2000 par på Østengen, 12 par ved Midtsøen, 500-550 par på Vestengen og 80-100 par nord for Krapdiget. På enggennemgangen den 7.5 fandtes tilfældigt 160 reder (54x1, 54x2, 51x3 og 1x4 æg). Den 13.6 var der stadig masser af liv i kolonierne på Bygholmengen, bl.a. var der 1000 varslede fugle på Østengen. Der var nu æg i højst 20% af rederne, og der blev set min. 225 unger, flest ¼-½-store, men enkelte ¾-store. Endnu den 9.7 kunne tælles over 1000 Hættemåger i kolonierne på Bygholmengen, og først 13.7 så det ud til, at kolonilivet var ved at ebbe ud; nu var de fleste fugle forsamlet omkring de tre søer ved dæmningen. Der har tidligere år været op til 1000 par, som har gjort yngleforsøg på Bygholmengen, men de har aldrig i feltstationens tid haft ynglesucces, heller ikke sidste år, hvor vandstanden var lige så høj som i år. I 1995 var der en meget høj vandstand igennem hele vinteren og det tidlige forår, hvilket kan have forhindret Rævene i at yngle i digerne (se afsnittet om predation).

På øen Borreholm i Aggersborg Vildtreservat fandtes den 27.5 40-60 par, heraf 12 redefund (1x1, 11x3 æg). Her yngler ikke Hættemåger hvert år.

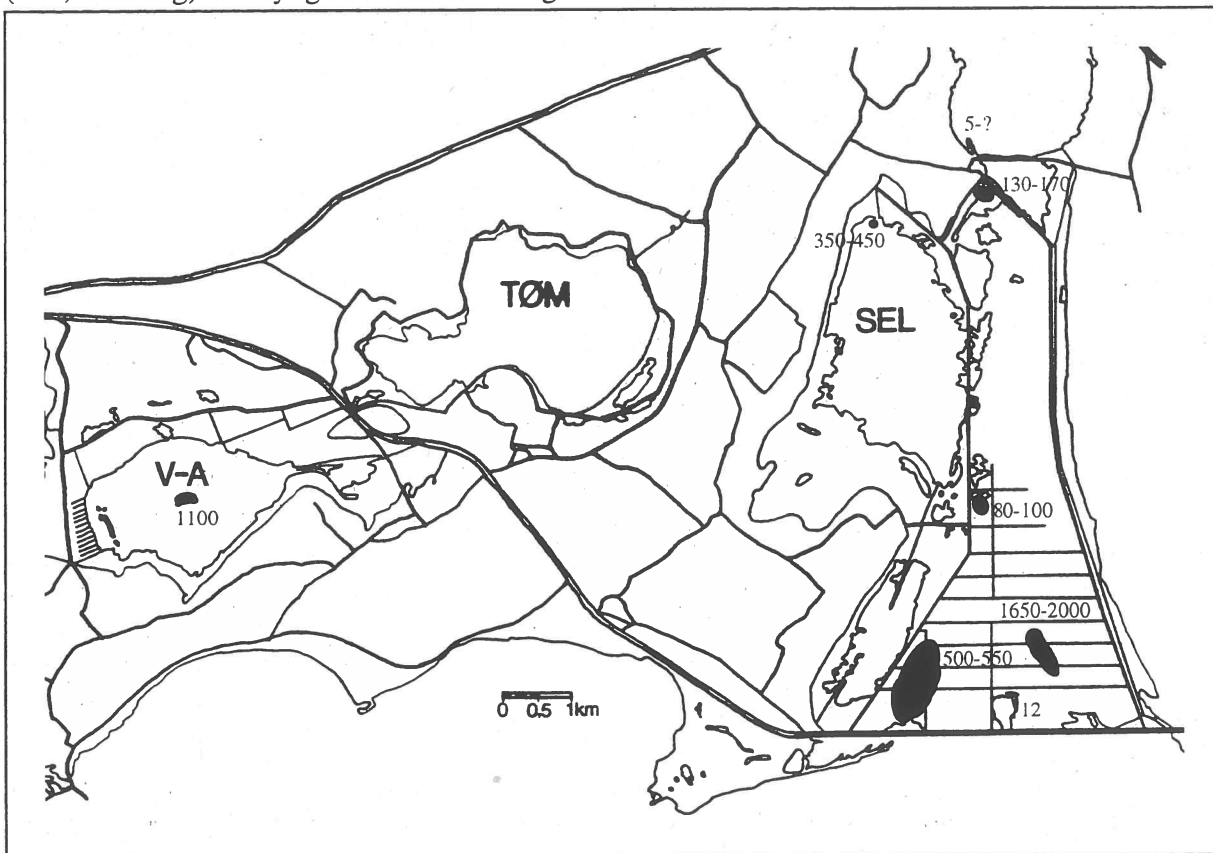

Fig. 27 Hættemåge, ynglebestandens fordeling 1995. Udenfor kortet: 40-60 par Aggersborg Vildtreservat.

Ved udregning af parantallet i kolonierne er anvendt en omregningsfaktor på 1,3 tilstedeværende fugl pr. ynglepar, som anbefalet af Falk (1990).

Årets Hættemågebestand var på linie med sidste års ca. 4400 par, men fordelingen var noget anderledes, med en afvandring fra Arup Vejle, og en etablering på Bygholmengen. På Bygholmengen er fuglene langt mere sårbare overfor predation end på en isoleret ø som Melsig. Den samlede bestand af Hættemåger i Vejlerne har i 1994-95 været den laveste i mange år; i årene 1986-92 yngede 6-9000 par.

Hættemågen er en af Vejlernes "nøglearter", idet mange andre arter yngler i tilknytning til dens kolonier. Arten er i disse år inde i en alvorlig tilbagegang, såvel i Danmark som internationalt. Det burde overvejes at sætte ind med foranstaltninger, som kunne gavne Hættemågernes ynglemuligheder i Vejlerne, evt. nogle af de ovennævnte forslag.

STORMMÅGE *Larus canus*

55-63 par i Vejlerne.

1100-1650 par Borreholm, Aggersborg Vildtreservat.

Den største koloni i Vejler-området (og en af Danmarks største), på Borreholm ved Aggersund, blev optalt den 27.5. Der var i alt 2140 fugle på og umiddelbart omkring øen, og da det var om morgenen at optællingen fandt sted, er det sandsynligt, at en stor del af fuglene har været til stede i kolonien. Med nogen usikkerhed vurderes øens bestand derfor at være ca. 1100-1650 par, idet maks.-tallet repræsenterer det optalte antal/1,3, som anbefalet af Falk (1990). Bestanden er nogenlunde på linie med de tidligere år. En stikprøve af ægantallet i 44 reder viste: 8x1, 8x2 og 28x3 æg.

På Bygholmengen gav enggennemgangen 7.5 i kombination med en fjernkortlægning 12.5 et resultat på 24-27 par Stormmåger. I Arup Vejle fandtes på Melsig 26.5 30 Stormmågereder. Enkelte kan være overset, så der regnes med 30-35 par herfra. Endelig var der i Kogleakssøen et Stormmågepar, som levede i ubemærkethed, indtil der 11.-13.7 opdagedes 2 dununger.

SILDEMÅGE *Larus fuscus*

2-3 par på Melsig.

I lighed med de senere år var der i 1995 ynglende Sildemåger på Melsig i Arup Vejle - i år formentlig 3 par. Der sås et par over øen allerede den 21.3, og flest, 6 fugle, sås den 2.5.

SØLVMÅGE *Larus argentatus*

200-210 par i Vejlerne (Melsig). 56-86 par på Borreholm.

Den 26.5 blev Melsig gennemgået grundigt, og 202 Sølvmågereder blev fundet (3 kan dog have været Sildemågereder), med 14x1, 49x2 og 137x3 æg, og 2 klækkede reder. Ved et besøg den 27.6 var der stadig ca. 300 varslende fugle over øen. Da enkelte reder kan være overset 26.5, vurderes ynglebestanden til 200-210 par. Bestanden her har været kraftigt stigende, siden bekæmpelsen ved giftudlægning blev stoppet i 1990, og årets bestand var den hidtil største. Sølvmågerne trives åbenbart fint sammen med Skarver.

Den 27.5 om morgenen optaltes alle måger på Borreholm. Af Sølvmåger taltes 112 fugle, hvilket kan repræsentere fra 56 par op til 86 (hvis kun 1,3 fugl pr. par var til stede - samme omregningsfaktor som anvendt ved andre måger). Mest sandsynligt er dog, at alle fuglene har været til stede i kolonien, da det var om morgenen. Ved samme lejlighed noteredes indholdet i 5 tilfældigt fundne reder: 1x1, 2x2 og 2x3 æg. Der kan derudover have ynglet et par Sølvmåger på Bygholmengen, da der 13.6 på enggennemgangen registreredes et varslende par.

I forhold til sidste år var bestanden i år fordoblet på Melsig, men halveret på Borreholm.

FJORDTERNE *Sterna hirundo*

18-21 ynglepar, heraf 17-20 på Melsig.

Den 20.4 sås årets første 2 Fjordterner, i Tømmerby Fjord. Først den 20.5 sås første gang et større antal, 9, i Arup Vejle.

I år slog den lille koloni af Fjordterner sig ned på Melsigs sydvestspids, og ikke på nordøstspidsen som andre år. Grunden til dette skift er utvivlsomt Skarvernes tilstedeværelse; hættemågekolonien på nordøstspidsen var i år indskrænket til 136 reder, og denne del af øen har igennem de senere år i stigende omfang været benyttet som landingsbane for Skarver. Mod sydvest, hvor øen er mere sumpet, har Hættemågerne bedre kunnet holde stand, og det var her ude på den yderste spids, at Fjordterneerne i år forsøgte sig. Her taltes den 26.5 17 reder: 2x1, 8x2 og 7x3 æg. Formentlig blev ikke alle reder fundet, så der regnes med 17-20 par. Den 27.6 kunne det konstateres, at de fleste fugle havde opgivet yngleforsøget, nu fandtes blot 3 reder (1 med æg og 2 med unger), og kun få voksne fugle varslende over kolonien.

Udover Melsig varslende et par på østsiden af Østerild Fjord den 11.5. Herefter sås der ikke før 9.7 tegn på yngel på stedet; denne dag blev et ungekuld på 3 fodret ved Arupdæmningen.

HAVTERNE *Sterna paradisaea*

173-197 ynglepar, heraf 100-120 Aggersborg Vildtreservat og 72-75 Bygholmengen.

De første Havterner sås 10.4. Ved månedsskiftet april/maj var formentlig størstedelen af ynglebestanden ankommet. Den 20.4 iagttoges en parring på Bygholmengen, og 3.7 iagttoges første flyvefærdige juvenile, på Limfjorden ved Bygholmdæmningen.

Den 27.5 kortlagdes i alt 195-205 Havterner på Borreholm og en lille stenrevle ud for Borreholms østspids, hvoraf 40-45 fugle blev vurderet som ikke-ynglende. Der vurderes alligevel at

have været min. 100 ynglepar, og maks.-tallet er udregnet ved hjælp af standard-omregningsfaktoren for måge- og ternekolonier på 1,3, idet 155-160 fugle vurderedes som værende ynglefugle - $155/1,3=119$ - altså en bestand på ca. 100-120 ynglepar. Der fandtes 17 reder: 4x1, 9x2 og 4x3 æg. Den 19.6 var stenrevlen øst for Borreholm oversvømmet, og ca. halvdelen af bestanden måtte dermed opgives yngleforsøget.

På Bygholmengen fandtes ved en fjernkortlægning med teleskop den 12.5 72-75 par Havterner, næsten alle som rugende.

På Hovsør Røn fandtes ingen ynglende Havterner ved besøg 11.5 og 15.6. I stedet sås et varslende par 2.6 på Arup Holm, og 15.6 varslede et par et usædvanligt sted, på vestsiden af Østerild Fjord. Dette sidste par regnes kun som usikkert.

Havternebestanden på både Bygholmengen og i Aggersborg Vildtreservat var i år blandt de hidtil største, mens der på Hovsør Røn tidligere er fundet op til over 100 par. Områdets totale bestand har i de senere år, efter at Aggersborg fra 1991 har indgået i tallene, toppet på omkring 200 par. Det formodes, at det er de samme fugle, der rokerer rundt mellem kolonierne.

SORTTERNE *Chlidonias niger*

23-26 ynglepar, meget ringe ynglesucces.

Først den 2.5 sås 2 fugle i Selbjerg Vejle. Herefter forløb ankomsten hurtigt, og der taltes flest fugle i perioden fra 8.5 (41) til 20.5 (45). Maksimum-tællingen var den 11.5 (46).

Det viste sig hurtigt, at fuglenes foretrukne opholdssted var i den nordlige del af Bygholmengen, mellem Krapdiget og Halvkanalen, i en parcel som i år lå åben efter flere års kombineret vinterrørhøst og sommerslåning, og hvor vandstanden p.g.a. det reetablerede Krapdige var exceptionel høj. Her taltes i perioden 9.5-1.6 ved adskillige lejligheder 32-34 fugle, og endnu den 16.6 23. I dette område blev midt i maj, med en del forstyrrelse til følge, udlagt redningskranse som alternative redemuligheder for Sortterneerne, men fuglene valgte mere naturlige redesteder, og den 13.6 på enggennemgangen fandtes tilfældigt 5 reder, anlagt på tuer i det stadig meget våde miljø. En af rederne indeholdt 1 æg, de øvrige var fuldlagte 3-ægs-kuld, hvoraf klækningen i én rede var i gang. 20 fugle varslede over området ved denne lejlighed.

I den traditionelle lokalitet Kogleakssøen sås igennem hele sæsonen kun få fugle på fouragerings-besøg, bortset fra dagene 13.-16.5, hvor 31-35 fugle opholdt sig her, inden de endnu havde etableret sig fast på Bygholmengen.

Årets bestandsopgørelse er udregnet således: minimumstallet udgøres af halvdelen af det maksimale antal talte fugle: $46/2=23$, og maksimumstallet er konstrueret ved at dividere antallet af fugle talt i selve kolonien, hvor maks.-tallet var 34, med omregningsfaktoren 1,3: $34/1,3=26$.

Som det har været tilfældet siden 1989 havde Sortterneerne i 1995 en særdeles ringe ynglesucces. Arten er bl.a. sårbar overfor kraftigt blæsevejr, da rederne ofte er placeret lige i vandlinien og derfor let overskyllles. Mange år har blæsevejr været mistænkt for at have bidraget til fuglenes ringe succes. En stiv kuling fra nord og vest i dagene 18.-19.6 ødelagde tilsyneladende Sortternernes yngleforsøg i 1995. Tidspunktet var meget uheldigt, idet der formentlig har været helt små unger i mange af rederne. Herefter sås kun meget få fugle over kolonien, men der sås dog sporadisk ungefodring endnu 21.6, så enkelte reder må have overlevet. Først den

3.8, blev 2 flyvefærdige unger set over søen lige nord for Halvkanalen.

Efter den 19.6 begyndte Sortterneerne at optræde på ikke-ynglelokaliteter, og fra sidst i juni sås det traditionelle mønster efter ynglesæsonen, hvor fuglene typisk overnattede i Tømmerby Fjord og fouragerede i Selbjerg Vejle om dagen. Den 13.7 sås et decideret sydtræk, 16 fugle trak fra Selbjerg Vejle og stik syd. Der blev dog ved med at opholde sig Sortterneer i Vejlerne noget senere end normalt i 1995, i august op til 15 fugle i Han Vejle, Lund Fjord og Selbjerg Vejle, og sidste observation var den 17.9 i Selbjerg Vejle.

Efter et parantal på 26-30 i 1994 faldt bestanden yderligere i 1995. En bestand i denne størrelsesorden er den mindste i Vejlerne siden 1930'erne. Der ynglede i 1978-85 65-80 par Sortterneer, herefter lå niveau'et 1986-93 på 40-50 par, hvorefter der altså er sket et yderligere fald i 1994-95. Bestandsnedgangen er et resultat af, at ynglesucces'en har været meget dårlig siden 1989. Mange faktorer kan tænkes at spille ind på ynglesucces'en - bl.a. vandstanden, predation fra den efterhånden meget store Rævebestand, forringelse af vandkvaliteten, forringelse af fourageringsområderne p.g.a. for ringe græsning etc. - og som nævnt også vejret. De tidligere meget benyttede lokaliteter Lund Fjord og Han Vejle har ikke huset ynglekolonier igennem flere år, hvilket kunne indikere, at vandkvaliteten er en afgørende faktor. Også betydningen af tilknytning til Hættemågekolonier kunne tænkes at spille ind. At en meget høj vandstand igennem hele ynglesæsonen er af stor betydning for ynglesuccesen antydes af, at året med den suverænt bedste ungeproduktion (min. 43 ungfugle) tillige var året med den suverænt bedste vandstand i maj måned, nemlig 1983, hvor vandstanden p.g.a. en ekstremt stor mængde nedbør nåede op på 20-30 cm over det normale, og hvor dette overskud af vand holdt sig hele ynglesæsonen igennem. Men den høje vandstand i 1994 og 1995 har altså ikke været nok til at sikre ynglesucces'en.

I de seneste par år har af Aage V. Jensens Fonde været udlagt redningskranse som alternative redesteder. I år var 18 redningskranse lagt ud i søen mellem Krapdiget og Halvkanalen, til dækkede med plantemateriale, men ligesom tidligere år viste terneerne ikke de kunstige reder større interesse. Enkelte Hættemåger byggede dog reder på kransene. Det kan næppe være mangel på egnede redesteder, der har forhindret Sortterneerne i at yngle med succes i Vejlerne.

ENGPIBER *Anthus pratensis*

404-408 ynglepar kortlagt, heraf 58 på Bygholmengen og 200-202 på fjordlokaliteterne.

Den 10.3 hørtes den første syngende Engpiber ved Ør. Landkanal. Kortlægningen er foregået fra den 10.4, men de fleste er først kortlagt på enggennemgangene i maj og juni. Enhver registrering er ved bearbejdningen regnet som et par; de fleste kortlægninger drejer sig om syngende eller ungevarslende fugle. Første ungfugl sås 31.5 ved Selbjerg Vejle.

Optælling af Engpiberbestanden er foregået siden 1986 (med undtagelse af 1988), og der er fundet mellem 73 og 511 territorier, med en kraftigt stigende tendens i løbet af perioden, som kan have noget med vinterklimaet at gøre.

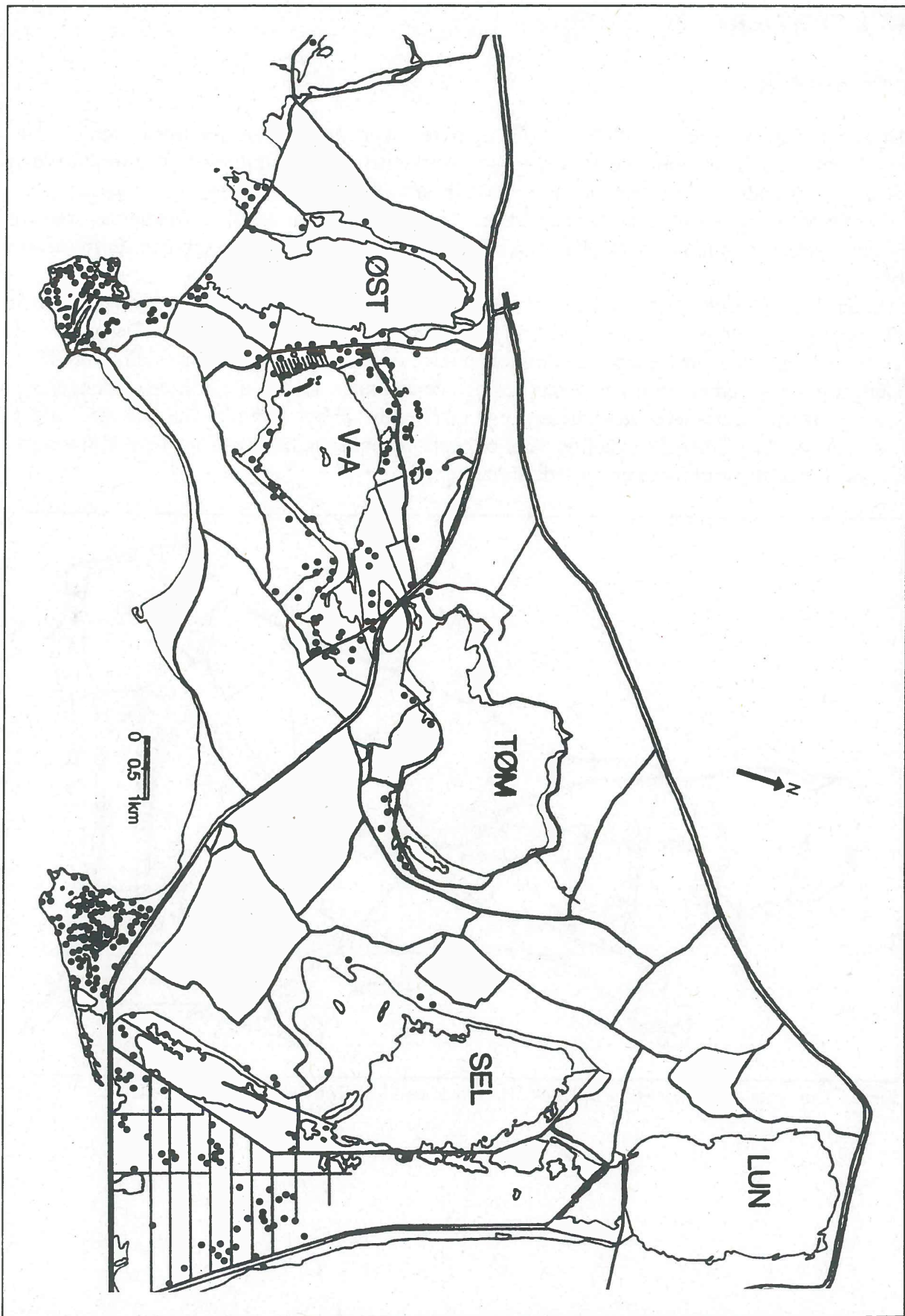

Fig. 28 Engpiber, territoriefordeling 1995. Udenfor kortet: 45 territorier på Fjordholmene.

GUL VIPSTJERT *Motacilla flava*

38-41 ynglepar.

De første Gule Vipstjerter i 1995 sås 29.4, og flere ankom hurtigt derefter. Bestanden er kortlagt igennem hele sæsonen. Første territorium kortlagdes 12.5. Samtlige sete territoriehævdende/ungevarslende par er plottet på kort, og ved bearbejdningen er alle regnet som ynglepar.

De fleste er registreret på de sene enggennemgange i juni, hvor de Gule Vipstjerter, som har unger, optræder ret iøjne- og øre-faldende. Par, som ikke har ynglesucces, bliver derimod let overset.

Siden 1978 er registreret imellem 20 og 65 par. Der har ikke været nogen langsigtet tendens i bestandssvingningerne, bortset fra en markant tilbagegang på Bygholmengen. Der var i 1978-79 lige så mange ynglepar på Bygholmengen, som der er i hele Vejlerne idag - 38-45. Dengang var hovedudbredelsen på den vestlige del af engen. Denne del af Bygholmengen er siden groet til i tagrør over store arealer, og i takt hermed er bestanden af Gul Vipstjert faldet.

Artens yngler på meget forskelligartede biotoper, spændende fra korn- og andre kulturmarker over våde enge til tyndt bevoksede strandvolde.

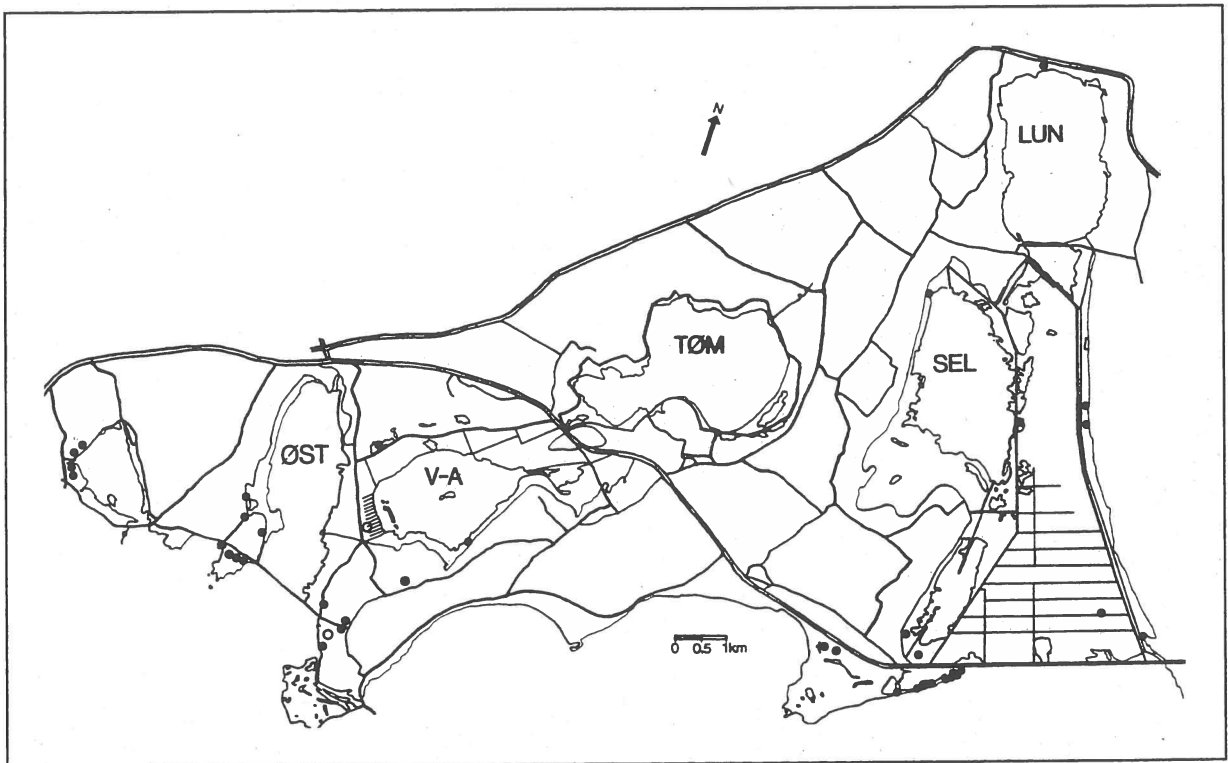

Fig. 29 Gul Vipstjert, territoriefordeling 1995. Udenfor kortet: 0-1 territorium på Fjordholmene.

NATTERGAL *Luscinia luscinia*

4 syngende hanner.

Efter 13 syngende hanner i 1994, rådede i 1995 mere normale forhold. Den 7.5 sang 2 fugle ved Selbjerg Vejle, den 5.6 hørtes en fugl nord for Østerild Fjord, og den 6.6 og 12.6 hørtes samme fugl i pilekrat nord for Tovsig-enge ved Tømmerby Fjord.

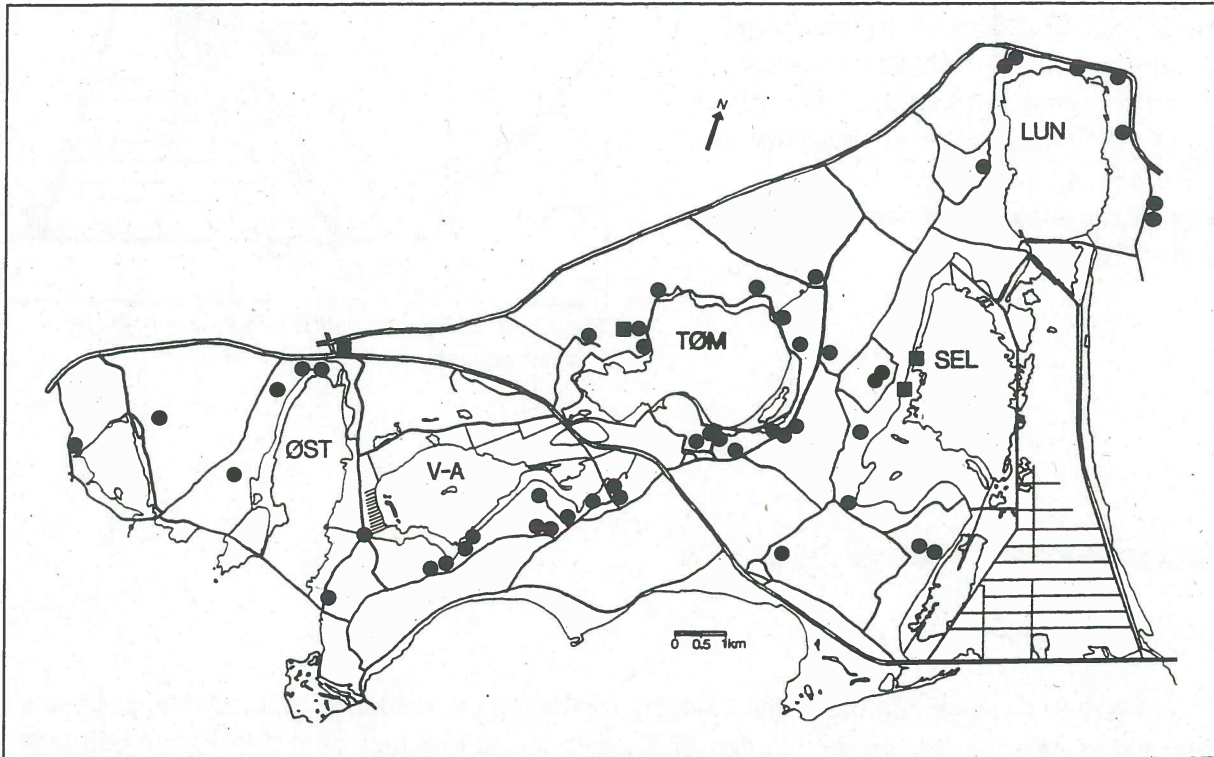

Fig. 30 Nattergal (■) og Bynkefugl (●), territoriefordeling 1995.

BYNKEFUGL *Saxicola rubetra*

50 kortlagte territorier.

Den første Bynkefugl sås ved Selbjerg Vejle den 30.4. Herefter ankom hurtigt flere, og første gang en syngende fugl blev kortlagt var den 9.5. Igennem sæsonen er alle territoriehævdende Bynkefugle kortlagt, og blot én registrering er regnet som et territorium. Årets bestand på 50 par er meget tæt på sidste års resultat, 51 par, og er den laveste i de 6 år, Bynkefuglene omkring Vejlerne er blevet kortlagt. Top-noteringen har været 84 kortlagte territorier.

I modsætning til Engpiber og Gul Vipstjert, som især forekommer på de fugtige og kortgræssede enge inde i reservatet samt på Limfjords-strandengene, holder Bynkefuglen til på lidt mere tørre, tilgroede, ferske, evt. forsurede, botanisk mere diverse enge, samt i visse tilfælde på sandede, overdrevsagtige steder eller i kanten af kulturmarker (blot der er grøftekanter med mange høje urter).

GRÆSHOPPESANGER

Locustella naevia

3-4 syngende i de Østlige Vejler.

Én Græshoppesanger sang i Lynge Mose i perioden 7.5-17.5, én på Ør. Landkanal-diget den 22.5, og 1-2 på Skårup Odde 18.5-23.5. Der var to forskellige sangposter med 3-400 meters afstand. Den ene benyttedes kun den 18.5, og det kan være denne fugl, som har flyttet sig.

Der høres sædvanligvis lidt flere Græshoppesangere omkring Vejlerne end i 1995.

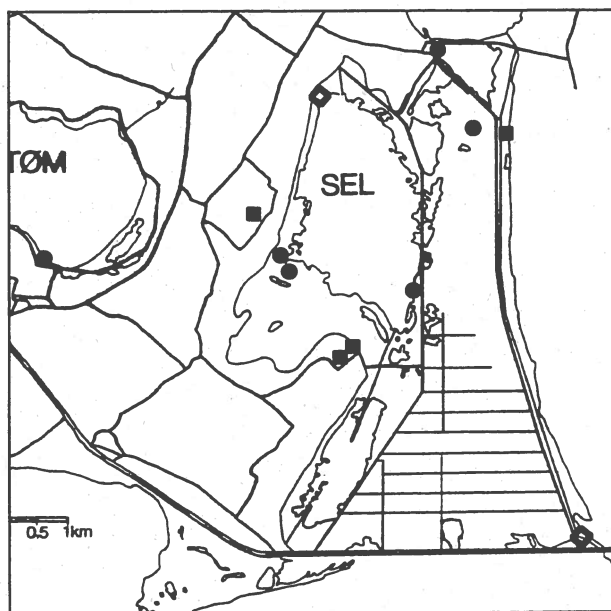

Fig. 31 Græshoppesanger (■), Savisanger (●) og Drosselrørsanger (◇), sangposter 1995.

SAVISANGER *Locustella luscionides*

6 syngende hanner.

Den første Savisanger summede den 24.4, fra rørskovene i vestsiden af Selbjerg Vejle. Denne fugl hørtes gentagne gange frem til den 11.5, og en anden fugl med en lidt sydligere beliggende sangpost hørtes i perioden 30.4-8.5. Der var kun ca. 300 meter imellem de to sangposter.

Senere dukkede nye fugle op: den 3.5 i Han Vejle (hørt indtil 19.5), den 12.5 ved Maskinhuset, Tømmerby Fjord (hørt indtil 6.6), den 4.6 på østsiden af Selbjerg Vejle (hørt igen 24.6, 29.7 og 8.8), og endelig én i Bygholm Nord Rørskov den 4.8.

Adskillige af årets sangposter må betegnes som "traditionelle", og det er sandsynligt, at enkelte Savisangere kommer tilbage til Vejlerne flere år i træk. De ofte langvarige sangperioder samt fangst af ungfugle under ringmærkningen i Han Vejle tyder på, at arten er en reel ynglefugl i Vejlernes rørskove.

DROSSELRØRSANGER *Acrocephalus arundinaceus*

2 syngende fugle.

Efter fravær af Drosselrørsanger-sang i Vejlerne siden 1988, med undtagelse af en enkelt fugl set i 1989 og én hørt ved en enkelt lejlighed i 1993, var det glædeligt med hele 2 fugle i 1995. Ingen af dem hørtes dog mere end én gang; den ene den 3.6 om formiddagen i sydenden af Ør. Landkanal, den anden om natten den 5.6 i nordenden af Selbjerg Vejle.

SIVSANGER *Acrocephalus schoenobaenus*

Selbjergtaksering: maks. 76 syngende på én taksering, totalt min. 78 sangterritorier.
Ør. Landkanaltaksering: 57 syngende.
Tømmerbytaksering: 67 syngende.

Den første Sivsanger i 1995 hørtes den 25.4 i Bygholm Nord Rørskov.

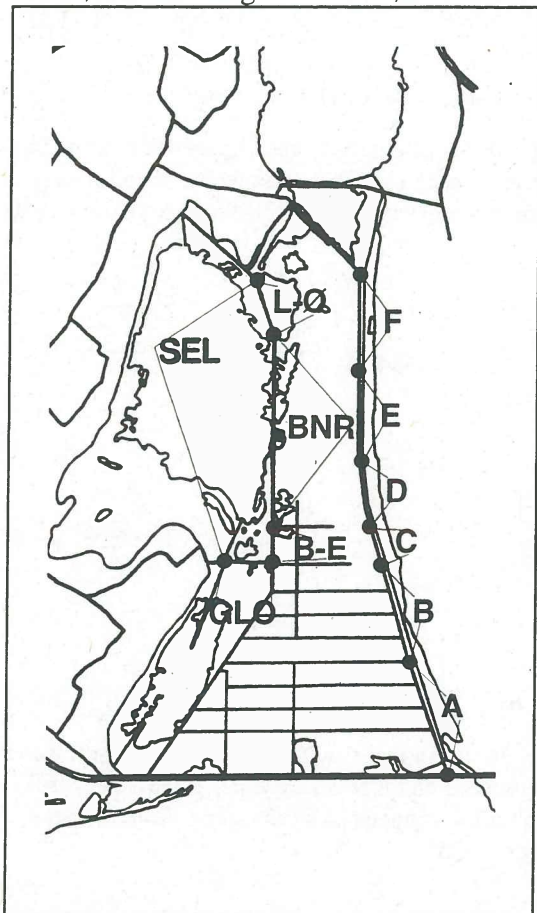

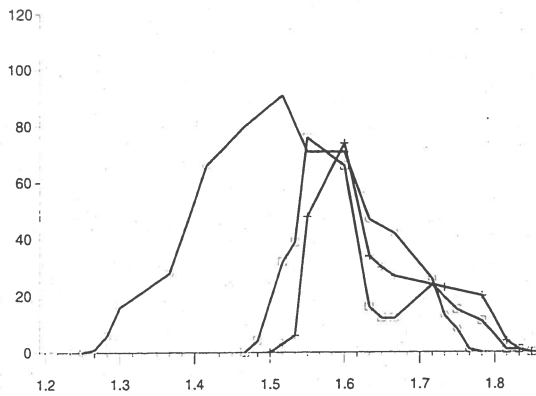
Fig. 32 Inddeling af Selbjerg- og Ør. Landkanaltakseringerne.

vejr, og ialt 57 syngende Sivsangere noteredes, fordelt på takseringens afsnit (se fig. 32) således: A 8, B 9, C 4, D 10, E 15 og F 11. På Tømmerbytakseringen, som gennemførtes 6.6 kl. ca. 01-06, var det i starten stille, men det blæste lidt op fra vest i løbet af morgenen. Her hørtes i alt 67 syngende Sivsangere, heraf 32 i reservatet og 35 i randområderne.

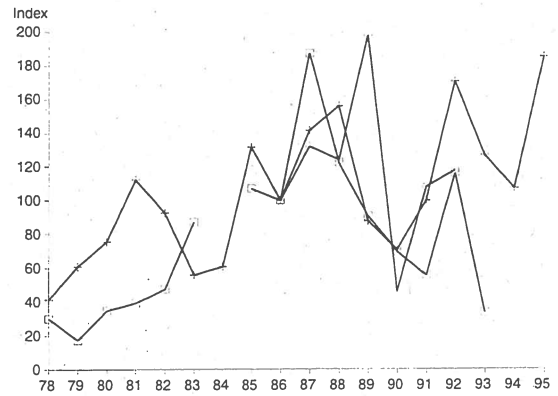
Resultatet for Selbjergtakseringen i år er blandt de højeste feltstationen har registreret. Takseringen 19.5 var den hidtil største enkelttælling, mens der tidligere ved kombination af maksimum-tallene fra takseringens delområder er fundet op til 84 syngende (fig. 34). På de to øvrige takseringer var årets resultater omtrent gennemsnitlige. Bestandssvingningerne langs de tre takseringsruter har ikke fulgt et parallelt forløb, og de afspejler bl.a. lokale forhold, først og fremmest påvirkning af rørskær, samt i enkelte tilfælde vejret under optællingen. Der var dog tale om et generelt højt niveau i 1985-88(89), generelt lave tal i 1990 og pæne tal i 1992.

Linietakseringer: Fra den 30.4 registreredes syngende hanner på Selbjergtakseringen, og 19.5 nåedes maksimum-tallet på denne taksering, 76 syngende hanner. Fig. 32 viser placeringen og inddelingen af Selbjergtakseringen, og fig. 33 viser sangaktiviteten i løbet af sæsonen for de tre rørskovsarter, som primært overvåges på denne taksering. Efter kulminationen i sangaktivitet den 19.5 noteredes endnu et højt antal, 66, den 4.6, hvorefter aktiviteten hurtigt faldt, og niveau'et lå i juni måned på 12-16 syngende fugle. Den 8.7 hørtes 24 syngende, hvorefter aktiviteten i løbet af juli ebbede ud, og sidste hørtes den 10.8. Ved en summering af maksimum-tallene fra takseringens forskellige delområder fås ialt 78, fordelt med 7 i Bygholm Nord Rørskov (BNR), 2 Bygholmen (B-E), 7 Glombak (GLO), 57 Selbjerg Vejle (SEL) og 5 Læssø (L-Ø). På de fleste af delområderne taltes det maksimale antal syngende fugle den 19.5, men der noteredes et lidt højere antal på Selbjerg-delen den 4.6. Det er normalt, at Sivsangerens sangaktivitet kulminerer sidst i maj/først i juni.

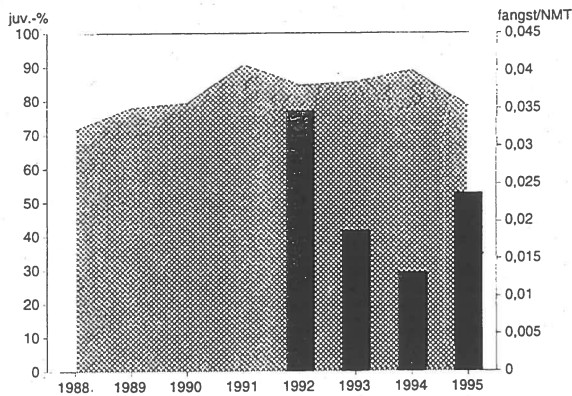
Sivsangeren og de øvrige rørskovsfugle bliver optalt én gang hver sæson på yderligere to takseringer. Ør. Landkanaltakseringen blev i år gennemført om morgenen 4.6 i perfekt, stille

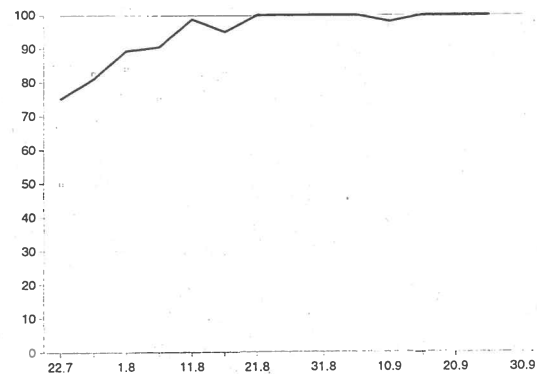
Fig. 33 Sivsanger (□), Rørsanger (+) og Rørspur (○) 1995. Sangaktivitet i løbet af sæsonen på Selbjergtakseringen.

Fig. 34 Sivsanger. Syngende hanner (index) på Selbjergtaksering (+), Ør. Landkanaltaksering (○) og Tømmerbytaksering (□) 1978-95. Index 100 = 1986.

Fig. 35 Sivsanger. Ungfugleprocent under rørskovsringmærkningen 1988-95, samt fangede fugle pr. NMT 1992-95, i pentade 41-43.

Fig. 36 Sivsanger. Ungfugleprocent under rørskovsringmærkning i løbet af sæsonen, 1988-95. Optrukken linie = gennemsnitlig fordeling, firkant-mærkning = 1995.

Ringmærkning: Udover taksering af syngende fugle overvåges rørskovs-spurvefuglene også ved ringmærkning om efteråret, i Han Vejle. Dette materiale kan især anvendes til at sige noget om ungfugleprocenten, og dermed ynglesucces'en. I 1995 fangedes i perioden 19.7-21.9 195 Sivsangere, fordelt på 26 adulte og 169 juvenile (87%). I pentade 41-43 (20.7-3.8), hvor det formodes, at langt størsteparten er lokale ynglefugle, var ungfugleandelen 78%. Siden rørskovsringmærkningen i Han Vejle startede i 1988 har ungfugleprocenten i pentade 41-43 varieret mellem 72 og 91 (fig. 35). Ungfugleandelen i løbet af sæsonen 1995 er vist på fig. 36, hvor samtidigt den gennemsnitlige fordeling 1988-95 er vist. Der var altså en lavere andel af ungfugle i 1995 end normalt. På fig. 35 er, udover ungfugleprocenten, vist antal fangede Sivsangere ialt pr. netmetertime (NMT), ligeledes i pentade 41-43, for årene 1992-95. Svingningerne i ungfugleandelen følger ikke svingningerne i antallet af syngende fugle på linietakseringerne, men der ser ud til at være en sammenhæng mellem fangsten pr. NMT 1992-95 og index'et for Selbjergtaks'en.

Tabel 10 Sivsanger fangst pr. år, egne genfangster efterfølgende år							
1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
161	10	1	1	1	-	-	-
	207	1	-	-	-	-	-
		261	2	1	-	-	-
			153	2	-	-	-
				146	1	1	-
					104	-	1
						121	1
							195

Ringmærkningen kan endvidere fortælle om fuglenes overlevelse fra år til år. Tabel 10 viser, at det ikke er mange Sivsangere, der fanges flere år i træk (de mange genfangster i 1989 skyldes, at der dette år blev ringmærket om foråret).

KÆRSANGER *Acrocephalus palustris*

36 syngende fugle.

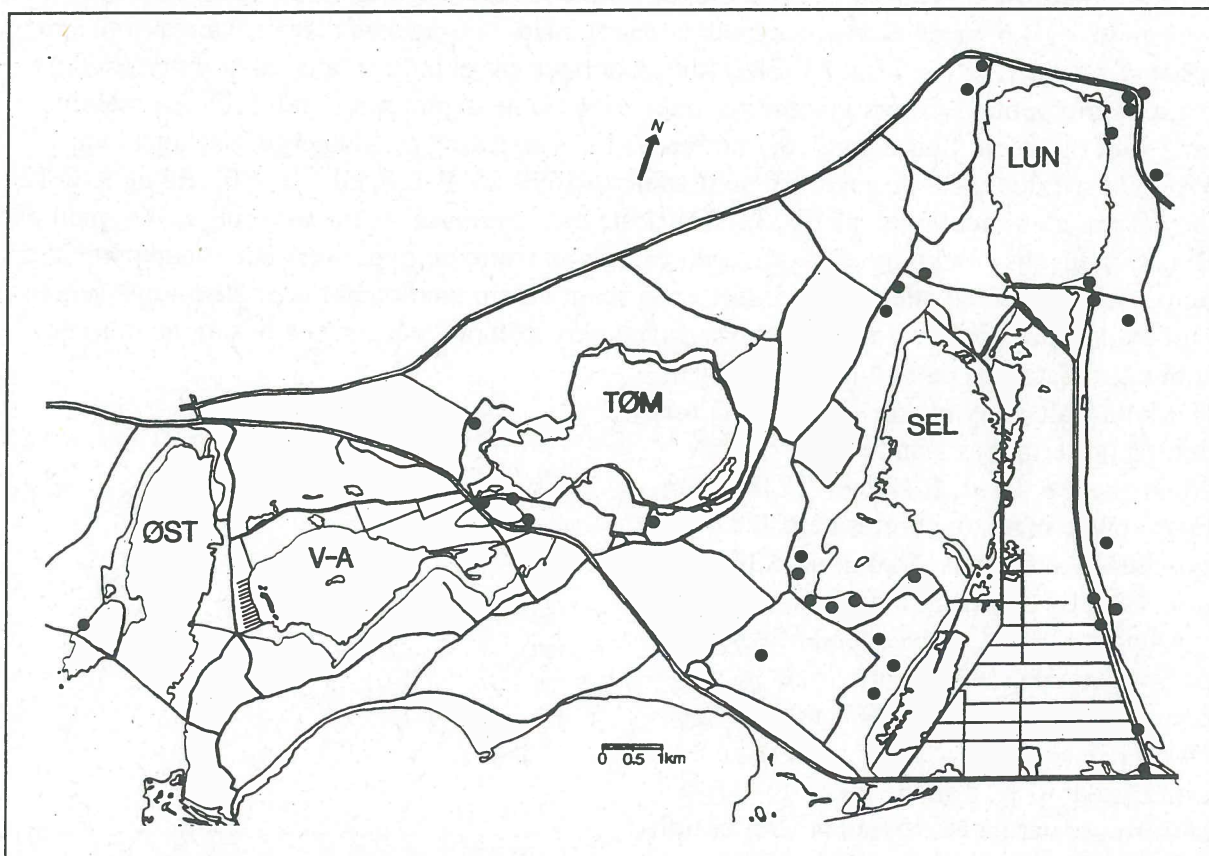

Fig. 37 Kærsanger, sangterritorier 1995.

Den 24.5 sang årets første Kærsanger ved Selbjerg Vejle; den sidste hørtes den 3.7. Flest registreredes 4.-5.6, hvor der hørtes henholdsvis 8 og 9 Kærsangere, og igen den 15.6 (6). De fleste af fuglene er hørt på natlytninger, og antallet af registrerede fugle er derfor lige så meget en afspejling af observatøernes lytteaktivitet som af Kærsangernes sangaktivitet. En del sang dog i fuldt dagslys og registreredes på enggennemgangene.

Territoriernes fordeling er vist på fig. 37. Fra 14 af sangposterne er der hørt sang mere end én gang, men mange sangposter er beliggende på steder, der besøges sjældent. Der er siden 1978 sket en gradvis stigning, fra som regel < 10 territorier 1978-84 og 14-15 i 1985-87, til et niveau på 20-33 fugle fra 1988. Årets "bestandsopgørelse" er den største, der er registreret.

I år blev en fugl med føde i næbbet set på jernbanedæmningen imellem Lund Fjord og Han Vejle 27.6. Mærkeligt nok fangedes ingen fugle under rørskovsringmærkningen om efteråret.

RØRSANGER *Acrocephalus scirpaceus*

Selbjergtaksering: maks. 74 syngende på én taksering, totalt min. 87 sangterritorier.
 Ør. Landkanaltaksering: 89 syngende.
 Tømmerbytaksering: 428 syngende.

Den 29.4 sang årets første Rørsanger ved Østerild Fjord.

Linietakseringer: På Selbjergtakseringen noteredes Rørsangeren første gang 10.5 med 3 syngende, og 4.6 nåedes årets maksimumstilling med 74 syngende hanner. Sangaktiviteten i løbet af sæsonen er vist i fig. 33. Efter kulminationen sås et hurtigt fald i aktiviteten (délvist p.g.a. få morgentakseringer i denne periode), men fra med. juni til ult. juli faldt aktiviteten langsomt og jævnt. Sidste gang, der noteredes Rørsangersang på Selbjergtakseringen, var 10.8. De største tal for de enkelte delområder var BNR 25, B-E 6, GLO 8, SEL 36 og L-Ø 12 (se delområde-inddelingen på fig. 32). De fleste maksimumstal er fra takseringen 4.6, men på Byholmengens strækning af takseringen var der en større tælling på et andet tidspunkt (25.5), og på Selbjerg-delen allerede 19.5. Det er normalt, at kulminationen finder sted noget senere i juni måned end i år. Ør. Landkanaltakseringen blev gået om morgenen 4.6, samme morgen som kulminationen på Selbjergtakseringen.

Her taltes ialt 89 syngende Rørsangere, fordelt på takseringens afsnit (se fig. 32): A 24, B 18, C 6, D 11, E 13 og F 17. På Tømmerbytakseringen 6.6 hørtes hele 428 syngende Rørsangere, fordelt med 367 i reservatet og 61 udenfor ringkanalen.

Antallet af territoriehævdende Rørsangere på Selbjergtakseringen var i år tæt på gennemsnittet. Der er siden 1978 talt imellem 44 og 139 syngende hanner, med store udsving fra år til år. Tallene for de to øvrige takseringer var ganske høje i år. Der er tidligere talt fra 55 til 122 syngende på Ør.

Landkanaltakseringen, og på Tømmerbytakseringen har tallene ligget mellem 146

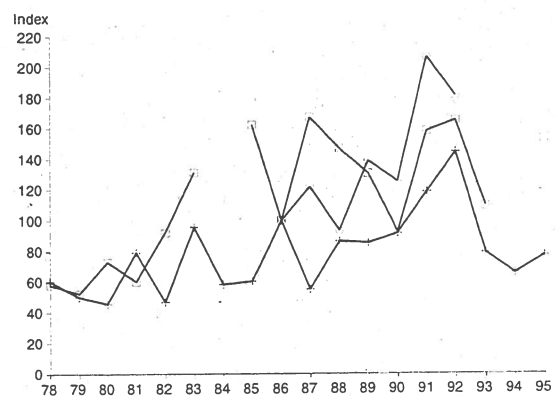

Fig. 38 Rørsanger. Syngende hanner (index) på Selbjergtaksering (+), Ør. Landkanaltaksering (O) og Tømmerbytaksering (□) 1978-95. Index 100 = 1986.

og 467. Bestandssvingningerne for de tre takseringer er vist på fig. 38. Det skal bemærkes, at Tømmerby- og Ør. Landkanal-takseringerne ikke er blevet konsekvent gennemført hvert år (Ør. Landkanal- startedes først i 1986). Svingningerne fra år til år er ikke parallelle for de tre takseringer, og må formodes bl.a. at afspejle omfanget af rørskeer langs takseringsruterne, ligesom i enkelte tilfælde vejret under optællingerne har påvirket resultatet. Der var dog tale om generelt få fugle i 1978-80 og et højt niveau i 1991-92 over hele linien.

Ringmærkning: Rørskovsringmærkningen i Han Vejle gav i år 670 nymærkede Rørsangere samt 14 genfangster af egne mærkede fugle fra tidligere år. Fuglene fangedes mellem den 19.7 og den 9.10. Over hele sæsonen var aldersfordelingen 14% adulte fugle og 86% juvenile. I pentaderne 41-43 (20.7-3.8), hvor størstedelen af fangsten formodes at være af lokal herkomst, var ungfugleandelen 71%. Fig. 39 sammenligner ungfugleandelen i pentade 41-43 for årene siden 1988. Værdierne har varieret mellem 61% og 86%. Ungfugleandelen i løbet af sæsonen 1995 er vist på fig. 40, som også viser den gennemsnitlige fordeling 1988-95. Det ses, at der i år var tale om en gennemsnitlig ungfugleproduktion. Antallet af fangede Rørsangere ialt pr. netmetertime (NMT) i pentaderne 41-43 vises ligeledes på fig. 39, for årene 1992-95. Ligesom hos Sivsanger følges index'et for syngende hanner på Selbjergtakseringen og fangsten pr. NMT i årene 1992-95 pænt ad.

Mange Rørsangere lever i adskillige år, og genfanges under ringmærkningen, hvilket illustreres af tabel 11. Genfangsterne har siden 1991 årligt udgjort mellem 2,1% og 3,4% af den samlede fangst.

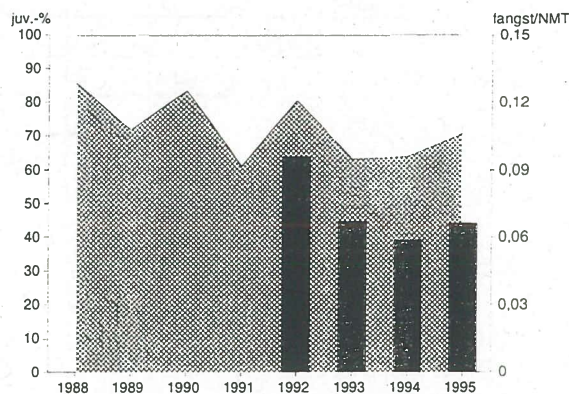

Fig. 39 Rørsanger. Ungfugleprocent under rørskovsringmærkningen 1988-95, samt fangede fugle pr. NMT 1992-95, i pentade 41-43.

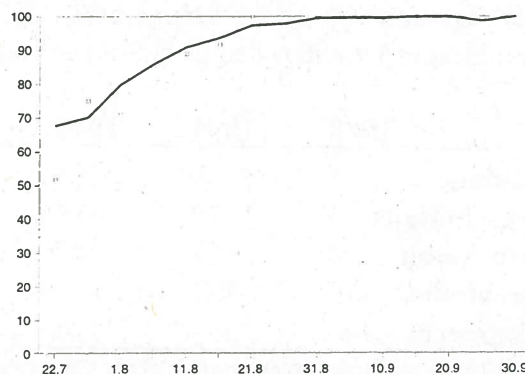

Fig. 40 Rørsanger. Ungfugleprocent under rørskovsringmærkningen i løbet af sæsonen, 1988-95. Optrukken linie = gennemsnitlig fordeling, firkantmærkning = 1995.

Tabel 11 Rørsanger fangst pr. år, egne genfangster efterfølgende år

1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
322	4	3	1	1	-	-	-
	666	17	4	2	-	-	-
		1160	17	4	6	3	1
			854	5	5	5	1
				549	6	1	2
					488	9	1
						676	9
							670

Tabel 13 Skægmejse fangst pr. år, egne genfangster efterfølgende år

1990	1991	1992	1993	1994	1995
124	1	2	1	-	-
	236	26	4	1	-
		607	7	-	-
			297	-	-
				166	3
					131

SKÆGMEJSE *Panurus biarmicus*

Ynglebestand ukendt, men stor.

Det er umuligt at opgøre ynglebestanden, da Skægmejserne ikke optræder territoriehævdende på en måde, så det lader sig registrere. I stedet må man nøjes med indextal i form af forskellige typer registreringer og forskellige måder at behandle talmaterialet på. Nogle af tallene, som kan uddrages af materialet, er præsenteret i tabel 12.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Obs.dage	5	38	108	152	175	181	119	194
Maks. Seltaks	4	10	38	93	224	203	55	80
Maks. totalt	4	11	47	93	324	219	102	105
Sum af obs.	12	127	977	1931	4313	4237	1418	2946
Ringmærk.	-	-	124	236	607	297	166	131

Tabel 12 Skægmejse. Oversigt over observationsmaterialet 1988-95. Obs.dage=antal observationsdage, Maks. Seltaks=maksimumstælling på Selbjergtakseringen, Maks. totalt=største tælling på én dag, Sum af obs.=årssum af samtlige observationer, Ringmærk.=antal ringmærkede fugle.

Ca. 2,2% af årets fangst af Skægmejser under ringmærkningen i Han Vejle bestod af genfangster af tidligere mærkede fugle - se tabel 13. I 1992 og 1993 bestod ca. 4% af fangsten af aflæsninger fra tidligere år.

Af de 131 ringmærkede fugle i perioden 19.7-10.10 var 62 (47%) definitivt ungfugle, men en del af de udfarvede fugle har givetvist også været årsunger, da de efter første fjerskifte ikke kan aldersbestemmes. Indtil 1.9 var 82% sikre ungfugle, mens der blandt 61 fangede fugle i september-oktober kun var 4 fugle, som sikkert kunne bestemmes til ungfugle.

Fig. 41 viser årets registreringer af Skægmejse på Selbjergtakseringen. 33% af det samlede materiale hidrører fra denne aktivitet, og kun i 13 pentader noteredes ingen Skægmejser på denne taksering. Der var et lavt registreringsniveau indtil ungfuglene begyndte at komme

frem. Den 4.6 sås de første 3 juvenile fugle, i Han Vejle, men at dømme efter registreringerne på Selbjergtakseringen var det først i juli, at mange unger for alvor blev flyvefærdige. De største tal sås i forbindelse med "højflugt"-aktivitet i oktober måned. Årets største tælling totalt blev på 105 fugle den 11.10.

Af samtlige kønsbestemte observerede fugle igennem sæsonen var 58% hanner (n=295), og i ringmærkningsmaterialet var der også en mindre overvægt af hanner: 52%.

Skægmejseens bestandsniveau i 1995 var, omend ikke lige så højt som i 1992-93, stadig meget højt sammenlignet med for få år siden, og der blev produceret masser af unger.

Størrelsen på bestanden kan ikke opgøres med nogen sikkerhed, men et - forsigtigt! - gæt lyder på i størrelsesordenen 500-1000 par og en efterårsbestand på mindst 10000 fugle.

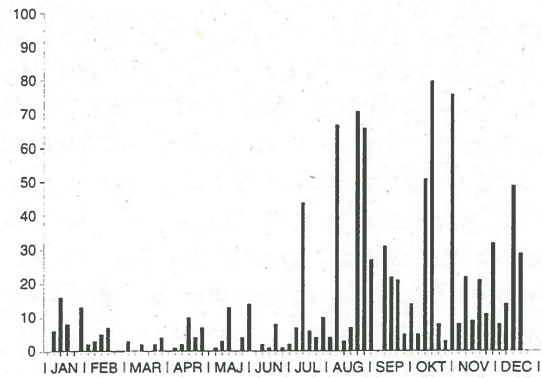

Fig. 41 Skægmejsen 1995. Optællinger på Selbjergtakseringerne, årsfordeling (pr. pentade).

PUNGMEJSE *Remiz pendulinus*

Måske 4-7 ynglepar.

Fra 26.4 til 20.6 gjordes 7 spredte iagttagelser af Pungmejsen i Tømmerby Fjord, Selbjerg Vejle, Han Vejle og langs Ør. Landkanal. Ingen af fundene var under omstændigheder, som oplagt tydede på, at der var gang i yngleaktiviteterne, og der fandtes ingen reder. Bortset fra to observationer i Selbjerg Vejle sås fuglene på typiske steder for arten; i pilekrat langs kanalerne. Da det især langs Tømmerby Ringkanal er meget utilgængelige strækninger, kan iagttagelserne udmærket dreje sig om ynglefugle, selvom der kun foreligger én iagttagelse fra hvert sted. Ud fra spredningen af lokaliteterne vurderes det, at de kan repræsentere op til 4-7 par.

Efterårssamlingerne i Han Vejle, indledt med 11 fugle den 2.8, var meget små sammenlignet med de foregående år. De 11 den 2.8 var maksimums-forekomsten, ellers sås op til 8-10 fugle ved flere lejligheder, og det drejer sig formentlig om samme familieflok.

RØRSPURV *Emberiza schoeniclus*

Selbjergtaksering: maks. 91 syngende på én taksering, totalt min. 121 sangterritorier.

Ør. Landkanaltaksering: 69 syngende.

Tømmerbytaksering: 101 syngende.

Den 4.2 sås en han i fuld yngledragt, og 24.2 hørtes den første syngende han. Den 30.4 blev et redebyggende par iagttaget, og 31.5 sås første juv.

Linietakseringer: Sangaktiviteten på Selbjergtakseringen i løbet af sæsonen er vist på fig. 33. Der var en jævn stigning i løbet af marts/april indtil dagen med flest syngende fugle, den

10.5 (91), og efter denne kulmination var der stadig et højt aktivitetsniveau igennem lang tid. Endnu 4.6 hørtes 71 syngende Rørspurve, og herefter var der et jævnt fald indtil 23.7, hvor sidste fugl hørtes. På kulminationsdagen 10.5 var der maksimal sangaktivitet på Selbjergdelen af takseringen, mens maksimum på de største af de andre delområder nåedes lidt tidligere, nemlig 25.4 (Bygholm Nord Rørskov og Læssø). Summeres maksima fra de forskellige delområder fås 121 territorier, fordelt på BNR 33, B-E 5, GLO 10, SEL 66 og L-Ø 7 (forkortelserne henviser til fig. 32). Den langvarige sangperiode afspejler formentlig, at Rørspurven ofte når to kuld om året, og evt. kommer der nye fugle til i løbet af sæsonen. Rørspurven optælles ligesom Rør- og Sivsanger på yderligere to takseringer: Ør. Landkanaltakseringen 4.6, som gav 69 syngende (på delområderne A 13, B 14, C 11, D 10, E 12 og F 9), og Tømmerbytakseringen 6.6, som gav 101, hvoraf 60 sang fra rørskoven inde i reservatet, 41 fra randområderne.

Resultatet fra Selbjergtakseringen var ret "normalt", men der er registreret voldsomme udsving fra år til år, mellem 45 og 151 fugle hørt på en enkelt taksering, ligesom kulminationstidspunktet har varieret meget (med flere måneder til forskel). Tallet for Ør. Landkanaltakseringen var det højeste i den årrække, denne taksering er blevet gået (siden 1986), med udsving fra 28 til 63 i de foregående år, mens der for Tømmerbytakseringen var tale om et af de laveste tal nogensinde (variation 62-307). Tallene fra Selbjergtakseringen må siges at være de mest pålidelige af disse, da denne jo gås hver pentade igennem hele sæsonen, hvorimod det på de to andre takseringer er langt mere tilfældigt, om man rammer en dag med høj sangaktivitet. Tømmerby- og Ør. Landkanaltakseringerne gås først og fremmest med henblik på at ramme kulminationen for Rørsanger og til dels Sivsanger, i starten af juni, hvilket ofte er for sent for Rørspurv. Iøvrigt er Tømmerbytakseringen så lang, og den startes så tidligt, at der ikke er Rørspurvesang langs hele ruten - ofte gås en time eller to på diget, før første Rørspurv høres!

Ringmærkning: Under ringmærkningen i Han Vejle i efteråret forsynedes 61 Rørspurve med ring. Aldersfordelingen var 21% adulte fugle, 79% juvenile. De øvrige år med ringmærkning i Han Vejle siden 1988 har ungfugleandelen varieret mellem 65 og 89%.

LITTERATURLISTE

Følgende publikationer har været anvendt under arbejdet med rapporten:

-alle tidligere ynglefuglerapporter fra feltstationen, specielt:

Kjeldsen, J.P. 1992: Ynglefuglerapport 1990. Skov- og Naturstyrelsen. (*-metodik*) samt

Kjeldsen, J.P. 1995: Ynglefugle 1994. Vejlerne. Arbejdsrapport fra DMU. (*-bestandskemaer*).

-Derudover:

Boertmann, D. 1992: Forholdet mellem antallet af rastende svømmeænder og de vekslende vandstandsforhold i Vejlerne. Foreløbig rapport. Skov- og Naturstyrelsen.

Falk, K. 1990: Vejledning i metoder til overvågning af fugle. Skov- og Naturstyrelsen.

Mortensen, P.H. 1995: Danske Skarvers fødevalg 1992-1994. Skov- og Naturstyrelsen.

Skov, H. 1995: Storkebestanden stabiliseret i 1995. Hjejlen 13/4: 26-29.

Arbejdsrapporter fra DMU. Vedr. naturovervågning er hidtil udkommet:

- 1 Rasmussen, L.M., 1995: Tøndermarskens ynglefugle 1994. Ydre Koge, Magisterkogen og Hasbjerg Sø. 88 s. Pris: 50 kr.
- 2 Rasmussen, L.M., 1995: Tøndermarskens ynglefugle 1994. Saltvandssøen og Margrethe-Kog. 48 s. Pris: 40 kr.
- 3 Amstrup, O., 1995: Årsrapport 1994. Tipperne. 96. s. Pris: 50 kr.
- 4 Lund, M., 1995: Årsrapport 1994. Vejlerne. 121 s. Pris: 50 kr.
- 5 Tougaard, S., 1995: Sæler 1994. Vadehavet. 21 s. Pris: 30 kr.
- 6 Heide-Jørgensen, M.P. og Teilmann, J., 1995: Sæler 1994. Østersøen, Kattegat og Limfjorden. 30 s. Pris: 30 kr.
- 7 Kjeldsen, J.P., 1995: Ynglefugle 1994. Vejlerne. 124 s. Pris: 50 kr.
- 8 Thalund, J., 1995: Årsrapport 1994. Langli. 75 s. Pris: 50 kr.
- 9 Gregersen, J., 1995: Skarver 1992-1994. Danmark. 27 s. Pris: 30 kr.
- 10 Gregersen, J., 1995: Årsrapport 1994. Vorskø. 57 s. Pris: 50 kr.
- 11 Jensen, J.S., 1995: Bundvegetation 1994. Tipperne. 28 s. Pris: 30 kr.
- 12 Gregersen, J., 1996: Skarver 1995. Danmark. 32 s. Pris: 30 kr.
- 13 Hels, T., 1996: Brune Frøer 1995. Danmark. 16 s. Pris: 30 kr.
- 14 Clausen, P. et al., 1996: Jagt- og Forstyrrelsesfri kerneområder for vandfugle. Danmark. 60 s. Pris: 50 kr.
- 15 Risager, M. og Aaby, B., 1996: Højmoser 1995. Danmark. 89 s. Pris: 50 kr.
- 16 Jensen, J.S., 1996: Bundvegetation 1995. Tipperne. 25 s. Pris: 30 kr.
- 17 Tougaard, S., 1996: Sæler 1995. Vadehavet. 16 s. Pris: 30 kr.
- 18 Rasmussen, T.B., 1996: Årsrapport 1994. Suserup. 55 s. Pris: 40 kr.
- 19 Wind, P. og Ballegaard, T., 1996: Orkidéer 1987-1995. Danmark. 97 s. Pris: 50 kr.
- 20 Kjeldsen, J. P., 1996: Ynglefugle 1995. Vejlerne. 85 s. Pris: 50 kr.

Samarbejdsrapporter fra DMU vedr. naturovervågning. Hidtil udkommet:

- Jacobsen, E.M., 1996: Punkttællinger af ynglefugle i eng, by og skov 1995. 47 s. Pris: 40 kr.

